

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ЗНУ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ І ДОКТОРАНТІВ ЗНУ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XV Міжнародної наукової конференції «ІНОЗЕМНА ФІЛОЛОГІЯ У ХХІ СТОЛІТТІ»

24 листопада 2023 року

Запоріжжя – 2023

Затверджено до друку рішенням Вченої ради Запорізького національного університету
(протокол № 4 від 28 листопада 2023 року)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ФРОЛОВ М. О. – голова оргкомітету, д.істор.н., проф., ректор Запорізького національного університету
ВАСИЛЬЧУК Г. М. – заступник голови, д.істор.н., проф., проректор з наукової роботи Запорізького національного університету
МОРОШКІНА Г. Ф. – заступник голови, к.філол.н., доц., декан факультету іноземної філології, доц. кафедри романської філології і перекладу
ВАПРОВ С. Ю. – к.філол.н., доц., зав. кафедри німецької філології, перекладу і світової літератури
ЗАПОЛЬСЬКИХ С. П. – к.філол.н., доц., зав. кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
ІВАНЕНКО С. В. – к.філол.н., доц., зав. кафедри іноземних мов професійного спрямування
КАНІБОЛОЦЬКА О. А. – к.пед.н, доц., зав. кафедри викладання другої іноземної мови
НАДТОЧІЙ Н. О. – к.пед.н, доц., в. о. зав. кафедри англійської філології та лінгводидактики
ТЕЛКОВА О.В. – к.філол.н., доц., зав. кафедри романської філології і перекладу
СНІКЕСВА С. М. – д.філол.н., проф., проф. кафедри англійської філології та лінгводидактики
ЗАЦНИЙ Ю. А. – д.філол.н., проф., проф. кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
ВАСИЛИНА К. М. – к.філол.н., доц., доц. кафедри англійської філології та лінгводидактики, заст. декана з навчальної роботи
ЗАЛУЖНА М. В. – к.філол.н., доц. кафедри англійської філології та лінгводидактики, заст. декана з наукової роботи
ВЕРЕМЧУК Е. О. – д.філол.н., доц., доц. кафедри англійської філології та лінгводидактики, голова Ради молодих вчених факультету іноземної філології
БОБРИШЕВА К. О. – студентка 2 курсу магістратури, голова НТСАД факультету іноземної філології
БУРДЕ Ж.-Ф. – професор, ЛеМан Університет (м. ЛеМан, Франція)
КОЛЬДО Х. ГАРАЙ – проф. факультету освіти, філософії та антропології, Університет Країни Басків (м. Більбао, Іспанія)
ОЗКАН Й. – доктор філософії, доц. кафедри викладання англійської мови факультету освіти Університету Чукурова (м. Адана, Туреччина)
ТУРК Б.-М. – професор, Університет Любляни, м. Любляна, Словенія

До збірника увійшли тези доповідей XV Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у XXI столітті” (24 листопада 2023 р., Запорізький національний університет). Адресовано науковим працівникам, викладачам, аспірантам, студентам філологічних спеціальностей. Відповідальність за достовірність даних, коректність цитувань, науковий рівень та мовно-стилістичне оформлення матеріалів несуть автори публікацій.

Тези доповідей XV Міжнародної наукової конференції “Іноземна філологія у XXI столітті”: Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 193 с.

ЗМІСТ

Секція 1. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БІГУНОВА Н. О. Іллокутивні цілі «сумнівних» компліментів (на матеріалі сучасної англійської мови)	6
ВЕРЕМЧУК Е. О. Метафора як інструмент концептуалізації англословної лінгвостичної картини світу	9
ГАХАРІЯ К. В. Аналіз вербальних репрезентантів концептів: методологічна база	14
МАМАЙ Ю. Ю. Потенціал метафоричної об'єктивації концепту	19
МОСІЄВИЧ Л. В., ЄВЧАК С. Я. Переклад англословних багатоконпонентних термінів з машинобудування українською мовою	21
ПРИХОДЧЕНКО О. О. Linguistics of emotions: general problems	25
СТУЛІНА Є. В., ШАПР В. І. Когнітивний аспект категорії інтенсивності	28
ШЕВЧУК О. В., ДЕДЮКІНА О. К. Дослідження неологізмів у сфері комп'ютерних злочинів в політиці	31
ШЕВЧУК О. В., ЗАЙЦЕВА О. С. Особливості дослідження концепту «magical» в сучасній лінгвістиці	35

Секція 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСОЛОГІЇ

АНШЛОГОВА Є. Д. Дискурс і мовлення	39
БАБЕЛЮК О. А. Візуально-графічна інтерпретація графічного наративу крізь призму візуальної риторики (на матеріалі книги «Словник війни» Остапа Сливинського)	41
БОГДАНОВА М. І. Структурно-змістові аспекти дослідження образу персонажа	46
ВАСИЛИНА Р. С. Мультимодальний текст як об'єкт дослідження в лінгвістиці	48
ГАЛУЦЬКИХ І. А. Специфіка міфологізму художнього простору як риси магічного реалізму тексту роману Салмана Рушді “Midnight children”	51
ГОЛУБ Ю. І., ШВАЙКО Б. О. Мовні засоби створення образів персонажів у романах Т. Драйзера	54
ЗАЛУЖНА М. В. Реалізація категорії автора в художніх текстах британських постмодерністів	58
КАЛІНЮК О. О., КАШУБА М. В., СТЕПАНЮК Н. В. Реалії-американізми у короткій прозі Ф. С. Фіцджеральда	62
КАШУБА М. В., ШУЛЯЧЕНКО Г. В. Особливості зображення художнього простору у романі Луїса Ламура «Сітка»	65
МАСЛОВА М. В. Allusion in the paradigm of neurolinguistic programming	68
ОНУФРІЄНКО Г. С., КУЛАБНЄВА О. А. Title structure of a scientific text as actual object of comparative linguistics and discoursology	70

ТЄЛКОВА О. В. Гастротуристичний путівник як жанр іспанськомовного туристичного дискурсу	75
--	----

Секції 3-4. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ. ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

ГОРЛАЧОВА В. В., ДРЬОМІНА Я. Є. Репрезентація аксіологічних орієнтирів британців через призму лексичних одиниць за темою Covid	80
КОГУТИЧ В. І., КОЛЯСА О. В. Лінгвокультурні особливості антропонімів в художньому тексті	83
МАМЕДОВА А. І. Концепт MENSCH в німецькій естетистиці ХХ століття	86
МАРІЛЬС Т. «Reversing language shift»: renversement diglossique en Ukraine? ...	89
ПОЛЄЖАЄВ Ю. Г. Фразеологія та етнокультурна детермінація австралійського англійськомовного дискурсу	91
ПРИХОДЬКО Г. І. Гендерна специфіка стратегій і тактик мовленнєвої комунікації	94
ШИМЯНОВА М. В. Просторові відношення і мовна картина світу	96

Секція 5. ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БОНДАРЕНКО А. С., ХАПІНА О. В. Інтонаційне маркування конструкцій оцінної семантики в англомовному інтерв'ю	100
ГУСТЕРА Р. М. Терміносистема трибології в англійській мові	103
ДЕРЕВ'ЯНКО Ю. М. Мовна та мовленнєва експресивність	106
КОВАЛЕВСЬКА О. В. Лінгвопрагматичні аспекти реалізації концепту DEFENCE в англомовному юридичному дискурсі	109
ЛОЗОВСЬКА К. О. Gender-bending and its influence on character's language use ..	112
ТЕРЕХОВЕЦЬ А. О., ХАПІНА О. В. Конверсаційні формули вибачення в англомовному художньому дискурсі	114
ШЕВЧЕНКО О. І. Сучасні підходи до дослідження ціннісно-цільових аспектів смислоутворення в англомовному політичному дискурсі	118
ШЕВЧУК О. В., ДОМБРОВСЬКА В. Конструкції N'sN як основний засіб вербалізації посесивності в сучасній англійській мові	122

Секції 6-7. РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ ГЕРМАНСЬКИХ ТА РОМАНСЬКИХ МОВ. ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ГУДЗОВАТА С. В. Неморфологічні способи творення англомовного словника економічної галузі	126
КОЗЛОВА Т. О. Philology today: virtues and challenges from technology	128
КУЗНЄЦОВА Г. П., НАБОКА О. М. Інноваційні підходи до процесу навчання іноземної мови	131

МІШУКОВА О. М. Особливості туристичних текстів з гастрономічним компонентом у сучасній іспанській мові	134
МУЗИЧКА С., КОЛЯСА О. В. Вплив глобалізаційних процесів на творення лексичних інновацій в сучасній англійській мові	137

Секція 8. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

БАРАНОВСЬКИЙ О. П., ТАРАСЕНКО К. В. Труднощі перекладу скорочень англомовної авіаційної термінології	140
ГРУШКО С. С., ТАРАСЕНКО К. В. Труднощі перекладу англомовного комп'ютерного сленгу	143
КЛИМЕНКО О. Л. Відтворення teens-speak в українському перекладі роману Е.Берджесса «The Clockwork Orange»	147
КУЗНЄЦОВА І. В. Труднощі перекладу англомовної волонтерської лексики ...	150
МОСІЄВИЧ Л. В., МІХ Д. В. Структурні особливості англомовних термінів з екології безпеки та їх переклад українською мовою	154
МОСІЄВИЧ Л. В., ОЛІЙНИК В. А. Особливості перекладу україномовних термінів з машинобудування англійською мовою	157
НАЗАРКЕВИЧ М. І., ЯСКЕВИЧ О. К. Мовностилістичні особливості перекладу іншопольтурного гумору	160
ШАМА І. М. Новий «старий» роман: повертаючись до прочитанного	164

Секція 9. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

ВАСИЛИНА К. М., БАБИЧ Д. О. Роман “Rose Madder” у контексті творчості Стівена Кінга	168
ВАСИЛИНА К. М., КРАСЬКО В. М. Візуалізація основних образів «Різдваної пісні» Ч. Діккенса у анімаційному мюзиклі “Scrooge: A Christmas Carol” (2022)	172
ВАСИЛИНА К. М., МІЩЕНКО С. Ю. Трансформація міфологічного сюжетно-образного матеріалу у збірці оповідань А. Крісті «Подвиги Геракла»	176
ВАСИЛИНА К. М., ОНІЩЕНКО А. О. Хронотоп як засіб художньої репрезентації феномену лавкравтівського жаху у відеогрі “The Sinking City” (2019)	180
ВАСИЛИНА К. М., ОСТАЩЕНКО О. Я. Роман «Колекціонер» Джона Фаулза у кінематографічному перепрочитанні Вільяма Вайлера	184
ВАСИЛИНА К. М., ПІКАЛОВ І. М. Образи природи у поезії “Farewell” А. Теннісона	187
ТОРКУТ Н. М. Біля витоків енциклопедизму як стилю мислення: античні компендіуми та їх рецепція в епоху Ренесансу	190

Секція 1.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БІГУНОВА Н. О.

(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)

ІЛЛОКУТИВНІ ЦІЛІ «СУМНІВНИХ» КОМПЛІМЕНТІВ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Серед практиків Теорії мовленнєвих актів популярним є визначення компліменту як «мовленнєвого акту, який експліцитно чи імпліцитно стосується когось, хто не є мовцем, зазвичай особи, яка має щось «добре» (власність, риси характеру, вміння), і що позитивно оцінює як мовець, так і слухач» [Holmes 1988, с. 446].

Дж. Сьорл та Д. Вандервекен зараховують комплімент до експресивних МА, що виражають психологічний стан мовця, характеризують міру його щирості. Вчені наголошують, що через комплімент мовець висловлює схвалення самого слухача або об'єкта, який йому належить. Проте, вони зазначають, що комплімент може належати як до класу експресивів, так і асертивів, бо висловлюючи позитивне ставлення до чогось, мовець стверджує, що він це відчуває [Searle, Vanderveken 1985, с. 215].

До іллокутивних інтенцій МА компліменту відносимо 1) намір зробити приємність, люб'язність адресату або заохотити його, що зумовлено міркуваннями ввічливості або бажанням підтримати злагоду в стосунках із ним; 2) намір виявити свій емоційний стан за допомогою визнання характеристик об'єкта оцінки (співрозмовника або близьких йому людей) як позитивних; 3) намір висловити подяку адресату за певні дії з його боку; 4) намір заспокоїти і підбадьорити адресата-об'єкта оцінки, зберегти його «обличчя» [Бігунова 2017, 98].

Вербальна реалізація компліменту відбувається за допомогою типових

лексичних, граматичних та стилістичних засобів (оцінні та афективні прикметники, іменники, дієслова; епітети, гіперболи, порівняння, експресивні синтаксичні конструкції).

Проте, часом у спілкуванні виникають висловлювання, які вербалізуються як компліменти, але аналіз іллокуцій мовця, закладених імплікацій, пресупозицій, екстралінгвального контексту не дозволяє віднести їх до компліментів. Такі двозначні, «сумнівні» компліменти (*backhanded compliments*) за своєю суттю є «шпильками», знущенням або глузуванням з адресата.

Коли мовець висловлює компліменти типу “Your haircut really slims your face”, “You're So Charming When You Make An Effort”, “Your Instagram Makes You Seem So Fun!”, “You Look So Great In That Photo, I Can't Even See Your Acne!”, “I Love How You'll Just Wear Anything”, він не переслідує жодної з виокремлених нами іллокутивних цілей канонічних компліментів. Радше, його іллокутивним наміром є висловити дещо пом'якшену критику адресата, позбавитися власної негативно-емоційної напруги, довести свою соціальну та статусну перевагу, зробити адресату «боляче».

Подібні «сумнівні» компліменти мають в семантичній структурі додаткові конотації, інтерпретація яких передбачає звернення до спільних з адресатом фонових знань, імплікацій та пресупозицій. Як відомо, пресупозиція є частиною семантичної структури висловлювання на його глибинному рівні і разом з експліцитним, вербалізованим змістом, що втілений у поверхневій семантичній структурі, «працює» на вираження та сприйняття імпліцитної, призначеної для повідомлення інформації. Сприйняття та розуміння такої інформації відбувається внаслідок встановлення імплікативних відношень між експліцитним, вербалізованим змістом та актуальними в конкретному фрагменті тексту пресупозиціями [Добровольська 2023].

Загалом, як зазначали Дж. Сьорл та Д. Вандервекен, існують певні умови доречності, необхідні для виконання мовленнєвого акту (далі МА). Вони стосуються доречної форми висловлювання, зовнішніх обставин, учасників

спілкування, їхніх переконань та настанов. Якщо ці умови будуть виконані, такий МА можна буде вважати успішно втіленим [Searle, Vanderveken 1985].

До умов реалізації компліментів вчені уналежнюють умову присутності щонайменше двох суб'єктів мовлення: адресанта (мовця), і адресата – суб'єкта, якому адресована іллокуція компліменту; усвідомлення адресатом контекстуальної та фонові інформації, необхідної для сприйняття компліменту; наявність комунікативної та перлокутивної мети; умову щирості; умову прагматичної коректності (учасники спілкування перебувають у ситуації, що сприяє висловленню компліменту (позитивний стан справ, який відповідає почуттям і мовця, і адресата) [Bach K., Harnish; Searle 1985; Микитюк 2016].

У ситуації вираження так званого «сумнівного» компліменту (*backhanded compliment*) порушуються щонайменше дві умови успішності: умова щирості та умова прагматичної коректності. Позитивний стан справ не відповідає почуттям мовця, позитивна оцінка уживається в контексті, який спричиняє смислову двозначність і, як результат, ефект «шпильки». Позитивно оцінювана ознака виявляється імпліцитно негативною з боку адресанта. Недотримання умови щирості призводить до формування іншого типу мовленнєвого акту, метою якого є глузування. Як результат, подібні «компліменти» сприймаються як образа.

Отже, не все, що виглядає як комплімент, є компліментом. Аналіз іллокуцій мовця, закладених імплікацій, пресупозицій, екстралінгвального контексту дозволяє виявити двозначні, «сумнівні» компліменти, які за своєю суттю є «шпильками», знуцанням або глузуванням з адресата. У ситуації вираження «сумнівного» компліменту порушуються щонайменше дві умови успішності: умова щирості та умова прагматичної коректності. Іллокутивним наміром адресанта такого компліменту є висловлення критики адресата, «викид» негативно-емоційної напруги, встановлення соціальної та статусної переваги, спричинення «болі» адресату.

Література

Бігунова Н. О. Позитивна оцінка : від когнітивного судження до комунікативного

висловлювання: монографія. Одеса : КП ОМД, 2017. 580 с.

Добровольська М.Б. Засоби вираження імпліцитної оцінки в англійськомовному художньому дискурсі : лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти : дис... д. філософії : 10.02.04. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 194 с.

Микитюк Ю.В. Комплімент як мовленнєвий акт (на матеріалі німецькомовних драматичних творів XVIII–XX ст.) : дис. ... канд. філологічних наук : 10.02.04. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. 231 с.

Bach K., Harnish R. M. Linguistic Communication and Speech Acts. Cambridge, Massachusetts and London, England : The MIT Press, 1979. 327 p.

Holmes J. Paying Compliments: A sex-preferential Politeness Strategy. *Journal of Pragmatics* 12. North-Holland : Elsevier Science Publishers B. V., 1988. P. 445–465.

Searle J. R., Vanderveken D. Foundations of illocutionary logic. Cambridge University Press, 1985. 227 p.

ВЕРЕМЧУК Е. О.

(Запорізький національний університет)

МЕТАФОРА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОЕТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Лінгвоетична картина світу є фрагментом мовної картини світу, який концептуалізує та мовно об'єктивує знання про етичні категорії та концепти. Питання розуміння сутності добра і зла є однією з довічних проблем, яка сягає корінням ще самого початку людського існування. Відповіді на ці запитання намагалися і намагаються дати різні релігійні, філософські та наукові доктрини у межах широко спектру наук, таких як філософія (етика, як і її окрема галузь), деонтологія, психологія тощо. Однак дещо привідкрити завісу таємничості бінарної онтологічної опозиції дозволяє когнітивна лінгвістика з її специфічним теоретико-методологічним інструментарієм, одним з елементів якого є теорія концептуальної метафори.

У межах когнітивної лінгвістики термін «метафора» належить не до індивідуального мовного вислову, а до моделі концептуальних асоціацій: Тобто у когнітивній лінгвістиці елементами метафоричного перенесення виступають не два слова, а два концептуальні домени (дві сфери або ідеї). Теорія концептуальної метафори була розроблена Дж. Лакоффом [Lakoff 2003] та М. Джонсоном [Johnson 1981] і дозволяє пояснити як одна сфера діяльності (цільовий домен) осмислюється відносно іншої (вихідний домен) та надає змогу реконструювати особливості концептуалізації більш складних, абстрактних ідей відносно більш простих. Теорія концептуальної метафори є по суті інтеграцією ряду теорій, зокрема теорії злиття [Grady 1997], теорії первинної метафори [Johnson 1981], нейронної теорії метафори [Narayanan 1997] та теорії концептуального бленду [Fauconnier 1997]. Ця теорія видається особливо ефективною при дослідженні того, яким чином абстрактні ідеї, включаючи об'єкт поданого дослідження – ідеї добра і зла – концептуалізуються людською свідомістю відносно вже раніше пізнаних більш простих ідей чи концептів.

Основні положення цієї теорії можна сформулювати у тезах.

- 1) Метафоричне перенесення є чітко структурованим.
- 2) Основу метафоричного перенесення складає базовий концептуальний перетин вихідного та цільового доменів, що й уможливорює концептуалізацію останнього відносно семантики й структури першого.
- 3) Окрім центрального перенесення, метафорична проєкція також здатна до розвитку або розгортання (elaboration) і розширення (extension).
- 4) Розвиток концептуальної метафори передбачає збільшення набору ознак вихідного домену, які переносяться на цільовий концепт, що є санкціонованим центральним перенесенням, та підтверджує асоціативну близькість концептів, а тому дозволяє структурувати й осмислювати цільовий концепт на основі структур та когнітивного змісту вихідного.
- 5) Розширення концептуальної проєкції уможливорює перенесення рис гіпонімів вихідного домену.

6) Сукупність вихідних доменів формує метафоричний діапазон цільового домену, який виступає фоном його концептуалізації та структурування.

7) Центральне перенесення, розвиток та розширення концептуальної метафори конституюють зону концептуальної проєкції, яка включає в себе всю сукупність рис вихідних доменів, які переносяться на цільовий концепт.

8) Зміст концептуальної метафори не зводиться до арифметичної суми ознак вихідного та цільового доменів, а є їх когнітивною сумою, «помноженою» на мовленнєвий та екстралінгвальний контекст. Тобто суть концептуальної метафори зводиться до концептуалізації певної ідеї (концепту) на основі рис вихідного домену, усвідомлення яких здійснюється в певному лінгвальному та екстралінгвальному контексті в проєкції на прототипні ознаки цільового домену.

Аналіз матеріалу дослідження – вибірки із корпусів англійської мови [EC], а також компендіумів прислів'їв, афоризмів та цитат відомих людей [Brainyquote; Proverbicals] із цільовою лексемою *good* дозволив встановити ряд метафоричних проєкцій.

Проекція 1 **GOOD IS A PERSON:**

В основу цього метафоричного перенесення покладено персоніфікацію етичного концепту GOOD. Концептуалізація доброти як особи пов'язана з перенесенням ознаки “ability to act” із вихідного на цільовий домен, що підтверджується висловами *one's goodness makes one do smth; one did smth out of goodness*. Наприклад:

His goodness made him stay.

He helped her out of sheer goodness.

Their goodness stopped the conflict [EC].

Real goodness does not attach itself merely to this life; it points to another world. ~ Daniel Webster [Brainyquote].

Метафоричний вислів “goodness acts” є «мертвою метафорою», що вказує на той факт, що в концептуальній картині світу добро осмислюється як рушійна сила, яка вмотивовує вчинки людей, а тому на концептуалізаційному рівні продукує наступний логічний ланцюг: “human acts”

– “good in human acts” – good acts” («добро діє»). Оскільки діяльність є перевагою людини, таке перенесення є центральним у досліджуваній проєкції та вмотивовує концептуалізацію добра як людини, що в свою чергу веде до розвитку метафоричної проєкції та перенесення прототипних людських рис на аналізований концепт, зокрема: “coming”, “being born”, “thinking”, “speaking”, “desiring”, “achieving”, “being generous”, “fearful”, “giving in”, “being armed”. Наприклад:

*Mere **goodness** can achieve little against the power of nature.* ~ Georg Hegel

***Goodness** is generous and diffusive; it is largeness of mind, and sweetness of temper, –balsam in the blood, and justice sublimated to a richer spirit.* ~ Jeremy Collier

Іншою метафоричною проєкцією є **GOOD IS A PLANT**, центральне перенесення якої сформоване спільною ознакою вихідного та цільового домену – “development”, яка для цільового домену проявляється в можливості розвиватися (збільшуватися, зменшуватися), впливати, спричиняти зміни. Відповідні вислови усталені у мові, наприклад, *goodness increases / decreases, good influences* тощо. Однак ознака “development” є прототипною для вихідного домену PLANT, оскільки ріст, розвиток та видозміна є вирішальними атрибутами життєвого циклу рослин. Окреслене центральне перенесення зазнає подальшого метафоричного розширення з проєкцією таких рис відповідних гіпонімічних доменів на цільовий концепт: “increasing”, “decreasing”, “transforming”, “maturity”, “sowing”, “reaping”, “flourishing”, “being a fruit”, “blooming”, “life-giving basis”. Наприклад:

*Those who are peacemakers will plant seeds of peace and **reap a harvest of goodness**.* ~ Bible

The roots of all goodness lie in the soil of appreciation for goodness
[BrainyQuote]

Наступна метафорична проєкція **GOOD IS A THING** є ілюстрацією висновків теорії концептуальної метафори, відповідно до якої абстрактні сутності усвідомлюються відносно конкретних предметів, речей і явищ. Центральне перенесення такої проєкції представлено ознаками “possession”, “loosing” та “sensual perception” і доводить той факт, що добро як абстрактна

якість чи людська риса усвідомлюється як річ, яку, з одного боку, можна отримати, мати чи втратити, а з іншого – яка сприймається органами чуття (“being beautiful”, “ability to be shown”). У результаті метафоричної проєкції на цільовий домен переносяться наступні когнітивні риси: “presenting”, “giving away”, “investing”, “glowing”, “shinning”, “reading”, “having floodgate”, “being big and powerful”, “being a road”. Наприклад:

*There is not enough love and **goodness** in the world to **permit giving any of it away** to imaginary beings. ~ Friedrich Nietzsche*

*Goodness is uneventful. It does not flash, it **glows**. ~ David Grayson*

***Goodness** is the only **investment** which never fails. ~ Henry David Thoreau*

Очікуваною проєкцією є **GOOD IS GOD**, центральне перенесення якої представлене усвідомленням добра як головним атрибутом Бога. Розвиток цієї проєкції репрезентований перенесенням наступних ознак: “worshipping” і “banishing evil”. Наприклад:

*May the same **Almighty Goodness banish** the accursed monster, war, from all lands, with her hated associates, rapine and insatiable ambition! ~ Daniel Boone*

Здобуті результати засвідчують те, що вихідними доменами для цільового етичних концептів які мають абстрактну природу, виступають домени, які об’єктивують конкретні референти, що формують центральний людський досвід. Це пояснюється тим, що осмислення абстрактних явищ на перцептивно-когнітивному рівні здійснюється на основі первинно концептуалізованого знання про конкретні більш прості речі, і саме цей факт визначає вектор пізнання від конкретного до абстрактного.

Література

Fauconnier G. Mappings in Thought and Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1997. 205 p.

Grady J. E. Foundations of Meaning : Primary Metaphors and Primary Scenes. Berkeley : University of California, 1997. 598 p

Johnson M. Philosophical Perspectives on Metaphor. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1981. 384 p.

Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 128 p.

Narayanan S. KARMA: Knowledge-based active representations for metaphor and aspect. *Berkeley* : University of California, 1997. 299 p.

English – Corpora (EC). URL : <https://www.english-corpora.org/>.

Brainyquote. URL : <https://www.brainyquote.com/>.

Proverbicals. URL : <https://proverbicals.com/>.

ГАХАРІЯ К. В.

(Мелітопольський державний педагогічний університет)

АНАЛІЗ ВЕРБАЛЬНИХ РЕПРЕЗЕНТАНТІВ КОНЦЕПТІВ:

МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА

Лінгвістична трансформація, що відзначила собою одну з останніх важливих змін у філології, розпочала зсув акцентів у лінгвістичних дослідженнях від об'єкта до суб'єкта. Це сприяло збільшенню уваги до внутрішньої глибинної структури мови в людській свідомості, зокрема до її ключових складових елементів, які виявляються спільними та основними для більшості існуючих мов, а саме – концептів.

У сучасному світі, перенасиченому інформацією, розуміння того, як концепти виражаються вербально, є важливим для ефективної комунікації. Дослідження цієї теми має важливе значення для лінгвістичної аналітики, когнітивної лінгвістики, семіотики та культурології, а також галузі дослідження соціальних комунікацій. Досліджуючи вербальні репрезентанти концептів, науковці роблять внесок у розвиток розуміння мови, мислення та культурних взаємозв'язків. Серед науковців і науковиць, що досліджували тему, варто відзначити: Р. Барта, Дж. Лакоффа, М. Холлідей, Е. Сепіра, А. Вежбицьку, І. Голубовську, Г. Приходько, Т. Радзієвську, О. Селіванову тощо.

У зв'язку з актуальністю теми розгляду концептів, їх багатовимірністю та складністю, участь у дослідженнях щодо них вийшли далеко за межі виключно лінгвістики чи мовознавства. Для ефективної та продуктивної роботи у цьому

полі необхідна активна участь вчених з різних галузей наук: філософів, біологів, соціологів, літературознавців, журналістикознавців, істориків, програмістів і інші фахівці. Така міждисциплінарність стає причиною формування диверсифікованої методологічної бази для дослідження. Утім, більшість дослідників схильні розділяти думку про те, що вибір методики визначається не одним, а сукупністю різних важливих факторів для дослідження. Серед них – тип концепту, підхід до його вивчення та особливості наявних матеріалів в досліджуваній мові. Пропонуємо детальніше ознайомитися з можливою методологічною базою для дослідження вербальних репрезентантів концептів.

З огляду на роботу з науковими джерелами, а також власний практичний досвід авторки у дослідженні концепту **EPIDEMIC**, найбільш актуальними та часто використовуваними є такі методи: метод лексикографічного дослідження; метод компонентного аналізу; метод словотвірного аналізу; аналіз внутрішньої форми слова або слів-номінантів концепту; метод синтагматичного аналізу; метод лексико-семантичного аналізу; метод контекстуального аналізу; метод семантико-когнітивного аналізу; метод концептуального аналізу.

1. Метод лексикографічного дослідження досить поширений серед науковців, які розглядають концепти. Перевагою цього методу є те, що він дозволяє виявити ядро та периферію концепту, а також його асоціативні компоненти. Крім цього, цей метод забезпечує системний підхід до розуміння мови та її використання, сприяє розробці комплексних лінгвістичних аналізів та вивченню мови в її культурному та соціальному контексті. Важливо також зазначити, лексикографічне дослідження сприяє збереженню та документуванню мови, роблячи його невід'ємним інструментом для мовознавчих та культурологічних досліджень.

2. Компонентний аналіз. О. Селіванова докладно описала цей метод, зазначивши також його окремі методики: «Компонентний аналіз – методика опису структурної організації значення як набору мінімальних семантичних компонентів, кожний з яких виконує свою функцію і пов'язаний з іншими

певними ієрархічними відношеннями. К. а. ґрунтується на парадигматиці й синтагматиці лексичного рівня мовної системи. К. а. має багато методик: членування словникової дефініції, ступеневої ідентифікації, семантичного портретування опозицій, побудови лексичного поля і вертикально-горизонтального аналізу, дистрибутивну та дистрибутивно-статистичну, зіставлення, компонентного синтезу тощо» [Селіванова 2006, с. 230-231].

Ефективним вважає цей метод дослідження Н. Рудь: «Метод компонентного аналізу є беззаперечно продуктивним, оскільки дозволяє зробити дослідження концептуальних структур більш об'єктивним, а вивчення мовної семантики більш глибоким. <...> Метод компонентного аналізу - продуктивний метод у царині лексичної семантики» [Рудь 2009, с. 96]. Утім, цей метод має і певні обмеження, оскільки, як зазначає С. Форманова: «Коли підстав для зіставлення немає, ця методика малоприматна. Тому використання даного прийому дослідження, так само як і застосування інших методик, передбачає попереднє якісне осмислення наявного матеріалу» [Formanova 2021, с. 50].

3. Словотвірний аналіз, вважаємо, є сенс використовувати у випадку розгляду «великих» концептів, адже детальне дослідження дериваційних можливостей номінанта певного концепту дозволить встановити основні тенденції його прояву в лексиці та мові відповідно. До того ж, застосування цього метода дозволить виявити та вивчити формування у процесі словотворчості додаткових когнітивних ознак. Не можемо не погодитися з О. Янковець щодо того, що «Словотвірний аналіз ефективно застосовується для з'ясування структури похідних термінів та для визначення основних моделей термінотворення, їхньої продуктивності» [Янковець 2019, с. 47].

4. Метод, який відомий як аналіз сумісності, також відомий як синтагматичний аналіз, вивчає та порівнює основні елементи, що представляють концепт, з іншими частинами мови та між собою, тобто між собою та іншими мовними компонентами. Він дає змогу виявити певні шаблони та структури в мові, що може допомогти зрозуміти значення та

використання слів.

5. **Лексико-семантичний аналіз.** Цей метод заключається у дослідженні лексичної семантики слів та їх структурних частин. Він сприяє розумінню та глибшому дослідженню значення слів, їх використання в мові та взаємозв'язків між ними.

6. Метод **контекстуального аналізу**, як правило, застосовується у царині досліджень літературознавців або журналістикознавців. Як зазначає С. Алексенко, «Метод контекстуального аналізу є сукупністю процедур, спрямованою на встановлення статусу тексту відносно інших текстів, його значимості в соціокультурному контексті, а також на реконструкцію авторського (комунікативного) задуму, мотивів і цілей, загального змісту, рецептивної спрямованості тексту тощо. Деякі дослідники вважають цей метод різновидом загального описового методу, хоч останній застосовується, звичайно, щодо менш складних мовних одиниць» [Алексенко 2020, с. 21]. Вважаємо, що цей метод може застосовуватися під час дослідження мовних структур, семантичних змін, впливу культурних та соціальних факторів на використання слів та їх значення. Окремою його перевагою є висока достовірність [Алексенко 2020].

7. **Семантико-когнітивний аналіз** дає можливість виявляти зміни значень слів, їх використання в контексті та впливу когнітивних метафор на мовлення. Саме це робить цей метод важливим інструментом для вивчення мови та розуміння її функціонування. А. Андрусь вказує на те, що «Метод семантико-когнітивного аналізу передбачає, що в процесі лінгвокогнітивного дослідження від значень переходимо до змісту концептів у руслі особливого етапу опису – когнітивної інтерпретації. Остання – обов'язковий етап семантико-когнітивного аналізу» [Андрусь 2015, с. 14]. Однією з переваг цього методу, на нашу думку, є те, що він є досить показовим, адже завдяки залученню семантико-когнітивного аналізу дослідники мають змогу результативно та без істотних ускладнень виявити та визначити ознаки концепту з подальшим його моделюванням.

Окрім методів, про які авторка згадала у цьому дослідженні, сучасна лінгвістика має потужну методологічну базу, яка наразі активно наповнюється завдяки цифровізації та штучному інтелекту. Деякі дослідники та дослідниці пропонують власні авторські методики, що збагачує арсенал для подальших наукових розвідок. Однак, варто ще раз наголосити на тому, що методи продовжують розвиватися, взаємодоповнювати один одного, тому для науковців і науковиць критично важливим їхнє одночасне застосування.

Отже, авторкою визначено й описано кілька з найпопулярніших методів, які дозволяють проаналізувати вербальні репрезентанти концептів. Серед них, зокрема: метод лексикографічного дослідження; метод компонентного аналізу; метод словотвірного аналізу; аналіз внутрішньої форми слова або слів-номінантів концепту; метод синтагматичного аналізу; метод лексико-семантичного аналізу; метод контекстуального аналізу; метод семантико-когнітивного аналізу; метод концептуального аналізу.

Вважаємо тему дослідження концептів актуальною та своєчасною для розвитку філологічних наук. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у застосуванні вищезгаданих методів для формування наукового доробку авторки у контексті дослідження концепту **EPIDEMIC**.

Література

- Алексенко С. Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень : методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 44 с.
- Андрусь А. Семантико-когнітивний підхід у сучасних лінгвокогнітивних пошуках. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. №4 (2015). С. 12-16.
- Рудь Н. Компонентний аналіз у лінгвістичних дослідженнях. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/2302/1/14_Rud.pdf (дата звернення: 27.11.2023).
- Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
- Яковець О. Особливості та етапи застосування словотвірного аналізу при вивченні англійських прикордонних термінів. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Philology. № 8. С. 47-49.

Formanova S. Component analysis as one of the structural methods. *Opera in linguistica Ukrainiana*. 2021. No. 28. P. 41–52. URL: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235544> (date of access: 27.11.2023).

~~~~~

МАМАЙ Ю. Ю.

(Запорізький національний університет)

ПОТЕНЦІАЛ МЕТАФОРИЧНОЇ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ КОНЦЕПТУ TRAUMA

Метафори є потужним інструментом для передачі складних емоційних станів героїв [Веремчук 2022, с. 65-69]. Онтологічні метафори використовуються для передачі фізичної і емоційної складності травматичного досвіду [Lakoff 1980, с. 28-31]. Травматичний досвід переосмислюється метафорами у формі неприємних емоцій, словесної або поведінкової травми, та емпатії до травм інших [Bush 2020; Hamburger 2021, с. 58-61]. Тіло персонажів уявляється як об'єкти, які можуть зазнавати руйнувань або бути об'єктом впливу інших персонажів.

У романі «Олівія Кіттеридж» концепт TRAUMA актуалізується у межах трьох парцел: “SHOCK”, “PAIN”, “INJURY”. Кожна парцела відображає певний аспект травматичного досвіду, розкриваючи його складність і різні прояви.

Аналіз метафор, пов'язаних із парцелою SHOCK, чітко демонструє, як автор використовує образи для передачі емоційного та фізичного впливу травмуючих подій на героїв роману. Деталізація кожної метафори дозволяє читачеві глибше розуміти відчуття героїв та їхні реакції на стресові ситуації. Наприклад, опис реакції тіла через метафору “*his whole body jerking around like a puppet pulled by strings*” надає яскравий образ втрати контролю і безпорадності. Порівняння фізичних та емоційних станів людини з руйнуванням та хаосом в “*whose bodies and minds lay in ruinous disorder*” поглиблює враження від важкості переживань персонажів.

Особливо цікавим є використання метафор для опису внутрішнього страху та його фізичного впливу на душу через “*as though his very soul were tightening*”. Це створює потужний образ інтенсивного емоційного впливу, підкресленого внутрішньою фізичною напругою.

Парцела PAIN, в свою чергу, в основному об’єктивує фізичний і емоційний біль. У тексті ми можемо побачити такі приклади: “... *memories which throbbed with pain*”. Вихідний домен - “THROB,” що описує пульсацію болю або дискомфорту. Цільовий домен - “MEMORIES,” вказує на те, що спогади буквально пульсують болем. Ця метафора передає інтенсивність та постійність болю, який відчують персонажі через травматичні події у їхньому минулому.

Розглядаючи парцелу INJURY на прикладі “*She would take her injuries and turn them into compassion*” стає можливим виявити вихідний домен - “INJURIES,” який вказує на фізичні чи емоційні пошкодження. Цільовий домен - “COMPASSION,” вказує на здатність перетворювати власні травматичні досвіди в співчуття до інших. Ця метафора відображає процес прийняття болю та страждань та перетворення їх у позитивний внутрішній ресурс. Приклад “*His voice was a map of injuries*” де вихідний домен - “MAP,” вказує на структуроване зображення, а цільовий домен - “INJURIES,” вказує на те, що голос персонажа стає більш структурованим зображенням його травматичного досвіду. Ця метафора передає ідею, що кожна травма залишає свій слід у голосі.

Аналіз метафор, пов'язаних з парцелами PAIN і INJURY, висвітлює складність та глибину способів, якими автор використовує мовні засоби для передачі емоційного стану персонажів. Метафори, такі як “*sharp, exquisite, unbearable pain,*” “*stain of sadness,*” “*flash of emotional injury,*” та “*flush of distress,*” відмінно ілюструють інтенсивність, характер та навіть непереносимість емоційного досвіду. Порівняння з фізичними відчуттями, такими як укуси, плями або спалахи, дозволяють читачеві асоціювати емоційний біль і травму з конкретними образами.

Таким чином, метафори служать для об'єктивізації та вираження відчуття втрати контролю, болю та травми. Інтенсивність та гострота, які переважають у цих метафорах, поглиблює розуміння емоційного досвіду персонажів.

Література

Веремчук Е.О. Метафоричний діапазон англomовного лінгвоетичного концепту DUTY. *Нова Філологія. Збірник наукових праць*. № 85. Запорізький національний університет. 2022. С. 65-69. DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2022-85-9>.

Bush B., McNamara T. Language and Trauma : An introduction. *Applied Linguistics*. Oxford University Press. Issue 3. 2020. URL: <https://academic.oup.com/applij/article/41/3/323/5821459?searchresult=1> (дата звернення 04.03.2020).

Hamburger A., Hancheva C., Social Trauma – An Interdisciplinary Textbook (English Edition). Springer. 1st ed. Auflage. 2021. 303 p.

Lakoff G. Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. Chicago-London : The University of Chicago Press, XIII, 1980. 242 p.

~~~~~

МОСІЄВИЧ Л. В., ЄВЧАК С. Я.

*(Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету)*

ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ З МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Як зазначає Коваленко А.Я., усі терміни по своїй будові поділяються на прості, складні, терміни-словосполучення [Коваленко 2004, с. 259]. Наведемо приклади цієї класифікації серед термінів з машинобудування:

1) прості: *crushing* – зминання; *damping* – демпфування; *driller* – свердлильник; *electrode* – електрод; *electroforming* – гальванопластика; *process* – процес; *probability* – імовірність; *profile* – профіль; *pump* – насос; *range* – діапазон; *reservoir* – резервуар; *saw* – пила; *scheme* – схема; *screw* – гвинт; *sensor* – датчик; *stop* – стопор; *templet* – конік;

2) складні: *tool production* – виробництво інструментальне; *axial groove* – виріз осьовий; *production process* – виробничий процес; *technological failure* – відмова технологічна; *adapter sleeve* – втулка перехідна; *fixing screw* – гвинт кріпильний; *electric conductivity* – електропровідність; *spline fitting* – з'єднання шліцьове;

3) багатокомпонентні: *material removal rate* – інтенсивність видалення матеріалу; *product data management (PDM)* – керування даними про вироби; *product lifecycle management (PLM)* – керування життєвим циклом виробу; *coefficient of thermal expansion* – коефіцієнт температурного розширення; *travel of tailstock quill (sleeve)* – переміщення пінолі задньої бабки; *to operate on a three-shift basis* – працювати у три зміни; *automatic data evaluation* – оцінювання даних автоматичне.

Аналіз словникових статей термінології з машинобудування показав, що в англійській мові превалюють складні та багатокомпонентні терміни – приблизно 77% досліджених термінів [Іванов, Павленко, Косова 2015].

Значною мірою вплив структурних особливостей термінів на їх переклад проявляється в багатокомпонентних термінах. Для цих термінів характерним є безприйменниковий спосіб утворення. Безприйменникові словосполучення мають такі структури:

1) іменник + іменник + іменник: *addendum circle diameter* – діаметр виступів зубців; *data collection probe* – датчик збирання даних; *assembly roller conveyor* – рольганг складальний;

2) прикметник + іменник + іменник: *mechanical product development* – розроблення технологічного процесу механічної обробки; *atomic force microscopy (AFM)* – атомно-силова мікроскопія;

3) прикметник + прикметник + іменник: *artificial neural network (ANN)* – нейронна мережа штучного інтелекту;

4) прикметник + дієприкметник + іменник: *adjustable boring head* – головка розточувальна переналагоджувана;

5) прислівник + дієприкметник + іменник: *statically determined system* –

система статично визначена; independently operated robot – робот автономний.

Поява значної кількості багатокомпонентних термінів в сучасній англомовній термінології з машинобудування пов'язано з тим, що ця галузь має дуже тісний зв'язок з низкою науково-технічних областей (фізикою, механікою, електротехнікою, енергетикою, математикою та ін.). Проте, за допомогою багатокомпонентних термінів-словосполучень можна усунути багатозначність терміна.

Для англійських багатокомпонентних термінів із типовим лівим розгортанням характерні залежні компоненти, які розташовуються зліва від основного компонента, для українських багатокомпонентних термінів, навпаки, властиве праве розгортання [Карабан 2004, с. 383]. Цей факт слід обов'язково враховувати при перекладі багатокомпонентних термінів. В першу чергу перекладається іменник, що є основним компонентом, а потім послідовно здійснюється переклад інших компонентів (напр.: *cutting tool material* – *матеріал різального інструменту*). Як правило, головне слово термінологічного словосполучення знаходиться в кінці, і переклад терміна виконується від останнього слова до першого з додаванням відсутніх змістових компонентів (напр.: *time division multiple access system* – *система тимчасового поділу з багаторазовим доступом; coordinate positioning control* – *числове програмне керування позиційне; critical compressive force* – *сила критична стискаюча*).

Деякі слова в багатокомпонентних термінах можуть перекладатися через транскодування: *coordinate measuring robot* – *робот координатно-вимірювальний; coefficient of thermal expansion* – *коефіцієнт температурного розширення*.

Зазначимо, що багатокомпонентні терміни також можуть перекладатися через трансформації (опущення або додавання): *voltage sensitive light emitting diode* – *світлодіод, чуттєвий до напруги*. В цьому прикладі п'ятикомпонентний термін став трикомпонентним в українському перекладі. Та, навпаки,

трикомпонентний термін став чотирикомпонентним в українському перекладі за рахунок додавання: *coordinate positioning control* – *числове програмне керування позиційне*. Ще наведемо приклад додавання: *key for hexagon socket screws* – *ключ для гвинтів з шестигранним отвором в головці*; *distance from spindle end to table* – *відстань від торця шпинделя до поверхні стола*.

Додавання прийменника в українському перекладі є також характерним: *division multiple access system* – *система поділу з багаторазовим доступом*; *abrasive waterjet machine* – *верстат для абразивно-струминної обробки*.

Прийом калькування також зустрічається при перекладі багатокomпонентних термінів: *natural organic radioactive materials* – *природні органічні радіоактивні матеріали*; *distance from spindle center to column* – *відстань від осі шпинделя до колони (стійки)*.

Прийом специфікації (звуження значення) є нетиповим для перекладу термінів. В цьому прикладі термін з широким значенням *machine* перекладено більш вузьким – *верстат*: *dedicated group of machines* – *група верстатів*.

Таким чином, через складний і різносторонній характер утворення англомовних термінів з машинобудування іноді виникають труднощі при їх перекладі українською мовою. Ми виокремили наступні прийоми перекладу термінів-словосполучень: калькування, опущення та додавання, специфікація.

Література

Іванов В.О., Павленко І.В., Косова Т.М. Професійна технічна термінологія у галузі машинобудування : навчальний посібник. Харків : НТМТ, 2015. 348 с.

Карабан В.І. Переклад англомовної наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2020. 576 с.

Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навчальний посібник. Київ : Видавництво Карп'юка, 2018. 290 с.

INGUISTICS OF EMOTIONS: GENERAL PROBLEMS

Emotions play the important part in the understanding and comprehension of the world. Emotions are not the form of cognitions, but they cause peculiar feelings in the consciousness. i. e. the understanding of person his relations of himself, of reality, of cognition and activity.

The cognitive theory of emotions (emotiology), which combines the cognitive psychology and linguistics, showed the new problems in the studying of emotional phenomena. Emotiology uses the knowledge, which was got from other fields about emotions, for example the information from cognitology. On the basis of this information the linguistic conception about emotions is created. That is why, it is logical that, emotiology is determined as the science about the verbalization, expression and communication of emotions.

Emotiology was actively developed since 80s of the last century. In the world linguistics there are hundreds of monographs and dissertation about the emotiveness of language, the role of emotions in the language behavior of the person, emotional language identity, emotional concepts.

It is obvious that emotionality “pierces” all the speech activity of people and is fixed in the semantics of the word as a qualifier of different emotional states of a person. That is why it is important to remember not only about logical-objective semantics, but also about emotive one, while studying the language. In general the emotive semantics of the world can be determined as mediated by the language relation of emotional and social ideas of the person about the surrounding world.

The object of the emotiology is the language categorization of emotions and the presentation of cognitive-discourse category of emotiveness. According to of this theory, emotions are studied in the close connection with cognitive processes and their relation is based on the next factors: cognition stimulates emotions, as far as it is

characterized by creation of emotions, and the last influence the cognition, as they interfere all levels of cognitive processes.

The essence of the linguistic theory is the follows: the person (the subject) depicts the real world, but not everything, and only important and valuable parts for the present moment.

The process of emotions' representation is regulated by emotions, as far as they are the mediators of world's reflection in language, due to the fact, that they show the meaningfulness of objects for both speaker and listener.

Emotions are the specific, original form of cognition, reflection of the outer world. Peoples' feelings are reproduced, as in the mirror, in language and culture of society, in every language individuality.

Via emotions person embraces the specific experience, which is fixed in the consciousness, mind and language. It verbally represents the objects of the world, phenomena, situations and their emotional evaluation. Words become their substitutes in the person's perception, and also are important for the person or can be the bearers of feelings, as those objects and situations, which are substituted by words.

The specific place in linguistics is given to the studying of such language category as emotivity, which is understood as functional-semantic category, which serves for outer translation be the language speakers (the language individuals) of their emotional state and relation to the world and which is characterized by paradigm at lexico-semantic level.

The representation of emotions in emotiology is understood as direct verbal representation, which is made with the help of specific units-emotives, the semantic of which motivates the emotional approach. Emotives are understood as lexemes, which are used to represent the emotions of the speaker (addressers) and / or for emotional influence at listeners (addressees). Any lexemes, which can be used for representation of one or another typical emotion, can be an emotive.

It should be noted that emotives – language and speech units– are the bearers of the emotive meaning: they name, mostly, not the object, but the emotional attitude

towards it.

Emotivity is a semantic quality of emotiveness's representation as a fact of psyche, which is immanently peculiar to the language. It is represented by the system of means and is shown in the semantics of language units as social and individual emotions. It is characteristic of all spheres of person's life and, in particular, is in the center of the problem of language individual's understanding.

The basis of any person's activity, for sure, is emotional feelings, which introduces into the lexicon and phraseology of the language hardly noticeable natural constituent, which changes their inner senses in different communicative situations and their interpretation by speech partners.

This fact makes it possible to suggest, that the category of emotiveness is the generally-methodical for studying of various cultural contexts, as far as the basic emotions are universal for all the humanity.

The existence of typical emotionally meaningful situations of human intercourse, both inner in one culture, and cross-cultural, creates the possibility of finding out of general emotional topics, such as: death, danger, power, love, respect and so on.

Among paradigms of emotivity there are rows of words and their derivatives with affixes of emotional-subjective evaluation; synonymic lines, the periphery of which is emotionally colored variants of lexemes; antonymic lines. All these types of paradigms are of semantically connected lexemes according to the presence or absence of the common semantical feature "emotiveness".

Emotions are the motive base of the cognitive activity of humans and they create the substantial part of person's cognitive system. And the processes of verbalization of emotions show the main mechanisms of human's brain functioning. So, the problem of emotions' representation in speech and language took the worthy place in the linguocultural paradigm, denoting the already existing directions of studying in this field of scientific notions.

КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ КАТЕГОРІЇ ІНТЕНСИВНОСТІ

Здатності мозку людини дозволяють їй взаємодіяти з навколишнім середовищем: сприймати, концентруватися, здобувати знання, міркувати, адаптуватися та взаємодіяти з іншими. За своєю природою категорія інтенсивності є антропоцентричною. Людина, що є суб'єктом пізнання, виражає результати своєї діяльності та оцінки за допомогою мовних засобів, які, у свою чергу, виступають інструментом категоризації навколишнього світу. Семантику категорії інтенсивності можна вважати всепроникливою, оскільки вона бере свій початок в аспекті сприйняття світу..., проходить через сферу спілкування, втілюється в лексичній, словотвірній, синтаксичній семантиці й завершується в словесній творчості [Бойко, Хомич].

У рамках даного дослідження інтенсифікація розуміється як семантична категорія, яка ґрунтується як на скалярності – а саме на можливості градування (якісний вимір), – так і на кількісній оцінці через припущення, з одного боку, існування принаймні двох ступенів однієї властивості [Kleiber 2013, с. 63]. Таким чином, інтенсифікація спирається на можливість порівняння між двома або більше ступенями або значеннями інтенсифікованої властивості і, як наслідок, призводить до суб'єктивного судження щодо властивості або оцінюваної кількості. Для інших дослідників інтенсивність – це явище, яке виходить далеко за межі виразів, ступінь яких є невід'ємною лексичною властивістю: прислівники – *très, plus, diablement, vachement, tellement*; прикметники – *meilleur, très bon*; дієслова – *hurler*, замість *crier*. Згідно з ними, інтенсивність може діяти, серед іншого, також на рівні певних синтаксичних конструкцій – аргументації чи висновку. Для підтвердження даної точки зору звернемося до дослідницьких робіт вчених. Так, наприклад, для Ж-К Анкомбра і І. Тамба, як ми чітко зрозуміли, інтенсифікація не зводиться до лексично

притаманної градації [Anscombre, Tamba 2013, с. 3]. Згідно з ними, інтенсивність діє, серед іншого, на семантико-синтаксичному рівні, у гіперболічних порівняннях «стереотипного зразка» «*gai comme un pinson*», або, так званої, прагматично мотивованої двозначності «*gai comme un enterrement*». Згідно з цими авторами, «*gai comme un pinson*» не передбачає поняття скалярності чи градації, а скоріше операцію рівняння по відношенню до ідеалу.

Ідея інтенсифікації, яка встановлюється на рівні висловлення і яка, отже, діє контекстуально, також підтримується С. Адлер, яка визнає, що інтенсивність сама по собі може бути як властивою мовним елементом, так і продуктам дискурсивного утворення [Adler 2022].

З позицій когнітивної лінгвістики, де акцент зроблений на способах мовного представлення основних когнітивних процесів, інтенсивність як лексико-семантична, так і семантико-синтаксична категорія спирається на ментальні операції порівняння з нормою (ідеалом), а також на ментальні операції установлення значущості чого-небудь, які відображаються у оцінці. Оскільки оцінка є суб'єктивним за своєю природою когнітивним процесом, один і той же фрагмент дійсності з позицій інтенсивності може бути інтерпретований по-різному різними суб'єктами оцінки. У результаті дослідження категорії інтенсивності Денисенко С. Н. доходить висновку про існування так званого інваріанта, що лежить в основі категорії інтенсивності, і який необхідно розглядати як семантичну ознаку. В узагальненому формулюванні семантичну ознаку інтенсивності, на думку автора, можна визначити як відхилення від ординарного рівня прояву певних властивостей предмета. Причому ступінь відхилення від цього ординарного рівня може бути різною [Денисенко]. Виходячи з цього положення, стає очевидним наявність певних ментальних процесів, які фіксують у об'єкта відхилення від норми. Результатом порівняння об'єкта з нормою встановлюється ступінь інтенсивності, що відображається спеціальними мовними засобами.

У французькій мові інтенсифікація у результаті ментальної операції порівняння вербалізується за допомогою сполучника *comme* : *fin comme un*

cheveu, blonde comme les blés. Словник Le Dictionnaire Combinatoire et Explicatif зазначає, що вираз інтенсивності через інтенсифікаційні порівняння відображає «цивілізаційні факти» («*faits de civilisation*») і «упередження, написані мовою» («*préjugés inscrits dans la langue*»): *avare comme Harpagon, riche comme Crésus, fort comme Hercule*. Згадані приклади є літературними, міфічними чи історичними персонажами. Вони передають часто стереотипи (негативні чи позитивні) різних націй: *avare comme un écossais, fort comme un Turc* [Mel'ck 1984, с. 72]. Почуття, яке приписується таким порівняльним зворотам, може бути як негативним, так і позитивним, і залежить від почуття, а точніше, від образу, який складається про нього у співрозмовника. Когнітивні, психологічні та соціологічні чинники у висловах переважають над суто лінгвістичними.

Однак порівняльні висловлювання не є єдиними, які можуть виражати інтенсивність і спиратися на ментальну операцію порівняння. Використання інших синтаксичних конструкцій, які виступають як засоби інтенсифікації властивостей (якостей) обговорюється багатьма дослідниками: Ромеро на прикладі висловлювань, що виражають інтенсивність через опис наслідків, наприклад, «*Attention ! il ne s'agit pas ici de nos banales infusions de verveine ou de menthe, mais de «tisanothérapie». Ne pas confondre. Et de tisanes « magiques ». Une magie d'une complexité à rendre jalouses les sorcières de Macbeth et leur chaudron*» [Romero 2005]. Причина і наслідок полягають у наступному: магія настільки складна, що викликала б заздрість у відьом Макбета. У структуру висловлювань цього типу входить слово (*une magie d'une complexité*), що позначає посилену якість, яка виступає в ланцюжку «причина-наслідок»; інтенсивність причини слід вивести з інтенсивності наслідків (*à rendre jalouses (наслідок) les sorcières de Macbeth*).

Такі синтаксичні структури свідчать про сформовані когнітивні уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та знаходити взаємодіючі ознаки об'єктів. У процитованому прикладі такими ознаками виступають магія напою, що визве заздрість, навіть, у відьом.

Аналіз синтаксичних конструкцій, які здатні вербалізувати

інтенсифіковане значення, показав, що вони обираються відповідно до когнітивних, а не лінгвістичних факторів.

Література

- Бойко Н.І., Хомич Т.Л. Конотативна лексична семантика : інтенсивний і параметричний складники : монографія. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/>
- Денисенко С.Н. Варіювання і категорія інтенсивності семантичних ознак фразеологічних дериватів (на матеріалі німецької мови). URL: <https://studentam.net.ua/content/view/8732/97/>
- Adler S. Intensification intrinsèque et extrinsèque à travers deux modèles de mise en valeur. Congrès Mondial de Linguistique Française - CMLF 2022. Université Bar-Ilan, Israël. 2022.
- Anscombre J.-Cl., Tamba I. Autour du concept d'intensification. Langue française. 177.1. 2013. p. 3-8.
- Kleiber G. A la recherche de l'intensité. Langue Française. 2013. p. 63-76.
- Mel'cuk I. et al. Dictionnaire explicatif et combinatoire du français contemporain, Recherches lexico-sémantiques, Vol. III. Montréal : Presses de l'Université de Montréal. 1984. 172 p.
- Romero C. L'expression de l'intensité par la conséquence ou la cause. Corela. V. 3-2. 2005.

~~~~~

ШЕВЧУК О. В., ДЕДЮКІНА О. К.

(Запорізький національний університет)

АНАЛІЗ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЛІТИКОЮ

Політика виступає джерелом новаторських рішень для легалізації процесів, що виникають у суспільстві. Кіберпростір об'єднує в собі різні методи комунікації, впливу та взаємодії між учасниками політики та активними громадянами. Одночасно кіберсередовище представляє собою сукупність засобів, за допомогою яких можна здійснювати цю взаємодію та комунікацію, оскільки рівень сучасних технологій у сфері телефонів, планшетів, комп'ютерів та ноутбуків постійно зростає.

Метою поданого дослідження є з'ясування корпусу неологізмів у сфері комп'ютерних злочинів, пов'язаних з політикою. Тому, як зазначає

Ю. В. Завгородня, виникає потреба в систематизації існуючої інформації щодо можливих видів кіберконфліктів, які можуть завдати шкоди політичним процесам, вплинути на хід політичних подій, зміну політичних еліт, концентрацію влади як у глобальному, так і в регіональному контексті [Завгородня 2023, с.74].

Розглянемо різновиди політичних кіберконфліктів, запропоновані В. О. Жадько:

- **кібервандалізм** (*cybervandalism*): цей вид конфлікту включає в себе зміни або знищення змісту, наприклад, веб-сайту, вимкнення або перевантаження сервера;

- **інтернет-злочини** (*Internet crimes*): ця діяльність спрямована переважно на отримання прямого фінансового зиску і може включати як злочини, пов'язані з комп'ютерною технікою, так і комп'ютерні злочини загалом;

- **кібершпигунство** (*cyber espionage*): головною жертвою цього виду кіберконфлікту часто стає корпоративний сектор. За деякими оцінками, збитки компаній від такої діяльності становлять до 1 трільйона доларів США на рік;

- **кібертероризм** (*cyber-terrorism*): хоча потенційні масштаби збитків від кібертерактів оцінюються як надзвичайно високі, дотепер не було жодного реального випадку кібертероризму;

- **кібервійна** (*cyber warfare*): цей вид кіберконфлікту охоплює можливість ведення кібервійни [Жадько 2018, с. 76].

Також кіберконфлікти в політиці можна класифікувати за об'єктом спрямування кібератак, тобто способи впливу можуть бути спрямовані на різні цілі:

1. Об'єктом кібервпливу може бути громадянське суспільство. У цьому випадку, кібератаки можуть приймати форму поширення фейків і дезінформації через інформаційні ресурси та соціальні мережі. Головною метою таких атак є вплив на громадську думку, створення паніки або маніпуляція громадянським суспільством;

2. Об'єктом кібервпливу може бути критична інфраструктура. В цьому випадку, кібератаки можуть включати в себе "знищення критичної інформаційної інфраструктури," шпигунство для отримання важливої розвідки про логістику, озброєння, плани та операції з оборони та безпеки;

3. Об'єктом кібервпливу може бути суб'єкт політики, політична партія або політична група. У цьому випадку, кібератаки можуть приймати форму створення штучних ботів, фейкових сторінок та коментарів, які працюють на користь опонента і виконують замовлення. Такі атаки можуть призвести до розвитку суспільного резонансу та підриву політичної позиції політика, політичної партії або групи [Завгородня 2023, с. 76].

Завдяки постійному вдосконаленню комп'ютерних систем виникають нові можливості для здійснення раніше невідомих порушень закону, а також для вчинення традиційних злочинів за допомогою нових засобів [Гриців 2009].

Неологізми, пов'язані з кіберзлочинами у політиці, є свідченням швидкого розвитку цифрового світу та появи нових феноменів у сфері кібербезпеки та політичного впливу. Ці терміни і вирази виникли, щоб відобразити сучасні техніки та загрози, які стали характерними для політичних процесів у кіберпросторі.

Ці неологізми відображають складність та актуальність сучасних політичних викликів у кіберпросторі і є важливими для розуміння та боротьби з цими новими видами кіберзлочинів у політиці. Наприклад:

1. ***Politihactivism*** — поєднання політичного активізму та хакінгу для досягнення політичних цілей;

2. ***E-leaksphere*** — електронна сфера розголошення та розповсюдження конфіденційної інформації;

3. ***Cybercorruption*** — використання кібертехнологій для корупційних дій в політичних структурах;

4. ***Hacktivistocracy*** — управління або вплив на політику за допомогою хакерського активізму;

5. **Electrodefamation** — використання електронних засобів для наклепу та порочення репутації політичних діячів;

6. **Disinfotech** — розповсюдження дезінформації за допомогою кібертехнологій;

7. **Votebotting** — використання програмних ботів для маніпулювання результатами виборів або голосувань;

8. **Cryptoespionage** — використання криптовалют для ведення шпигунської діяльності в політичних структурах;

9. **Hacktivate** — хакерські атаки з метою впливу на виборчий процес та його результати;

10. **Cyberlobbying** — використання кіберзасобів для лобіювання політичних інтересів;

11. **Deepstatehack** — хакінг для виявлення або розкриття прихованих політичних структур;

12. **Hackocracy** — управління суспільством або політичними процесами за допомогою хакерських методів;

13. **Cybergovernance** — вплив на уряд і його рішення через кібератаки;

14. **Hacktivist** — особа, яка використовує хакінг для реалізації своєї візі політичної та суспільної трансформації;

15. **Cryptoanarchy** — використання криптовалют та кібертехнологій для створення анонімних політичних структур;

16. **Cyberdissidence** — використання інтернет-технологій для вираження дисидентства та протесту проти політичної системи;

17. **Electioneering hacks** — хакінг для маніпулювання інформацією та впливу на виборчий процес;

18. **Hypertrollitics** — використання соціальних мереж та технологій для систематичної образи політичних опонентів, яка сигналізує агресивну поведінку;

19. **Blockchainocracy** — використання технології блокчейн для створення нових форм політичного управління;

20. **Cyberfactionalism** — використання кіберзасобів для стимулювання та підтримки фракційних розбіжностей в політиці [Cambridge Dictionary Online; WordSense Dictionary Online].

Отже, доходимо до висновку, що кількість неологізмів сфери комп'ютерних злочинів, пов'язаних з політикою, постійно зростає завдяки поширенню нових засобів маніпулювання, порушення законів, а також у зв'язку з тим, що сучасні технології та соціальні мережі є потужним засобом впливу на політичних опонентів. Безумовно, цей процес буде наявний у майбутньому політичному світі, тому що він є невід'ємною відмінною рисою політичної діяльності.

Література

Гриців М. І. Судова практика розгляду справ про злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку : Верховний суд України. 2009. 743 с.

Жадько В.О. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки : навчальний посібник. Київ. 2018. 356 с.

Завгородня Ю. В. Різновиди політичних конфліктів у кіберпросторі. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. С. 74-78.

Cambridge Dictionary Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (дата звернення: 17.10.2023).

WordSense Dictionary Online. URL: <https://www.ats-group.net/dictionaries/dictionary-neologisms.html> (дата звернення: 23.10.2023).

ШЕВЧУК О. В., ЗАЙЦЕВА О. С.

(Запорізький національний університет)

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «MAGICAL» В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Магічне мислення та вірування завжди викликали неабиякий інтерес і захоплення в людському суспільстві. Категорія *magical* (магічне) відображає

поняття магії, містичного, надприродного та таємного, що має глибокий вплив на сприйняття світу і формування ідентичності людства. Ця тема стимулює зацікавленість дослідників не тільки у філософських та психологічних дослідженнях, але є об'єктом дослідження багатьох лінгвістичних праць, оскільки магічне мислення є одним із фундаментальних аспектів людської культури, і його аналіз допомагає краще зрозуміти когнітивні та емоційні процеси, які впливають на наші переконання, поведінку та сприйняття довкілля. **Метою** нашого дослідження є лінгвістичний аналіз різних аспектів концепту *magical* в сучасній лінгвістиці.

Згідно з точки зору українського лінгвіста К. Шульжука: «...основний вплив магічного мислення на концептуальні системи людини проявляється у декількох напрямках...» [Шульжук 2014 с. 408]. По-перше, магічні поняття, символи та образи відображаються у мовних метафорах, прислів'ях, загадках та інших мовних виразах. Це допомагає краще сприймати й розуміти явища та ситуації з погляду магічної конотації та сприяє розвитку й збереженню магічних уявлень у культурі. Наприклад: *waving a magic wand* (махнути чарівною паличкою). Наведена фраза застосовується метафорично для опису швидкого вирішення проблеми, ніби маг виконує заклинання [Collins dictionary 2023].

По-друге, чаклунські вірування впливають на мовлення та поведінку людей. Наприклад, мовні вирази, які вербалізують концепт *magical* можуть містити слова з ритуальними елементами або магічними значеннями, відображаючи чаклунські уявлення про потужний вплив світ. Наприклад: *cross your fingers* (схрестити пальці). Люди використовують цю фразу, сподіваючись на щастя або успіх. Схрещування пальців — це певний жест і віра в те, що він може привести до сприятливого результату [Collins dictionary 2023].

По-третє, магічні вірування впливають на категоризацію та класифікацію явищ та об'єктів у свідомості. Це може призводити до того, що предмети або дії, пов'язані з магічними віруваннями, відносять до окремої категорії з особливим статусом або важливістю. Наприклад: *witchcraft and sorcery*

(віщунство та чорна магія). Вірування у віщунство або чорну магію часто долучають назви осіб із особливими надприродними здібностями таких, як відьми (*witches, hags*) або чаклуни (*magicians, sorcerers*). Ці особи розглядаються як відмінні від інших членів спільноти та можуть викликати одночасно і страх, і повагу [Collins dictionary 2023]. За словами М. Джонсона магічне мислення та вірування мають значний вплив на концептуальні системи людини, роблячи їх важливими об'єктами досліджень у когнітивній психології та лінгвістиці [Johnson 2018, с.355].

Як зазначає дослідниця О. Шевченко, магічне мислення, хоча і може бути цікавим об'єктом досліджень у психології та філософії, однак, воно також може ускладнювати розуміння деяких концепцій, особливо в науковому, літературному та мовленнєвому контексті [Шевченко 2020]. Інколи люди використовують магічні уявлення, щоб пояснити реальні явища з погляду нематеріальних або містичних факторів. Такий підхід може призвести до неточних пояснень реальних процесів.

Культурний аспект досліджує різноманітність та зміну концепту *magical* в різних культурах та епохах. Вивчення релігійної філософії допомагає зрозуміти взаємозв'язок між магічним мисленням та релігійними поняттями та обрядами. В контексті язичницьких традицій можна відзначити весняні обряди, що спрямовані на оновлення природи після зимового спокою. Магічне уявлення про силу природи та її циклічність виражалося через ритуали, спрямовані на відновлення життєдіяльності природи. Релігійний аспект цих обрядів полягав у спробі здобуття благословення від божеств. У християнському контексті релігійно-магічний вимір можна розглядати через обряд хрещення. Цей обряд є сакраментом, спрямований на очищення від гріха та введення в нове духовне життя. Хрещення символізує духовне очищення та відродження віруючого, а сам обряд є важливим актом вступу в християнську спільноту та спільності віруючих. Отже, ці два приклади ілюструють, як магічне мислення та релігійні концепції перетинаються у різних культурах та епохах через ритуали та обряди, які відображають віру в силу природи та потребу духовного очищення та

відродження. Аналіз психологічних механізмів вірування у магічні сили дозволяє розкрити глибинні процеси утворення таких переконань [Шульжук 2014, с. 245].

Вплив сучасних технологій на сприйняття магії та містичних явищ є актуальною темою для дослідження. Стале зацікавлення сучасного світу до магічного мислення свідчить про його значущість для людської психології та культури. Наприклад, сучасні технічні пристрої можуть розглядатися, як атрибути чаклунства та магії. У кінострічці «З пультом по життю» («Click») універсальний пульт для побутових пристроїв розглядається, як чарівна паличка. Крім того, етичні аспекти пов'язані з впливом магічних вірувань на поведінку та рішення людей [Johnson 2018, с. 353]. Загалом, концепт *magical* викликає захоплення у філософських та психологічних дослідженнях і заслуговує детального дослідження як важливий аспект людської психології та філософії. Дослідження ролі магії та вірувань у суспільстві з соціологічного аспекту розкриває вплив магічного мислення на культурні традиції, соціальні структури та спосіб взаємодії між людьми. Вивчення релігійних та магічних обрядів, що здійснюються в рамках колективних заходів, може вказати на роль магії у формуванні спільної ідентичності та соціального об'єднання.

Отже, маємо зробити висновок, що вивчення категорії *magical* (магічне) у філософському та психологічному контексті допомагає нам краще розкрити сутність магічного мислення та зрозуміти, як воно впливає на сприйняття світу та формування наших концептуальних систем, а також здійснити аналіз складових концептосфери *magical* в сучасній лінгвістиці.

Література

Шевченко О.М. Методи дослідження концептів. *Modern Science : Problems And Innovations : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*. Стокгольм : Швеція, 2020. С. 385- 390.

Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2014. С. 240-408.

Johnson M. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago : University of Chicago Press 2018. 355 p.

Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/magic>

Секція 2.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСОЛОГІЇ

АНПЛОГОВА Є. Д.

(Запорізький національний університет)

ДИСКУРС І МОВЛЕННЯ

В роботі проаналізовано кореляційний зв'язок між поняттями дискурсу як міждисциплінарного явища і мовлення як макроєдиниці когнітивно-мовленнєвої діяльності. Очевидно, ці поняття не тотожні, оскільки кожне з них наділене своїм термінологічним змістом. В той же час, вони тісно пов'язані одне з одним, тому що одне завжди передбачає інше.

Як відомо, швейцарський лінгвіст Ф. де Сосюр одним із перших науковців в історії мовознавства розмежував поняття «мова» і «мовлення». У той же час В. фон Гумбольдт ще раніше розглядав проблеми функціонування мови у зв'язку з мовленням, але саме Ф. де Сосюр заснував концепцію про дихотомію (бінарність) мови і мовлення у загальному мовознавстві. Отже, дихотомія Ф. де Сосюра має дві складові: мова і мовлення.

Слід відзначити, що Е. Бенвеніст також вивів метафоричну формулу про те, що мовлення – це мова у дії [Benveniste 1974]. Ми розділяємо його точку зору про те, що мовлення виступає функцією мови, і мовлення може бути як усним, так і письмовим. Відповідно до цього, мовлення є соціально важливою функцією мови, оскільки сприяє процесу комунікації між членами суспільства.

Під мовленням розуміємо навичку вираження мисленнєвих конструктів, здійснення процесу комунікації за допомогою усталених мовних одиниць; лінійно організований у часопросторі процес говоріння в усному (виражений у звуковій формі) або письмовому вигляді. Одиницями мовлення виступають звуки, склади, словоформи, синтагми, висловлення, фрази та дискурс, і вони

співвідносяться з абстрактними одиницями мови як інваріантними одиницями на рівні мовної структури (емічний рівень). До такого рівня відносяться фонема, морфема, слова, речення, текст. Це означає, що кожна одиниця мови (мовленнєва реалізація лексеми або словоформа) має історично усталене значення, яке може бути пов'язане, наприклад, з синтаксичною позицією у висловлюванні, або може мати значення стану чи обставини.

Мовлення є суб'єктивним, оскільки в акті його відтворення учасники такого процесу проявляють свої індивідуальні особистісні риси. Окрім цього, комуніканти можуть по-різному сприймати мовленнєву ситуацію, і, відповідно, надавати їй різне значення та інтерпретацію. Тим не менш, мовлення має типові особливості в залежності від функціонального різновиду літературної мови або розмовного мовлення. До вищезазначених властивостей можуть відноситися лексичний склад та особливості синтаксичної організації, оскільки мовлення як засіб спілкування є індивідуальним процесом, який орієнтований відповідно до адресата, який говорить або пише.

Що стосується дискурсу, то цей термін має багато інтерпретацій. Дискурс як лінгвістичний термін був вперше застосований З. Гаррісом та Е. Бюісансом. Довгий час дискурс вважали синонімом тексту. З. Гарріс виділив динамізм як головну властивість дискурсу, що відрізняє його від тексту як статичної структури [Harris 1988]. Сьогодні дискурс, як правило, протиставляється таким явищам, як текст, мова, комунікація, стиль, діалог, мислення. Сучасними науковцями дискурс трактується як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті. Отже, під дискурсом розуміють або зв'язний текст, або усну розмовну форму тексту, або діалог, або групу висловлювань, які пов'язані між собою сенсом, або мовленнєву діяльність в усному чи письмовому вигляді.

Ф. де Сосюр, розробляючи дихотомію «мова – мовлення», також вводить туди і поняття дискурсу, використовуючи три підходи [Сосюр 1998]. З одного боку, дискурс ототожнюється з мовленням. З іншого боку, дискурс

характеризується як замісник мовлення (що дуже близько до інтерпретації дискурсу Е. Бенвеністом). Третій підхід – це розгляд дискурсу у якості третьої складової опозиції, тобто таким чином він перетворює дихотомію «мова – мовлення» на «мова – дискурс – мовлення». Е. Бюісанс також надавав перевагу трихотомії, оскільки розумів дискурс як комбінацію, реалізуючи яку, суб'єкт мовлення використовує код мови [Buysens 1942].

Отже, дискурс і мовлення нерозривно пов'язані та є взаємнопроникними поняттями. Підсумовуючи, вважаємо за доцільне розглядати дискурс як мовлення, орієнтоване на певну ситуацію і певного комуніканта. Іншими словами, розглядаємо дискурс як прагматично значуще мовлення у комунікативно орієнтованому (конкретному, індивідуальному) контексті.

Література

Сосюр, Ф. де. Курс загальної лінгвістики. [пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко]. Київ : Основи, 1998. 324 с.

Benveniste, É. Problèmes de linguistique générale II. Paris : Gallimard, 1974. 288 p.

Buysens, E. De l'abstrait et du concret dans les faits linguistiques : La parole – le discours – la langue. *Acta Linguistica*. Copenhagen, 1942. Vol. 3, Iss. 1. P. 17–23.

Harris, Z.S. Language and Information. New York : Columbia Univ, Pr., 1988. 120 p.

БАБЕЛЮК О. А.

(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)

ВІЗУАЛЬНО-ГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ГРАФІЧНОГО НАРАТИВУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЗУАЛЬНОЇ РИТОРИКИ (на матеріалі книги «Словник війни» Остапа Сливинського)

У постмодерністській поетиці будь-який текст трактують як «знакову діяльність, роботу і гру» [Barthes 1977], «безперервний процес конструювання знаків» [Бабелюк 2012], що творять його нову форму. Такий «візуальний поворот» від логоцентризму до графоцентризму значною мірою спричинений

стрімким розвитком комп'ютерних технологій та поліграфії, а також засиллям знаків різних семіотичних систем у нашому повсякденному житті. Нова візуально-графічна форма постмодерністського тексту/нарративу знаходить свій вияв у нетиповому поєднанні букв, символів та знаків інших семіотичних систем, порушенні традиційної архітекτονіки та широкому застосуванні новітніх засобів і прийомів графічної лінгвістики.

На відміну від модернізму, що постулює функціональність та простоту форми, постмодерністська поетика демонструє вседозволеність, розкутість, поєднання несумісних жанрів, вихід далеко за межі усталених форм аж до тотального семантичного абсурду та графічного хаосу [Бабелюк 2012]. У результаті такого ризоматичного текстотворення виникає особливий текст, графічний наратив, де відображено картинне/образне/символьне сприйняття світу, мозаїчний, пастишний спосіб мислення, що власне і постулює перехід від логоцентризму до графоцентризму, тобто «від вербальності до наочного образу» [Barthes 1977].

Відповідно до засад візуальної риторики специфічне графічне розташування і зображення будь яких предметів, явищ, процесів у графічному наративі або доповнюють вербальне повідомлення, або ж самостійно виражають певні поняття без вербального супроводу [Kostelnick 1990, с. 189–202]. Тому **візуально-графічна інтерпретація** будь-якого постмодерністського тексту, його прочитання, сприйняття, вивчення та опис вимагає від сучасного читача особливої **«візуальної грамотності»** (*visual literacy*) [Hilligos, Howard 2002], яка б дозволила розглядати графічний наратив як гнучке, динамічне, нелінійне ризоматичне утворення, дослідження якого виходить за рамки традиційний лінгвістичних студій. Крім того, слід також враховувати й складні фізичні та психологічні процеси сприйняття візуальної інформації, що є засадничими саме для графічного наративу.

Слід наголосити, що сьогодні у постмодерністській поетиці актуалізуються дослідження графічного наративу в рамках **візуальної риторики** [Hilligos, Howard 2002, с.7–8], що має на меті вивчення теоретичних

засад впливу візуальних зображень як таких, що контрастують зі слуховими, вербальними та іншими сенсорними повідомленнями. Засади візуальної риторики базуються на основних стадіях сприйняття інформації оком – **візуальній перцепції**, під якою розуміють чуттєве сприйняття навколишнього світу, що передбачає як розпізнавання навколишніх стимулів, так і реакцію на них [Cherry], яка відбувається поетапно. У результаті таких фізичних дій та когнітивних процесів формується **візуальна пам'ять**, яку вважають найбільш довготривалою.

Зважаючи на те, що графічному наративу властивий особливий зв'язок між змістом і формою, одним із важливих ракурсів його вивчення є візуально-графічна інтерпретація. Такі графічні новації як фігурне розташування тексту на сторінці, численні відступи і пробіли, пусті сторінки, різні варіації шрифту і кольору, застосування малюнків, фотографій, та символів у тканині графічного наративу виступають ключовими під час аналізу його візуально-графічної складової.

Яскравим прикладом сучасного графічного наративу у царині воєнного дискурсу може бути, на мій погляд, «Словник війни», книжка, яку упорядкував *поет, перекладач, віцепрезидент Українського ПЕН, Остап Сливинський [2023]*

. З початком повномасштабного вторгнення вже тепер і волонтер Остап Сливинський, *застосовуючи засоби і прийоми графічної лінгвістики про які йшлося вище, укладає особливий лексикон війни, оскільки, на його думку, звичні для нас слова української мови теж набули нового, особливого значення. Тут записано документальні свідчення людей, які втікали від війни, і тих, хто зустрічав вимушених гостей на переповненому львівському вокзалі, допомагав зорієнтуватися, заспокоїтися і рухатися далі на захід. Це фрагменти чужих історій чи власних спостережень автора, які зосереджені довкола окремих слів. Тому книга й називається «Словник».*

Цілком звичні для українського читача слова у військовому дискурсі набувають особливої ваги і значення, викликають зовсім інші асоціації, ніж до війни. Наприклад, слово «їжа». *Їжа Оксана, Львів Я приймаю сім'ю, яка*

приїхала зі сходу, щоб поселити на ніч. Проводжу їх на кухню і кажу: «Тут кухня, їжу на столі можете брати». І на цьому вони починають плакати. На фразі: **«Їжу на кухні можете брати»**.

Значення окремих слів «притуплюються», а інші, навпаки, стають такими «гострими», що їх неможливо читати без глибокого розпачу і суму. До прикладу, слово «житла» (мн.) часто зустрічаємо разом з прикметником «зруйнований», тому наведену нижче історію сприймаємо як гірку іронію і особистий біль кожного: **Житла Дмитро, Київ** Ми дивилися на будинки й бачили розбиті кухні, залишки спалень, шпалери в дитячих і шматки дзеркал у ванних кімнатах. Дивилися й розуміли, що хтось із власників цих квартир пів життя збирав гроші, щоб побудувати й наповнити це житло. Хтось із них, мабуть, планував прожити там усе своє життя. Навпроти повністю рознесеного будинку стояв білборд, на якому було написано: **«Нарешті власні метри тобі по кишені»**.

Деякі слова взагалі виходять з активного вжитку і відмирають, а інші виринають з якогось минулого і починають знов означати, стають живими і важливими, як от зовсім звичне слово «зірка»: **Романна, Київ Коли вікна заклеєні скотчем, щоб скло не розліталось від вибуху, вони як зірки.** Я так у себе зробила: непрозорим скотчем чотири смужки хрест-навхрест на всіх вікнах. З обох боків, як інструкція каже. Коли сонце надворі, зранку прокидаєшся, а на стіні — тіні від скотчу. Оті зірки. Повзуть повільно. Я хотіла б, щоб то був мій єдиний спогад про війну.

Нова воєнна реальність породила феномен нової української літератури, що є не тільки рефлексією на ті чи інші події, а передусім реалістичним змалюванням боротьби українців за свій дім, землю, незалежність. Відрадно, що усі історії зі «Словника війни» є окремими фрагментами документальних свідчень, проте майстерно організовані за принципом української абетки, вони стають частиною сучасної української літератури воєнного часу, прикладом креативної експериментальної мінімізованої прози, що переносить пережите жителями України у царину універсального досвіду. Це унікальний досвід

гібридної війни, досвід втрат, безповоротності і віри, болю і радості унікальної нації.

Ілюстрації та графічне оформлення Катерини Гордієнко суттєво підсилюють враження від цих текстів і роблять аналізовану збірку графічним наративом. Саме контрастне поєднання жовтого і чорного кольорів, що віддзеркалюють боротьбу світла і темряви, поєднує різні за змістом текстові фрагменти і передає сутність цієї екзистенційної війни. Такий постмодерністський текст базується на принципах візуалізації, коли зір домінує над іншими органами чуття.

Таким чином, виснуємо, що у графічному наративі широко використовують знаки різних семіотичних систем (літерні, ідеографічні, піктографічні, пазиграфічні тощо), які не лише маркують певні одиниці мовлення (букви, склади, слова, словосполучення, речення, абзаци), але й виступають субститутами вербальних одиниць.

Література

Barthes R. "Rhetoric of the Image." Image, Music, Text. Ed. and trans. Stephen Heath. New York : Hill and Wang, 1977.

Cherry K. Perception and the Perceptual Process. URL : <http://psychology.about.com/od/sensationandperception/ss/perceptproc.htm>

Kostelnick Ch. The Rhetoric of Text Design in Professional Communication. *The Technical Writing Teacher* 17, 1990. P.189-202.

Hilligos S., Howard Th. Visual Communication : A Writer's Guide, Second Edition. Pearson Education, Inc. Publishing as Longman Publishers, 2002. 187 p.

Бабелюк О.А. Новизна постмодерністського текстотворення крізь призму постмодерністської поетики. *Науковий Вісник Волинського національного університету*, 2012. С. 5-8.

Сливинський О. Словник війни. Харків : Vivat, 2023. 224 с.

~~~~~

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗУ ПЕРСОНАЖА ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Останнім часом філологи в наукових розвідках приділяють дедалі більше уваги дослідженню образу персонажа художнього твору [Бехта 2020], оскільки він є не лише суб'єктом чи об'єктом наративу, а й важливим елементом цілісної комунікативної системи твору, яка репрезентує світогляд автора. У мовознавстві та літературознавстві склалася традиція аналізувати образ персонажа з урахуванням низки аспектів: репрезентація або інтродукція, портрет, мовленнєві характеристики, поведінка та авторське ставлення до персонажа. Досліджуючи цей структурно-змістовий комплекс, учені [Culprere, Fernandez-Quintanilla 2017] розкривають глибокий сенс та роль персонажа в концепції художнього твору.

Інтродукція – це етап, на якому автор уперше знайомить читача з персонажем, формуючи первісні уявлення про нього, які згодом можуть змінюватися залежно від розвитку подій. Розрізняють два типи інтродукції персонажа: пряму – наявні портретний опис й авторські коментарі до нього; та непряму – читач самостійно формує уявлення про персонажа на основі, наприклад, його мовного портрету [Гнатенко 2019]. Під час аналізу інтродукції звертають увагу на використання художньо-композиційних та мовленнєвих засобів.

Портрет – один із складників образу персонажа. Насамперед це опис зовнішності, тобто рис обличчя, волосся, зросту, фігури чи комплекції людини. Особливу увагу приділяють ознакам, які віддзеркалюють внутрішній стан персонажа: міміці, жестам, поставі. До портретних характеристик зараховують зображення людини як члена соціуму, про що можуть свідчити одяг, поведінка, уміння представляти себе в суспільстві. Варто зазначити, що портрет

персонажа виконує дві важливі функції: опис зовнішності людини та її психологічну характеристику. Також через портретні характеристики автор висловлює своє суб'єктивне ставлення до персонажа.

Аналіз мовлення персонажа літературного твору дозволяє дізнатися про його походження та соціальний статус, рівень культури, ідентичність, розкрити особливості характеру, ставлення до інших людей та подій. Під час мовленнєвої характеристики звертають увагу на вибір слів та конструкцій, якими послуговується персонаж.

Розрізняють внутрішнє мовлення, реалізоване у формі монологу, та зовнішнє – комунікація з іншими персонажами твору. Такий літературний прийом є дуже важливим, адже розуміння думок, переживань, роздумів та мотивів поведінки персонажа дає змогу глибше проникнути у його внутрішній світ, отримати інформацію від першоджерела та краще зрозуміти художній твір [Culpeper, Fernandez-Quintanilla 2017].

Дія – свідоме волевиявлення людини. Завдяки своїм вчинкам стосовно інших та самого себе, суспільства та довкілля персонаж визначає себе як індивіда, члена соціуму. Через поведінку проявляється індивідуальність персонажів, формується враження про них, розкриваються особливості виховання, характеру, моральних цінностей тощо. Ціннісні орієнтири персонажів, вибір певних моральних категорій обумовлені їхнім способом життя. Аналіз вчинків впливає на ставлення читачів.

Досліджуючи поведінку персонажа, враховують два аспекти: по-перше, мотив / причина, те, що передує певному вчинку; по-друге, рефлексія – аналіз скоєного. Розгляд мотиваційної сфери персонажа дозволяє визначити основні причини його вчинків, а також уможливорює зробити певні уявлення про його цінності [Бондаренко 2015]. Цікавим, на наш погляд, є те, що аналіз поведінки персонажа виражається в оцінці як дій, так і бездіяльності.

На увагу заслуговує і ставлення автора до досліджуваного образу персонажа, яке реалізується через усі вищезазначені аспекти, відповідно до

авторського задуму. Аналіз зовнішності персонажа або його поведінки дозволяє з'ясувати ставлення автора до нього.

Отже, аналіз образу персонажа художнього твору унеобхіднює дослідження цілого комплексу структурно-змістових аспектів, що набуває значення не лише для розуміння особливостей художнього мислення конкретного письменника, а й психології художньої творчості загалом.

Література

Бехта І. А. Дискурсна зона персонажу у фактурі художнього тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна : зб. наук. пр. Вип. 29. Острог : Острозька академія, 2020. С. 248–250. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_29_82 (дата звернення: 19.11.2023)

Бондаренко Ю. І. Вивчення образів-персонажів літературного твору в школі : посіб. для студ. філол. факультетів. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 218 с.

Гнатенко К. І. Методика роботи над характеристикою образу-персонажа в курсі літературного читання в початковій школі : дис. ... канд. п. наук :13.00.02. Харків, 2019. Тернопіль, 2019. 235 с.

Culpeper J., Fernandez-Quintanilla C. 4. Fictional characterisation. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/315442895_4_Fictional_characterisation (дата звернення: 19.11.2023)

Gallagher S. Empathy, Simulation, and Narrative. *Science in Context*. 25. 2012. URL: https://www.researchgate.net/publication/259424366_Empathy_Simulation_and_Narrative (дата звернення: 19.11.2023)

ВАСИЛИНА Р. С.

(Запорізький національний університет)

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЛІНГВІСТИЦІ

Сучасне спілкування соціуму все частіше виявляється через сукупність модусів, які репрезентують конкретний канал комунікації, спрямований на

передачу інформації. Феномен мультимодальності охоплює модифікацію знакових систем, а саме: вербальну, візуальну та жестикуляційну. Мультимодальні тексти є ціннісним комунікативним простором для передачі та отримання інформації, що й зумовлює інтерес мовознавців до їх розвідки.

Витоки дослідження мультимодальності представлені працею швейцарського вченого Ш. Баллі [Bally 1965], який запропонував дефініцію терміна “модальність”. Співголосними до теорії мультимодальності вважаються ідеї, викладені в роботі критика та мистецтвознавця Е. Панофські [Panofsky 1955], присвяченій визначенню рівнів значення.

Життя сприймається в мультимодальності: через зір, звук, рух, а найпростіша розмова є демонстрацією мовлення, інтонації, жестів та інших засобів. Знакові системи охоплюють можливість сприйняття людиною інформації через органи чуття (зір, слух, нюх, дотик, смак). Однак знакові системи можуть переплітатися та сприйматися відразу кількома органами чуття, що породжує мультимодальну комунікацію.

Людина сприймає матеріальний світ через п'ять каналів відчуттів: візуальний, аудіальний, ольфакторний (смак і нюх), пропріоцептивний (відчуття рівноваги/положення тіла), тактильний, які визначаються як модальні.

Модальність – це характеристика людських відчуттів за якістю [Колегаєва 2015, с. 105-112.]. Мовлення як вторинна система перетворює знаки дійсності, які ми сприймаємо через полімодальність відчуттів у мовні знаки.

Засади вивчення мультимодальності як лінгвістичного явища починаються з праці Г. Креса та Т. ван Люена “Reading Images: The Grammar of Visual Design”. У спільній розвідці науковці привернули увагу інших лінгвістів до “складного чи мультимодального тексту”, який вони визначають як “будь-який текст, значення якого сприймається через більш, ніж одну семіотичну систему” [Kress., van Leeuwen 2006].

У межах системно-функціонального аспекту лінгвістики можемо виокремити три функції, які притаманні мультимодальності як лінгвістичному феномену: емпіричну, міжособистісну та текстуальну. Емпірична функція

полягає в репрезентації реальності (події, процеси) і пов'язана з лінгвістичною системою перехідності; міжособистісна функція представлена зв'язками всередині соціуму, особливо тими, які виникають між мовцем / автором та реципієнтом; текстуальна функція полягає у структуруванні тексту, особливо це стосується явища когезії. Діапазон засобів маніпуляції свідомістю розширився завдяки залученню візуального, аудіального та кінестетичного каналів комунікації для сприйняття та передачі інформації.

Цінність теорії мультимодальності визначається прагматичними зв'язками вербальних та невербальних модусів. Незважаючи на варіативність поєднання словесних та графічних елементів, спільною метою їхнього функціонування є когерентність тексту. Відтак серед галузей лінгвістики, які поєднує вивчення мультимодальності, виокремлюємо невербальну комунікацію, пара лінгвістику тексту, візуальну комунікацію та графічну лінгвістику.

Розуміння функціонування мультимодальності є неповноцінним без урахування того факту, що зображення на комп'ютері чи в друкованому варіанті створюють візуальний світ, який відрізняється від того, про який розповідається. Семіотичні ресурси, які використовуються в мультимодальних текстах відрізняються від тих, які використовуються для друкованого тексту, таким чином створюючи різні потенціали для досягнення змісту.

Мультимодальний текст охоплює дві складові: вербальну та невербальну, яка належить до немовної знакової системи. Текст та зображення утворюють цілісний контент текстового простору. Мультимодальність тексту визначається наявністю двох або більше семіотичних систем. Вербальні та візуальні маркери англомовного коміксу утворюють прагматично визначений лінгво-візуальний феномен, який передбачає когерентність текстового простору.

Мультимодальні тексти характеризуються комунікативною цінністю, забезпечуючи когерентність повідомлення. Усі без винятку частини англомовного тексту є результатом мультимодальної комунікації між автором та читачем через вербальні та невербальні елементи, закодзовані у знакові системи. Присутність мультимодальних компонентів та їхня функційність

визначає ідеологічний складник мультимодального тексту. Вербальні та візуальні елементи вживаються для ідентифікації належності персонажа до певної культури. Варіативність елементів візуального модусу, таких як колір, шрифт, графічний знак виявляється у конотації елементів англомовного тексту.

Література

Колегаєва І. Полімодальність відчуттів у дзеркалі полікодовості тексту, або ще раз про антропоцентризм у лінгвістиці. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Вип. 2(35). С.105-112.

Bally C. *Linguistique Générale Et Linguistique Française*. Bern: Franke, 1965. 321 p.

Kress G., van Leeuwen T. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge, 2006. 312 p.

Panofsky E. *Meaning in the visual arts*. Garden City, New York: Doubleday, 1955. 362 p.

ГАЛУЦЬКИХ І. А.

(Запорізький національний університет)

СПЕЦИФІКА МІФОЛОГІЗМУ ЯК РИСИ МАГІЧНОГО РЕАЛІЗМУ ТЕКСТУ РОМАНУ САЛМАНА РУШДІ “MIDNIGHT CHILDREN”

Наприкінці ХХ століття в світі художньої літератури багатьох країн Європи, і Великої Британії, зокрема, особливу зацікавленість стала викликати творчість вихідців із країн Сходу, які опинились активно залученими до західноєвропейських культурних процесів, уособлюючи результат змішення культур та ознаменуючи формування своєрідної окремої течії в рамках постмодерністського літературного напрямку. Так, творчий доробок новітньої літератури Великої Британії поповнили своїми самобутніми роботами К. Ісігуро (японець за походженням), китаєць Т. Мо, В. Найпол з Тринідаду та індієць за походженням Салман Рушді, творчість яких демонструє результат взаємодії східної та західної світоглядних парадигм, різних культурних традицій, що знайшло відбиття в репрезентованому ними художньому стилі.

Безсумнівно одне із значущих місць серед англомовних письменників східного походження займає Салман Рушді, чиї художні твори незмінно привертають увагу як читацької аудиторії, так і літературних критиків, перекладаються на більшість мов світу, отримують літературні премії і нагороди. Маючи своєрідний стиль і мову, Салман Рушді, до того ж, став одним з небагатьох представників літературного процесу Англії ХХ століття, який практикує метод магічного реалізму. Самим чудернацьким образом поєднуючи фантазійний і реальний світи в своїй художній картині світу, магічний реалізм сам собою привертає підвищену увагу дослідників філологічної галузі, більшість аспектів якого все ще недостатньо висвітлені за відсутності системних студій.

Зазначене і визначає **актуальність** цього дослідження, що підкріплюється невеликою кількістю робіт, що були б сконцентровані на саме на питаннях специфіки художнього стилю Салмана Рушді.

Об'єктом дослідження є особливості роману С. Рушді “Опівнічні діти” (“Midnight’s Children”), опублікованого в 1981 році, текст якого є **матеріалом** аналізу.

Предмет дослідження в цій роботі є міфологічна основа роману С. Рушді “Опівнічні діти” як прояв поетики магічного реалізму.

Мета роботи полягає у визначенні специфіки поетики магічного реалізму та її реалізації в романі С. Рушді “Опівнічні діти” в аспекті його міфологічної основи на тлі загального літературного процесу ХХ століття.

Магічний реалізм з’являється в руслі реалізму, радикальним чином змінюючи і доповнюючи його метод, адже ґрунтується на інших ключових принципах репрезентації. Це художній метод, в якому магічні деталі стають частиною реалістичної картини світу. Почавши застосовуватись як назва модерністської течії переважно в літературі Латинської Америки, магічний реалізм набув все ширшого розповсюдження світом, набувши популярності

Вже в самому терміні криється його головна риса – поєднання двох протилежних категорій: «реалізму» (що позначає світ матеріальний, явища,

яких можна торкнутися або усвідомити як частину реального світу, щось буденне, звичайне) і «магічний» (що позначає усі фантастичні, несподівані, незвичайні, містичні явища та події).

При поєднанні реалістичного і казкового у творах цього напрямку створюється таке враження, що «чудернацьке» органічно виростає зі звичайного і різниця між реальним і видуманим є дуже нечіткою, що спостерігаємо, зокрема, і в творах С. Рушді.

Узагальнюючи досвід вивчення проявів міфологізму і магічного реалізму С. Рушді в аналізованому творі, вирізняється низка ключових і найвиразніших ознак магічного реалізму, серед яких наступні:

1) в творі наявні фантастичні елементи, які жодним чином не суперечать реальній дійсності і вони навіть не отримують пояснення як незвичні;

2) персонажі твору приймають наявність казкових або фантастичних деталей та елементів оповіді як даність, не заперечують та не ставлять їх наявність або сутність під питання;

3) висока частотність застосування символів та осимволізованої образності, які корелюють із загальною ідеєю твору;

4) причинно-наслідкові явища можуть змінюватись місцями, а їх зображення може носити нелінійний характер;

5) частотною є апеляція до сенсорних концептів, елементи сенсорного сприйняття стають домінантною рисою;

6) емоційна складова людської природи, її переживання як психо-емоційного плану, так і суто тілесного (сексуального характеру, зокреми), набувають акцентованого вираження;

7) спотворюється характер опису часового простору, який може чи то набувати циклічного характеру (що є притаманним міфологічній складовій), чи то зникати або не згадуватись взагалі, або ж теперішнє зображується таким, що повторює минуле;

8) міфологізм оповіді – використання міфологічної або фольклорної складової (сюжету, образів, мотивів тощо);

9) сюжет базується на опозиціях, де минуле контрастує з теперішнім, персонажі – один з одним, життя зі смертю, вимишлене із реальним, астральне із фізичним, краса із потворністю тощо;

10) події в оповіді передаються шляхом, немов би, перемикання з однієї особи на іншу, потім на третю, потім, наприклад, на внутрішній монолог якогось персонажа, що створює наративізацію подій з альтернативних точок зору і крізь призму сприйняття різних героїв твору;

11) фінал історій магічного реалізму зазвичай є ясным і наприкінці стає відомо де спостерігається завершення або розв'язка – в повсякденному або фантастичному перебігу подій.

ГОЛУБ Ю. І., ШВАЙКО Б. О.

(Запорізький національний університет)

МОВНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ОБРАЗІВ ПЕРСОНАЖІВ У РОМАНАХ Т. ДРАЙЗЕРА

Науковій парадигмі лінгвістики ХХІ століття властива антропоцентрична спрямованість, в межах якої досліджуються питання взаємообумовленості мови і людини та відображення у мові всіх людських проявів. Мова вивчається як засіб пізнання, конструювання реальної дійсності та продукт творчої діяльності мовної особистості. У рамках цього напрямку, образ персонажа у художньому творі представляє окремий інтерес, як відображення присутності людини в мові та мови в людині.

Для створення образу письменник вивчає багато явищ дійсності, узагальнює їх. Але в творі це узагальнення подається у вигляді конкретної особи, події, явища. Образ являє собою діалектичну єдність загального і конкретного: широкі життєві узагальнення подаються в ньому як живі, неповторні, індивідуальні особистості та картини [Чабаненко 1984, с. 54]. У

кожному художньому творі важливу роль відіграють образи-картини природи (пейзажі), образи-речі (описи обстановки або інтер'єру), образи-емоції (ліричні мотиви), образи-персонажі. Специфіка художніх образів та засобів їх створення висвітлюється у роботах багатьох вчених (Л. Марчук, Н. Родіонова, К. Сизова, М. Тернер, В. Чабаненко).

Основною **метою** нашого дослідження є вивчення особливостей образів жіночих та чоловічих персонажів у романах Теодора Драйзера, виявлення типологічних характеристик і лінгвостилістичних засобів їх репрезентації. Дослідження проводиться на матеріалі таких творів, як «Сестра Керрі» та «Американська трагедія».

Персонажі характеризуються своїми діями, вчинками, думками, почуттями і настроями. Важливу роль у побудові образів персонажів грає також міміка (виразні рухи м'язів обличчя), пантоміміка (виразні рухи всього тіла), динаміка мовлення (інтонація, темпоритм, тембр), власне мовна характеристика, характеристика одним персонажем іншого, портрет, опис обстановки і природи [Гром'як 1997, с. 249].

Головною особливістю стилю Т. Драйзера є детальність, яку письменник привносить у кожную сцену. Завдяки такій щільності деталей, застосованій до різних аспектів твору, автор створює відчуття присутності, надає персонажам конкретності, дає змогу «уявити» їх, сприймати як живих, реальних людей [Панкова 1974, с. 25]. Автор наділяє персонажі певними компонентами зовнішності, характеру та мовлення, як типовими, так і індивідуальними, малюючи бажані образи, та передаючи їх читачеві [Turner 1996, с. 195].

Авторський стиль написання та ставлення до героїв розкривається не тільки через тематику, систему образів і емоційний настрій творів, а й через вибір мовних засобів, за допомогою яких втілюється авторський задум. У проаналізованих романах Т. Драйзер використав різноманітні лінгвостилістичні засоби для змальовування яскравих та реалістичних образів персонажів.

Створюючи жіночі та чоловічі образи, автор застосовує набір конкретних ознак, характерних для певної статі. Ці ознаки формують уявлення про

стандартні риси зовнішнього та внутрішнього портретування жінок та чоловіків. Кожна складова описується через певні характеристики, такі як колір, форма та розмір. Основну групу слів, що використовуються для створення таких описів, становлять епітети.

Так, змальовуючи жіночі образи, Т. Драйзер часто використовує епітет “pretty”: “He looked into her **pretty** face” [Dreiser 1981, p. 105], “He looked at her **pretty** face and new feeling came to him” [Dreiser 1981, p. 207]. Маскулінний опис зовнішності характеризується вживанням колористичного епітету “pale”: “His **ultra-pale** face now blanched gray again” [Dreiser, p. 855], “Beads of perspiration once more burst forth on his **pale** face” [Dreiser, p. 659]. В образах перонажів чоловіків часто підкреслюються негативні риси: “His face was considerably marked **with grease and dirt**” [Dreiser 1981, p. 25], “his **glum** face” [Dreiser, p.130], “a **hard, sad, frozen** face” [Dreiser, p. 26].

Для створенні образів персонажів автор часто використовує порівняння, яке дозволяє співвіднести портрет героя з відомим поняттям за одним чи декількома аспектами. Наприклад: “She was **as fair as the morning... and as plump as a partridge...**” [Dreiser, p. 430]; “Besides, **he**, in his young, healthy, aggressive way, was **like a breath of spring**” [Dreiser, p. 25]; “In summer his clothes looked **as crinkled as though he had slept in them for weeks**” [Dreiser, p. 111]. Порівняння використовується як при описі зовнішності персонажів, так і для їх психологічної характеристики.

При описі одягу персонажів, їх професійних вмінь та навичок Т. Драйзер нерідко звертається до персоніфікації: “My dear”, **said the lace collar** she secured from Partridge's, “I fit you beautifully; don't give me up” [Dreiser 1981, с. 107]. “Ah, such little feet”, **said the leather of the soft new shoes**: “how effectively I cover them. What a pity they should ever want my aid” [Dreiser 1981, с. 94]. Керрі, головна героїня роману «Сестра Керрі», занадто довго та сильно хотіла стати забезпеченою, незалежною жінкою і тому її новий, дорогий, модний одяг для неї настільки важливий, що він нібито оживає та говорить до неї.

Синтаксичні стилістичні засоби (повтори різних типів, стилістична

інверсія, паралельні конструкції, літота) використовуються в основному для акцентування певної риси зовнішності або навмисного пом'якшення певної риси характеру персонажа. Наприклад: “*She was **not insensible** of manner...*” [Dreiser 1981, с. 25].

Важливу роль у створенні образів героїв творів відіграє персонажне мовлення, яке виконує ряд функцій – характерологічну, атрактивну, зіставну, психологічну. Так, мовлення Клайда Гріффітса, протагоніста роману «Американська трагедія», характеризується використанням питальних та окличних речень, що підкреслює емоційний стан героя, який нарешті відчув жаданий присмак розкоші. Йому властиве вживання вигуків, що передають різні емоції, а саме: радість, смуток, здивування, розчарування, відразу та ін. Наприклад: “*Who, me? Oh me,*” [Dreiser, p. 66], “*Oh, come on, sir*” [Dreiser, p. 110], “*Oh, crickets! I wish we could hurry a little*” [Dreiser, p. 158], “*Oh, Lord!*” [Dreiser, p. 159]. Отже, вибір мовних засобів стає відмінною рисою зображених персонажів, виділяє їх образи серед інших, виявляє їх соціальний та професійний статус, рівень освіти та особливості виховання, розкриває їх емоційний стан.

Результати проведеного дослідження демонструють той факт, що твори Т. Драйзера відзначаються майстерно змальованими та естетично досконалими образами жіночих та чоловічих персонажів. Створені образи являють собою складне багатоаспектне явище, що включає опис зовнішності (обличчя, фігури, одягу); опис кінетичних характеристик (жестів, міміки, рухів); опис персонажного мовлення (тембру голосу, манери говоріння, вживаної лексики); опис рис характеру, інтелекту, динаміки думок, почуттів, вчинків та переживань; опис соціального статусу персонажів. Саме завдяки вдалому використанню різнорівневих мовних засобів Т. Драйзер створює яскраві образи, що характеризуються чуттєвою наочністю, типізацією та індивідуалізацією.

Література

Гром'як Р. Т. Літературознавчий словник-довідник. Київ : Академія, 1997. 750 с.

Панкова Л. Г. Теодор Драйзер. Життя і творчість. Київ : Дніпро, 1974. 98 с.

Чабаненко В. А. Основи мовної експресії. Київ : Вища школа, 1984. 168 с.

Dreiser T. Sister Carrie. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1981. 558 p.

Dreiser T. American Tragedy. URL: <https://www.aliceandbooks.com/book/read-online/an-american-tragedy/theodore-dreiser/185>

Turner M. The literary mind. New York : Cambridge University Press, 1996. 430 p.

ЗАЛУЖНА М. В.

(Запорізький національний університет)

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ АВТОРА В ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ ПОСТМОДЕРНІСТІВ

Текстові категорії як «інваріантні істотні ознаки, притаманні будь-якому тексту незалежно від його стильових, жанрових та інших особливостей» [Кондратенко 2012, с. 14], особливим чином актуалізуються в художніх текстах різних жанрів. Зокрема, категорія автора як спосіб виявлення категорії адресантності (що зумовлена роллю комуніканта, який створює або передає повідомлення), є одним з найбільш релевантних параметрів художнього тексту та здобуває цікавих форм реалізації в постмодернізмі, який трактує її не просто як мовну особистість, а насамперед як його глибинний сполучний елемент. Концепція «смерті автора» була розроблена такими теоретиками постмодернізму як Р. Барт, М. Фуко, Ж. Дельоз, Т. Адорно. На думку М. Фуко, автор виступає «не як промовець, індивід, який виголосив або написав текст, але як принцип групування дискурсу, як єдність і джерело їх значення, як центр їх зв'язності» [Foucault 1969]. У його тлумаченні автор є не суб'єктом, а функцією, текст постає як процесуальність, що розгортається сама, незалежно від авторського задуму.

Відтак, образ автора постмодерністського тексту за непотрібністю нівелюється (автор часто виступає як сторонній спостерігач) або взагалі

елімінується з тексту як чинник, що породжує і організує текст. У постнекласичній лінгвістичній парадигмі панує думка, що створеному автором тексту властива деяка змістовна самодостатність через те, що «семантичний потенціал тексту виходить за межі закладеного автором змісту» [Шевченко 2012, с. 63]. Це збігається з постмодерністськими настановами про «світ як текст» та «смерть автора», згідно з якими автор ніби «розчиняється» в дискурсі, уможливаючи самоорганізацію текстів, забезпечуючи їх об'єктивність та усуваючи суб'єктивний чинник. Проте, автор-постмодерніст імпліцитно присутній у творі як сполучний елемент, хоч і передає читачеві право додумувати завершення твору на його розсуд. Таким чином, на основі постмодерністського тексту та інтерактивної діяльності «адресант ↔ адресат» виникає постмодерністський дискурс.

Для передачі важливого в постмодернізмі авторського відчуття неоднозначності, нестабільності світу найчастіше текст набуває характеристик невизначеності, багатоваріантності, незавершеності. Для передачі цього відчуття хиткості, рухливості читачеві надається можливість «домислення», реконструкції вкладених у текст авторських задумів, оскільки «скриптор усувається з тексту і дає можливість реалізуватися читачеві, отримати насолоду від гри з ним» [Просалова 2019, с. 12]. Тому в постмодерністському тексті на першому плані опиняється не автор, а художній образ оповідача, особливий спосіб авторської присутності у тексті – «маска автора», що являє собою принцип ігрової реалізації образу автора оповідання. Він передбачає введення в текст завуальованого автора-персонажа, який поєднує в собі риси генія і клоуна та через власну самоіронію втрачає авторитетність та вагомість.

Подібне відображення образу автора притаманне багатьом творам британських постмодерністів. Наприклад, таким є головний роману Д. Лоджа "Deaf Sentence" – поважна людина, професор лінгвістики, який через фізичну ваду (глухоту) постійно потрапляє в незручні ситуації, але сам іронізує з цього приводу і завдяки цьому постає як персонаж комічний: *"She'll say something to me which I don't hear, and a dialogue follows something like: Fred: Murr murr murr."*

Me: What? Fred: Murr murr murr. Me: (playing for time) Uh huh” [Lodge 2008, p. 13]. За такого опису трагічність ситуації сприймається у комічному ракурсі, і сам автор зізнається: *“deafness is comic, as blindness is tragic*” [Lodge 2008, p. 13]. Інколи автор-оповідач вдається до самосарказму: *“My sarcasm disgusted me*” [Mitchell 2004, p. 313]. За трагічністю образу автора прихована його комічність, а комічність не дозволяє повною мірою сприймати його як трагічний.

Постмодерністський текст прагне самоорганізації, і він досягає цього власними засобами, тому фігура автора вже не є для нього релевантною, вона ніби розчиняється в текстовому масиві: *“You get towards the end of life – no, not life itself, but of something else: the end of any likelihood of change in that life. You are allowed a long moment of pause, time enough to ask the question: what else have I done wrong?.. I thought of what I couldn’t know or understand now, of all that couldn’t ever be known or understood”* [Barnes 2011, p. 86]. З тексту роману Дж. Барнса *“The Sense of an Ending”* неясно, чи належать дані міркування протагоністу, чи є авторськими роздумами.

Авторська присутність у постмодерністських текстах актуалізується переважно за допомогою особливим чином використаних особових займенників. Автор-постмодерніст, використовуючи в якості перемикачів займенники I та III особи, висловлює таким способом своє ставлення до об’єктивної реальності, що в постмодернізмі набуває форм відчуження авторської фігури або його майже повного розчинення в текстовій реальності. Оповідь від третьої особи несподівано змінюється наративом від першої: *“So he clung on grimly to the social-cultural merry-go-round, simulating an interest and enthusiasm he did not really feel. It’s the sitting alone I dread, not the book and the telly in themselves. Print and television are the only media that I can still truly enjoy”* [Lodge 2008, p. 19].

Яскравим прикладом є роман Д. Лоджа *“Deaf Sentence”*, у якому перемикання між розповіддю від I та III особи відбувається у текстовому просторі кілька разів досить несподівано для адресата. Воно залежить від

структури тексту і збігається з поділом на глави. Приміром, перше перемикання відбувається вже на 2-й сторінці тексту: “*The surname is completely inaudible, but **he** can’t ask her to repeat it again. ‘Ah, yes,’ **he** says, nodding, as if pleased to have pocketed the information... ‘Who was that young blonde you were deep in conversation with?’ Fred asked **me** in the car on the way home. She was driving because she hadn’t had much to drink and **I** had had quite a lot. ‘I’ve no idea,’ **I** said*” [Lodge 2008: 10]. Особові займенники “he” та “I” відносяться тут до одного персонажа, якого на початку роману зображує автор-оповідач і який потім сам раптово стає наратором. Сам він зізнається під час першого такого перемикання, що це відбувається поза його волею, спонтанно, адже цього вимагає сам текст: “*I feel a fit of the third person coming on*” [Lodge 2008, p. 17], який є первинним та «поглинає» особистість автора. За допомогою подібних мовних засобів текст набуває специфічно оформленої, «ламаної» авторської лінії.

Отже, категорія автора у постмодерністському тексті набуває специфічних форм вираження – автор намічає сенси для сприйняття тексту читачем, передає частину власних ролей адресатові, дозволяючи тому певну «співтворчість», а свою роль у тексті зводючи до «маски» або функції. Такий підхід відбиває постмодерністські настанови щодо художнього тексту як самодостатньої плинності, що самоорганізується.

Література

- Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 320 с.
- Просалова В. А. Інтертекстуальний аналіз : теорія і практика. Вінниця, 2019. 206 с.
- Шевченко О. І. Телеологічна лінгвосеміотика (на матеріалі англomовної публіцистики) : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. 216 с.
- Foucault M. What is an Author? *Aesthetics, Methods, and Epistemology* / ed. P. Rabinow. New York : The New Press, 1998. Vol. 2. P. 205–222.
- Barnes J. The Sense of an Ending. London : Jonathan Cape, 2011. 150 p.
- Lodge D. Deaf Sentence. London : Penguin Books, 2008. 101 p.
- Mitchell D. Cloud Atlas. New York : Random House, 2004. 514 p.

РЕАЛІЇ-АМЕРИКАНІЗМИ У КОРОТКІЙ ПРОЗІ Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА

Реалії являють собою одну із найцікавіших тем для дослідження, оскільки вони нерозривно пов'язані з місцем, народом, культурою та епохою, про які йдеться в тексті [Зорівчак 1989, с. 38]. Реалії можна зустріти переважно в художній літературі, в якій вони є невід'ємними елементами для зображення місцевого та історичного колориту. Реалія це абсолютний здобуток народу, у мові якого вона з'явилася та продовжує існувати. Звичайно, вона може вийти в іншу мову, існувати в ній певний час або залишитися назавжди, тим самим збагатити її, або засмітити [Мельник 2020, с. 382].

К. Ю. Подорожна стверджує, що за визначенням Г. Д. Томахіна, реалії – це назви характерних тільки для конкретних націй та народів предметів матеріальної культури, історичних фактів, державних установ, імена національних та фольклорних героїв, міфологічних створінь та ін. [Подорожна 2014, с. 272]. Таким чином, дослідник включає в поняття реалії найменування окремих предметів, понять, пов'язаних з побутом та культурною історією даного народу або країни.

Дуже важливим фактором у розумінні художнього тексту є знання реалій тієї країни, мова якої вивчається. При глибинному вивченні тексту, що представляє «чужу» культуру, дуже часто трапляється викривлення його концептуального змісту. Міжкультурні відмінності є причиною для неспівпадіння ідіолектів (тобто знань про мовну систему) та тезаурусів у адресанта та адресата. Частина закладеної інформації в тексті не може буди декодована адресатом, так як він не може ідентифікувати реалії, що містяться в концепті [Горшкова та др. 2010, с. 13].

Американізми віддзеркалюють особливості суспільно-політичної структури американського суспільства, його економіки та культури, побуту,

норови та звичаї американців, умови їх життя, позначають предмети і явища, специфічні для культури США, складають основну відмінність американського варіанта англійської мови від британського, австралійського та інших [Подорожна 2014, с. 273]. К. Ю. Подорожна слідом за Г. Д. Томахіним вважає, що американізми включають в себе дві різні групи лексичних одиниць:

а) слова та стійкі словосполучення, які є **локально маркованими** аналогами інших лексичних одиниць, що виражають ті ж поняття:

амер. *tuxedo* – англ. *dinner jacket*;

амер. *mail box* – англ. *letter box*;

б) лексичні одиниці, що позначають предмети та явища, **специфічні для американського варіанта англійської мови**. Сюди можна віднести такі слова як *prairie, skunk, mulatto, tomahawk, moccasin, wigwam, ranch, tornado, Coca-Cola, coyote*, котрі не тільки широко використовуються в інших варіантах англійської мови для позначення відповідних американських реалій, але і входять до інтернаціональної лексики [Подорожна 2014, с. 273].

Кількісні дані частотного словника реалій-американізмів в оповіданні Ф. С. Фіцджеральда “The Last of the Belles” свідчать про їх досить широке використання в тексті: 45 номінацій мають сумарну абсолютну частоту – 114. Частотність використання реалій-американізмів на сторінку тексту складає приблизно 3 лексичні одиниці. Рекурентність реалій-американізмів в тексті свідчить про їх стилістичну значущість.

Спираючись в ході аналізу на класифікацію за предметною ознакою, яку пропонують С. Влахов та С. Флорин [цит. за: Подорожна 2014, 273], було виділено такі реалії:

етнографічні, тобто ті, які називають:

✓ речі побуту: *drugstore, cabin, Leyendecker forelock*;

✓ клички та назви осіб за місцем проживання: *Yankee, belle*;

✓ предмети та явища мистецтва та культури: *country-club dance, Marse Chan, prom, Ruth Draper, watermelon party*.

суспільно-політичні, тобто ті, які представляють:

✓ назви учбових закладів та організацій: *fraternities, Harvard, Yale, Tech (Georgia Institute of Technology)*;

✓ назви ресторанів та готелів: *the Montmartre, the Jefferson Hotel*;

✓ військовий світ: *militiamen, the National Guard, camp, war, Canadian uniforms*.

географічні:

✓ назви міст та передмість: *Atlanta, Augusta, Savannah, Tarleton, New Bedford, New York, New Orlean, Cincinnati*;

✓ найменування штатів: *Georgia, Texas, Massachusetts*;

✓ регіони: *South, North*;

✓ острови: *Long Island*.

За **структурою** в оповіданні реалії виступають у вигляді як окремих слів: *Texas, Harvard, camp*; так і словосполучень: *New Bedford, fraternity pin*; та скорочень: *Tech, Harvard Law*.

В розглянутому оповіданні реалії-американізми зі стилістичної точки зору виконують функцію реалізації просторового континууму, тобто вказують на місце, в якому відбуваються події, а саме на американському Півдні, який виступає мегапростором, звідси зареєстрована рекурентність вживання різного роду топонімів, пов'язаних із цим регіоном США та завдяки яким читач має змогу прослідкувати життєвий шлях героїв та проаналізувати події, що відбуваються (*Atlanta's rendition, Tarleton, Georgia*). Численні вживання в тексті найменувань престижних учбових закладів США, таких як *Harvard, Yale*, свідчить про високий освітній рівень героїв, а назви розкішних готелів та ресторанів (*The Jefferson Hotel, the Montmartre*) є засобом характеристики героїв з точки зору їх матеріального становища та свідчать про їх багатство та високий соціальний статус у суспільстві.

Цей аналіз дає підстави вважати, що реалії-американізми в розглянутому оповіданні є не тільки засобами реалізації їх змістовно-фактуальної інформації, але й сприяють реалізації змістовно-концептуальної інформації та авторської ідеї.

Література

Горшкова К.А., Шевченко Н.Г. «Уламки чужих культур» у художньому тексті. *Міжнародна наукова практична конференція «Філологія і освітній процес: 21 століття»*. Одеса, 2010. С.13-15.

Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. Львівське видавництво при Львівському університеті, 1989. 216с.

Мельник О.М. Відтворення реалій у науково-популярному тексті (на матеріалі дослідження Кейт Фокс «Спостерігаючи за англійцями»). *Вісник Університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 1 (19). С.380–386.

Подорожна К.Ю. Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. Випуск 2 (74)*. 2014. С.271-275.

Fitzgerald F. S. The Last of the Belles. URL: <https://gutenberg.net.au/fsf/THE-LAST-OF-THE-BELLES.html>

КАШУБА М. В., ШУЛЯЧЕНКО Г. В.

(Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова)

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ПРОСТОРУ У РОМАНІ ЛУЇСА ЛАМУРА «СІТКА»

Художній простір є одним з основних компонентів художнього тексту і його дослідження завжди привертало багатьох вчених. Маніпулюючи топосом, автор може контролювати сприйняття часу і простору читачем, створюючи історію, яка є одночасно фантастичною і правдоподібною. Поєднуючи різні історичні епохи, культури та міфологію, художній простір може допомогти автору встановити чітку ідентичність свого вигаданого всесвіту, створюючи відчуття автентичності та глибини, яка резонує з читачем.

Специфіка художнього простору полягає в тому, що він має естетичний зміст і є художньо-відображеним простором. Митець у своєму творі, відтворюючи реальний простір, створює художній простір, у якому відбуваються події. Цей простір може бути великим або звужуватися до тісних

меж однієї кімнати.

Наше дослідження присвячено аналізу особливостей художнього простору у романі видатного американського письменника Луїса Ламура "Сітка". Здебільшого його книги написані у жанрі вестерн (він називав їх «прикордонними історіями»). Також він писав історичну прозу ("The Walking Drum"), наукову фантастику ("The Haunted Mesa"), документалістику ("Frontier"), а також вірші та короткі оповідання. Багато його робіт були екранізовані. Книги Луїса Ламура залишаються популярними і більшість витримали декілька накладів. На момент його смерті майже всі з 105 його робіт (89 романів, 14 збірок оповідань і дві документальні роботи) перевидавались і він вважався одним з найпопулярніших письменників світу.

У творі Луїса Ламура «Сітка», який був написаний у 1957 році у стилі вестерна, розповідається про захоплюючі пригоди Жана Лабаржа, образ якого нагадує сміливих та розумних, відчайдушних та сильних духом героїв Джека Лондона.

В проаналізованому романі можна виділити сюжетний простір (місця, де саме відбуваються всі події) *Tree-clad islands dotted the channels that approached the town, their fine shores rising picturesquely from the sea. All this...and behind them Alaska, the Great Island* [L'amour, p. 182)] і простір позасюжетний, безвідносний до сюжетної дії, що служить для виділення, акцентування якогось явища, чи якоїсь події, простір, який помічається у думках чи планах персонажів твору: *He'd like to visit Poland and he knows much of this country* [L'amour, p. 182)].

Художній простір роману Луїса Ламора "Сітка" представлено описом відкритого і закритого простору. Переважна більшість подій відбувається у відкритому просторі. Просторова інформація вводиться у текст імпліцитними та набагато частіше експліцитними сигналами.

Найпоширенішим засобом експліцитного позначення відкритого художнього простору є використання різних топонімів. Роман "Сітка" містить велику кількість реальних топонімів. В тексті роману використано 88 реальних

топоніма (Long Island, Channel Rock, Mount Edgecumbe, Mount Verstovia, Japonski Island, Chichago etc.), деякі з них вживаються більше 20 разів. В наслідок цього роман є твором з крапковою локалізованістю. Особливістю цього тексту є перехід від крапкового простору до лінійного, або навпаки: конкретне місце -дорога- конкретне місце.

Жанрова специфіка роману – вестерн – обумовлює той факт, що герої роману постійно пересуваються у просторі, мандрують, відвідують нові для себе місця, і тому більша частина подій роману відбувається саме у відкритому просторі (76% всіх просторових маркерів).

Позначення простору за допомогою топонімів є, як вже було зазначено, найпоширенішим засобом його експліцитної репрезентації. У романі простір позначається також такими експліцитними сигналами, як лексичні засоби, що виражені: іменниками, що позначають відкритий та закритий простір (room, tavern, sea, ocean etc.), просторовими прислівниками (inside, outside etc.)

Звичайний лінгвістичний опис художнього простору супроводжується в романі "Сітка" його картографічним зображенням (у романі надаються 4 географічні карти, які ілюструють ті території, де відбуваються основні події твору). На картах відмічено 54 географічні назви. Тобто поряд з вербальним введенням локальних маркерів, автор використовує невербальну репрезентацію художнього топосу.

Крім того просторова інформація вводиться у текст роману імпліцитним способом позначення простору, в основі якого лежать фонові знання читача. Автор вдається до використання таких лексичних засобів, як запозичення: *padorozhnaya, volni, palati, purga, tarantas, tracht, promyshleniki, "nu rodniya", "vaya con dios"* etc.

Характерною особливістю цього твору є той факт, що всі дійові особи та події цього твору є вигаданими, всі дії відбуваються на реально існуючих територіях, в реально існувавших історичних умовах, що робить їх більш достовірними, тим самим викликає зацікавленість та жваву участь читачів у описаних пригодах.

Література

Кандрашкіна О.О. Категорія простору-часу та хронотопу у художньому творі та мовні засоби їх вираження . *Філологія*. 2011. С. 121-122

Карасік В.І. Лінгвокультурні концепти часу та простору. *Простір та час у мові* : Тези та матеріали міжнародної наукової конференції. Ужгород, 2001. С.16-18

L'amour L. Sitka. URL: <https://archive.org/details/sitka0000lamo>

MASLOVA M.

(Zaporizhzhia National University)

ALLUSION IN THE PARADIGM OF NEUROLINGUISTIC PROGRAMMING

Neurolinguistic programming (NLP) still remains a disputable issue for many researchers, it is not recognized unanimously within the academic society. Though some papers presenting neurolinguistic programming from the point of view of linguistics in general and discourse studies in particular still leave a lot of questions concerning the relevance of their case study [Hajiyeva 2022], the quantity of profound and well-grounded investigations in this sphere both in Ukraine and abroad is steadily growing [Ковалевська 2009; Сучасні технології... 2021; Borowski 2014; El Yaacoubi 2018]. The advocates of NLP emphasize that it should be perceived first and foremost as a branch of applied psychology, neuroscience or neurolinguistics, the focus should be placed on its practical implementation. The proof that NLP is not a pseudo-science but is a topical and relevant paradigm of research is that its methods have been already successfully used in such spheres as management, advertising, psychology, both to optimize the communication and to achieve therapeutical effects. NLP can also be regarded as an effective means of influencing the recipients of spoken or written texts.

Our research is an attempt to find the place of allusions among the tools of NLP

thus stressing the linguistic aspect of the phenomenon. We turn to such key notion of neurolinguistic programming as “representational system”. The researchers distinguish five representational systems of people: visual, auditory, kinaesthetic, gustatory and olfactory. The ability to define the dominant representational system of a recipient of a text is crucial in establishing the rapport with them (rapport, as a term of NLP, is understood as deep contact) by appealing to the main sensory channel of a person. It is exactly in this context where an allusion, as a means of allusive intermodality, can be deployed. As we stated previously, “allusive intermodality can be understood as the relations that arise between a verbal text and non-verbal texts that the former refers its recipients to by means of allusions; that is by mentioning non-verbal texts or their elements indirectly, thus making a recipient recognize the non-verbal text, evoke its features and only then perceive the image the author wanted to create” [Maslova 2020, p. 58-59]. Therefore, an allusion may appeal to all five sensory channels of recipients not only by referring them to the past experience of perceiving a text of visual or auditory nature, but also by making them recall texts created by means of kinaesthetic, olfactory, gustatory semiotic systems, enhancing the potential of a visual or auditory text to target an audience consisting of individuals with various dominant representational systems. At the same time we should underline that as an allusion is usually verbally compact, it infinitely multiplies a text’s ability to build a rapport without making the text too verbose which is vital in modern society of clip thinking.

Moreover, an allusion can be a means by which an author of the text can “play a game” with a reader or a listener as deciphering an allusion always arouses a pleasant feeling of “winning” within a recipient of a text; whereas within the paradigm of neurolinguistic programming games are considered to be a powerful tool of honing NLP skills, influencing your own life and fate and the life and condition of other people, and even changing their minds and behavior.

Consequently, we may state that key functions of an allusion within the paradigm of neurolinguistic programming are:

- to enhance the ability of a text to appeal to different representational systems without excessively expanding the length of the text;
- to contribute to establishing of a rapport with the recipient of the text by creating positive emotions engendered by successful interpretation of the meaning of an allusion.

References

- Ковалевська Т. Ю.* Концептуальна база нейролінгвістичного програмування. *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. ДонНУ, 2009. С. 283–287.
- Сучасні технології* нейролінгвістичного програмування : навчальний посібник / Петрик В. М. та ін. ; за заг. ред. С. О. Гнатюка, О. А. Смірнова, В. М. Петрика. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 200 с.
- Borowski D.* Reklamy herbat w ujęciu programowania neurolingwistycznego. *Komunikacja netałwa : czyli o tym, co przeszkadza w skutecznym porozumiewaniu się* / Redakcja naukowa A. Rosińska-Mamej, J. Senderska. Kraków, 2014. S. 13–23.
- El Yaacoubi Y.* Programmation neurolinguistique et référencement marketing dans la publicité «Voile d’ambre» d’Yves Rocher. *Revue du Contrôle de la Comptabilité et de l’Audit*. Juin 2018. Numéro 5. P. 739–754.
- Hajiyeva T. I.* Scientific status of neuro-linguistic programming and discoursology analysis of linguistic aspect. *Revista Universidad y Sociedad*. 2022. Volume 14, number 5. P. 45–52.
- Maslova M.* Allusive intermodality as a means of creating structural anticipation. *Тези доповідей XII Міжнародної наукової конференції «Іноземна філологія у XXI столітті»*: Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. С. 57–59.

ONUFRLENKO H. S., KULABNEVA O. A.

(National University «Zaporizhzhia Polytechnic»)

TITLE STRUCTURE OF A SCIENTIFIC TEXT AS ACTUAL OBJECT OF COMPARATIVE LINGUISTICS AND DISCOURSOLOGY

The new era of informatization and globalization, the activation of terminology, including the processes of cross-linguistic hybridization, exacerbated the problems of scientific discourse. The modernization of the priorities of scientific

discourse, the growth of demand in the world space for the practical demand for the results of scientific creativity are observed. Related to this is the strengthening of requirements for the personal responsibility of the author/author team for the quality of the verbalization of the newly created scientific creative product in the relevant field of knowledge. This, actualizing the problem of language-communicative and cognitive resources of the text as a unit of verbal presentation of the results of scientific creativity on the basis of academic integrity, involves determining the spectrum of functional load and vectors of the relationship of all structural components of the text. Since the comprehensive purpose of the text in scientific discourse is informative and persuasive, the text should contain a well-founded message and explanation, comparison and analysis, definition of common and different, description and classification, systematization and generalization, argumentation and proof, etc. Among the primary specific markers of this discourse are comprehensibility and evidentiality, persuasiveness and reliability, visual reasoning and objectivity, logic and clarity. At the language level, this is reflected in the urgency, absolute accuracy of citations and word usage, the motivated prevalence of complex and complicated simple sentences and abstract vocabulary, in the wide use of symbols, and finally in compliance with the current norms of the language used in scientific communication in various genres of its oral and written forms [Onufrienko, Kovalenko 2022],

Scientific texts (ST), produced by various modern languages of the Indo-European family, are currently the focus of research attention of Ukrainian linguists from both scientific institutions and universities. However, given the leading languages of the EU, the greatest possible attention is paid to the study of English-, German-, and French-speaking NTs.

Both linguists from the Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine and lawyers examine scientific texts in the context of linguistic examination tasks. In our previous scientific publications and reports at international and all-Ukrainian conferences, the actualities of the "Ecology" of NT, its features in the focus of modern general linguistics, rhetoric and terminology have been

determined, and markers of the text's pathogenicity in modern professional and business communication have been identified [Onufrienko 2023]; the linguistic-cognitive and communicative-rhetorical priorities of the text as a translator of the results of productive scientific creativity are clarified [Onufrienko 2021]; described neonominations as a cognitive-conceptual resource of modern NT, etc. The purpose of this study is to substantiate the optimal construction of the title structure of the NT by means of the Ukrainian and English languages.

In the scientific discourse, it is the heading construct of the scientific text (ZKNT) that is and should be the correct translator of the conceptual value of the NT in the sense of its branch novelty. It is from a complete understanding of the ZKNT through awareness of the basic concept in it that the rather difficult process of understanding scientific information as a "package" of new knowledge begins. Therefore, the strategy and tactics, as well as the results of its further analytical processing and problematic discussion in such modern formats of collective academic communication as conferences and symposia, forums and webinars, round tables and debates depend on the optimal construction and broadcast perfection of ZKNT.

In the scientific communication space, questions regarding the correctness of the formulation of ZKNT by means of various languages, for example, national and international, are becoming increasingly acute, which increases the requirements for the level of communicative and cognitive competence of the author of the NT, and therefore requires a high degree of his responsibility for the accuracy and equivalence of the formulation of ZKNT as a state, as well as in the English language, which is becoming more and more justified in response to the demands of the times in Ukrainian society [Onufrienko, Kulabnieva 2023].

The distinction of the title in the NT structure is determined by its purpose, communicative and cognitive potential, needs of the addressee to quickly search for information by its verbal equivalent packed in the ZKNT format. Headings of all genre varieties of NT from small forms to large-scale ones: monograph, dissertation, research project are an important information unit for its correct understanding, which must necessarily reflect the meaning of the content of the text, summarizing it

and "collapsing" to two interdependent components: topic (original, known, given, base) and rheme: new, core, reported, derived.

Rhema is communicatively significant in NT and discourse as a whole, because it communicates something new, emphasizes it. Scientists qualify the subject of the message as a psychological subject, while the rheme is a psychological predicate. It is clear that the placement of the topic and topic depends on the linear order of words in the ZKNT, which are its components.

The materials of the research carried out for the fulfillment of the cathedral NDR on the problems of the scientific text allow us to draw conclusions about the most optimal locations among the linear coordinates of the topic and the theme in the ZKNT within various fields: jurisprudence, public administration, international business, history, philology. Firstly, the placement of the rheme in the second structural part of the Ukrainian-language ZKNT, which is most often signaled by the used colon, which in the nominative structure of a monosyllabic sentence has the verbal equivalent "namely". For example, ZKNT in Ukrainian - External resources of Ukrainian legal terminology: *взаємодія детермінованих і випадкових процесів* - translated into English as *interaction of deterministic and random processes*; Ukrainian *Обмежена осудність* is Limited sanity: *психолого-правовий зміст* - in English: *psychological and legal content*; in Ukrainian *Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід* - in English it is *Constitutional and legal institute of lobbying: domestic and foreign experience*.

Secondly, the rheme begins in a postposition relative to the subject with the lexeme "how". For example, ZKNT in Ukrainian: *Термінологічний потенціал мови спеціальності як потужний чинник професійної підготовки правника* into English is translated as: *Terminological potential of the language of the specialty*; in Ukrainian *Наукове забезпечення законотворчого процесу як комплексний механізм* is translated into English as: *Scientific support of the law-making process as a complex mechanism*.

Thirdly, the rheme in postposition relative to the subject begins with "in/in context". For example, ZKNT in Ukrainian: *Правові засоби у контексті*

інструментальної теорії права it means in English - in the context of the instrumental theory of law; in Ukrainian *Термінологічний ярус мови права в контексті системно-структурного аналізу* is translated into English as: *the terminological level of the language of law in the context of system-structural analysis*.

Also, the lexemes "in aspect", "in perspective", "by example", "in the plane", "through the prism", "in the mirror", "relatively" are markers of rheme in the Ukrainian-language ZKNT. It is the binary (theme-theme) structure of the ZKNT that fully fulfills two basic functions in interaction: cognitive and linguistic communicative, ensuring full correspondence and consistency between the title and the text, and correctly directs readers to the content specifics of the NT in the sense of the novelty of the information in this text, optimizing in such a way a method of the trajectory of searching for scientific sources to create a thematic card file on a certain issue or problem. Therefore, the actual membership of ZKNT, in particular, in articles, theses of reports, orients authors to its syntactic design by means of a monosyllabic nominative sentence. Communicatively significant and informationally important for the addressee is precisely the rheme, which communicates the news as sought by the addressee, emphasizes it, distinguishes it. Therefore, a very important condition in ensuring language communication in scientific discourse is the binary structure of ZKNT.

Therefore, the current conditions of active and parallel use in Ukrainian society and scientific discourse of the Ukrainian language as a state and international language due to its status as English will stimulate further comprehensive research of ZKNT in various fields. Common and specific models of ZKNT in modern Ukrainian and English languages, as well as the interaction and mutual influence of traditions, trends, trends, innovations in the formulation of ZKNT in these languages of the Indo-European family become a multi-parameter topical object of both comparative linguistics and discourse science. ZKNT, being at the same time a structurally localized and constant component of each NT, is called to perform a whole range of interrelated functions to update NT information on the basis of scientific ethics and

ecology of language communication. Acquiring the level of perfection in terms of both qualitative and quantitative parameters, ZKNT will contribute to the effectiveness and persuasiveness of communication in Ukrainian and English languages scientific discourse and will create favorable conditions for the prospects of their parallel use in the profession and in Ukrainian education.

References

Halyna Onufrienko. Markers of manifestation of text pathogenicity in modern professional and business discourse. *Herald of science and education*. Series "Philology". Kyiv : "Scientific Perspectives". 2023. 7 (13). P. 240-255.

Onufrienko H. S. Linguistic-cognitive and communicative-rhetorical priorities of the text as a translator of the results of productive scientific creativity. *Zaporizhzhia philological readings: Materials of All-Ukrainian scientific conference* (November 11-12, 2021). Lviv-Torun : Liha-Press, 2021. P. 82-86.

Onufrienko H.S., Kovalenko Y.V. Text format of the scientific report for the conference and abstracts of this report: common and different. *Modern problems in science. Proceedings of the XIX International Scientific and Practical Conference*. Vancouver, Canada. 2022. pp. 626-629.

Onufrienko H., Kulabnieva O. Linguistic communication in the international sphere : harmonization of national and European current affairs. *Scientific Conference "Philological sciences and translation studies : European potential"*. *Conference Proceedings* (September 6–7, 2023. Wloclawek, the Republic of Poland). Republic of Poland, Riga, Latvia : Baltija, 2023. Pp. 180-183.

Ostapenko V.V., Tkachenko A.M., Kulabneva E.A. Socety and Social changes. *Економічний вісник ДВНЗ; Український державний університет хімічних технологій*. 2019. № 1 (9). Pp.6-11.

~~~~~

ТЕЛКОВА О. В.

(Запорізький національний університет)

ГАСТРОТУРИСТИЧНИЙ ПУТІВНИК ЯК ЖАНР ІСПАНСЬКОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Гастрономічний або кулінарний туризм, який активно розвивається останнім часом, дає можливість ознайомитися з культурною спадщиною країни

через глютонічні (смакові) відчуття, оскільки передбачає знайомство з традиційними продуктами і стравами, що дозволяє не тільки задовольнити харчові потреби, але й зрозуміти ментальність народу. Як зазначає Красовський С.О. “гастрономічний туризм є доволі молодим напрямом, який активно розвивається, але вже сьогодні чимало людей віддають перевагу не відпочинку на пляжі, а пізнанню традицій і звичаїв іншої країни шляхом дегустації національних страв і напоїв” [Красовський 2021, с. 175]. Таку можливість надають тури гастрономічними шляхами, які Томас Лопес Гусман і Марія Маргарита Хесус визначають як комплекс діяльностей і видатних місць, які обумовлюють взаємодію між різними галузями і виступають важелем економічного розвитку у певних географічних зонах за участі туристичного сектору [López-Guzmán, Jesús 2011, с. 919]. У рамках багатьох гастрономічних турів значна частина припадає на енотуризм (винний туризм), що передбачає знайомство з особливостями виготовлення вина у певних місцевостях і дегустаційну частину.

Тісний зв'язок туризму, гастрономії та культури, що характеризує сучасний етап розвитку глобального туризму, визначає гібридний характер туристичного дискурсу, який перетинається з гастрономічним і рекламним дискурсами. Гетерогенний характер туристичного дискурсу обумовлюється соціокультурним контекстом, в якому він формується, а також визначається специфікою дискурсивних практик у сфері гастрономічного туризму. Жанрова палітра туристичного дискурсу, який є дотичним до сфери гастрономії, дуже різноманітна. Наприклад, Марія Вітторія Кальві виділяє у туристичному дискурсі макрожанри (туристичний путівник, брошуру, журнал подорожей і туризму, каталог подорожей та інтернет-сторінку, яка може містити попередні жанри) та жанри (опис маршруту, практичний путівник, програма подорожі, репортаж, рекламне оголошення, білети, контракти, листи, нормативні туристичні акти, туристичні форум та блог). Крім того, дослідниця говорить про можливість виділення окремих мікрожанрів відповідно до тематичного спрямування [Calvi 2010, с. 23-24]. Отже, спостерігаємо певну проблему у

чіткому розмежуванні окремих жанрів, що свідчить про гетерогенний характер сучасних дискурсивних практик у сфері туризму.

Серед найбільш привабливих об'єктів дослідження з точки зору сучасних лінгвістичних розвідок є електронні туристичні путівники і брошури, що відбивають тенденції розвитку комунікативних технологій ХХІ століття. Так, Кульбіда Д.П. досліджує роль англомовних запозичень в іспанських спеціалізованих журналах про туризм [Кульбіда 2014]; Марія Вітторія Кальві зосереджується на прототипічних характеристиках іспанськомовного електронного туристичного путівника як одного із самих специфічних жанрів туристичного дискурсу [Calvi 2016]; Прима В.В. виділяє дискурсивні характеристики англомовних туристичних путівників по Україні [Прима 2021]; Коляса О., Коваль Н. і Шостак У. здійснюють аналіз англійських туристичних путівників і словників туристичних термінів з метою виокремлення і дослідження лінгвокультурних реалій [Koliassa, Koval, Shostak 2022]. Проте, в лінгвістичній літературі на даний момент практично немає робіт, присвячених вивченню власне гастротуристичних путівників, тому метою нашого дослідження є виявлення основних дискурсивних характеристик іспанськомовного гастротуристичного путівника як жанру туристичного дискурсу.

Слідом за Примою В.В. ми вважаємо, що основними функціями путівників є інформативна (представлення фактуальної інформації) та рекламна (створення позитивного образу певного туристичного об'єкта, що має на меті зацікавити потенційного туриста щодо його відвідування) [Прима 2015, с. 152]. Але разом з тим, ми погоджуємося з Марією Вітторіо Кальві, на думку якої головною функцією туристичного путівника виступає рекомендаційна, що спрямована на формування у потенційного клієнта позитивного образу певного туристичного об'єкта чи послуги, при цьому стираються чіткі межі між суто рекламним повідомленням і розповсюдженням знань [Calvi 2016, с. 21]. Отже, потенційний споживач залучений до опосередкованої інтеракції, результатом якої має стати бажання відвідати рекламовані туристичні об'єкти.

Іспанськомовні гастротуристичні путівники, які було обрано для нашого дослідження, мають біль менш схожі структурно-композиційні характеристики, оскільки пропонують інформацію про туристичні об'єкти певного регіону Іспанії і разом з тим надають відомості про гастрономічні традиції, типові страви або продукти цього регіону. Наприклад, кожний розділ гастротуристичного путівника “Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España” [Guía gastroturística 2021] містить: - короткі відомості про місто, що належить до Світової культурної спадщини ЮНЕСКО; - короткі відомості про гастрономічні традиції міста; - короткий огляд страв, традиційних для даної місцевості; - опис найбільш популярної страви, що має історичний контекст; - огляд найбільш популярних заходів, що проходять у даній місцевості (фестивалів, конкурсів, тижнів культури). Таким чином, формування привабливого образу туристичного об'єкта відбувається через залучення до національної культурної та гастрономічної спадщини.

Що стосується лінгвопрагматичних особливостей гастротуристичного путівника, можна відзначити, що рекламування туристичних послуг відбувається завдяки поєднанню мовної та візуальної складових, які забезпечують реалізацію комунікативної стратегії залучення потенційного споживача. Виявилось, що емотивні слова і словосполучення позитивного забарвлення, метафори і порівняння сприяють створенню привабливого образу туристичного об'єкта, а використання антропонімів і топонімів відсилає до певного культурно-історичного контексту і розширює фонові знання потенційного клієнта. Візуальна складова у вигляді яскравих ілюстрацій, схем і карт унаочнює текстову складову і допомагає створити комплексний привабливий образ туристичної дестинації.

Отже, жанрова своєрідність іспанськомовного гастротуристичного путівника визначається його гетерогенним характером, оскільки у ньому поєднано власне туристичний дискурс з елементами гастрономічного та рекламного дискурсів. Перспективним видається більш детальне дослідження лінгвопрагматичних особливостей цього жанру задля виявлення механізмів

комунікативного впливу на потенційних клієнтів.

Література

- Koliasa O., Koval N., Shostak U. Realia as a representation feature of english tourism texts. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2022. № 12. С. 92-98.
- Красовський С.О. Гастрономічний туризм як актуальний тренд сучасної культури. *Arts and cultural, educational practices. Issues in Cultural Studies*. 2021. № 37. С. 169-180.
- Кульбіда Д.П. Інтегральні англомовні запозичення в іспанських спеціалізованих журналах про туризм. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Випуск 48. С. 210-212.
- Прима В.В. Англомовний путівник як різновид туристичного дискурсу. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Випуск 2 (35). С. 151-156.
- Прима В. В. Дискурсивне дослідження текстів англомовних туристичних путівників по Україні. *Записки з романо-германської філології*. Випуск 1 (46). 2021. С. 89-94.
- Calvi M. V. Los géneros discursivos en la lengua del turismo : una propuesta de clasificación. *Ibérica*. 2010. № 19. P. 9-32.
- Calvi M. V. Guía de viaje y turismo 2.0: Los borrosos confines de un género. *Ibérica*. 2016. № 31. P. 15-37.
- Guía gastroturística* Ciudades Patrimonio de la Humanidad de España. Industria Gráfica Igraex, S.L., 2021. 164 p.
- López-Guzmán T., Jesús M.M. Turismo, cultura y gastronomía. una aproximación a las rutas culinarias. *International conference on tourism & management*. Algarve, 2011. Vol. I. P. 915-922.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ СТУДІЇ.
ЗІСТАВНЕ ВИВЧЕННЯ МОВНИХ КАРТИН СВІТУ

ГОРЛАЧОВА В. В., ДРЬОМІНА Я. Є

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ АКСІОЛОГІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ БРИТАНЦІВ ЧЕРЕЗ
ПРИЗМУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗА ТЕМОЮ COVID**

З появою та розповсюдженням пандемії COVID-19 сучасне суспільство стикнулося зі значною кількістю обмежень та проблем. У 2020-2022 роках не було жодної сфери діяльності, яка б не мусила трансформуватися під тиском обставин розповсюдження хвороби. І навіть зараз, коли COVID-19 вже не являє собою таку загрозу як в минулому, відлуння цієї теми і досі присутнє в житті людей різних країн. Тема була настільки значущою, що спровокувала створення неологізмів, першоджерелом в цьому випадку ставала власне англійська мова.

В нашому напрацюванні ми звернулися до розгляду питання висвітлення цінностей британців в контексті пандемії COVID-19. Фактичним матеріалом слугували статті та новини відповідної тематики на шпальтах видань Великої Британії (The Times, The Guardian, The Independent, Metro UK тощо) періоду 2020-2023 років.

Дослідивши британські медіа тексти, що висвітлюють спалахи, поширення та перебіг захворювання на COVID-19, ми зафіксували неодноразові факти апеляції до емоцій британців в контексті «життя людини – найвища цінність»: *«Coronavirus has hit the UK hard, with the country recording more than 6m cases and 130,000 **deaths** linked to the disease ... Guardian has confirmed that a speedy Covid vaccination campaign pays off when it comes to escaping **the worst of the pandemic**. As the chart below shows, countries such as Israel, the UK and the US*

have all seen **deaths decline** as vaccination coverage extended **to the most vulnerable in their societies**» [Gutiérrez, Kirk 2021]. В цих випадках неодноразово підкреслюється необхідність приділення більшої уваги збереженню життя людей похилого віку, та доцільності вакцинації дітей. Цінність здоров'я людини та здоров'я її близьких (родини, друзів) – ще один аксіологічний стрижень британського суспільства: «*The department said they can 'help out' through **supporting family and friends** attend vaccine appointments or becoming an NHS volunteer responder, and 'join up' to Covid-19 treatment clinical trials*» [BBC News 2021]; вже на початку 2020 року частотними є згадування способів уникання тривалого та важкого перебігу хвороби, або стану здоров'я людини після перенесення хвороби. Вартий уваги й той факт, що в британських ЗМІ дуже рано, ще на початку 2020 року почали висвітлювати питання ментального здоров'я жителів, які перенесли COVID-19, або, які не хворіли, але були ізольовані в ситуації локдауну. Тобто важливим позиціонувалося не тільки життя, але й його якість. Так, для британців безпосередньо цінним ставав не тільки факт уникнення захворювання на COVID-19, але й зменшення стресу та психологічних проблем, що виникли через вимушену самоізоляцію, порушені схеми соціалізації людини (*zoom fatigue, covidivorce, goblin mode*).

Огляд зазначених медіа текстів підтверджує той факт, що жителі Великої Британії переважно довіряють представникам уряду, міжнародним організаціям з питань здоров'я та фармацевтичним компаніям, а також офіційно наданим статистичним даним за питаннями пандемії. Проте наявні випадки використання лексичних одиниць *anti-vaxxer, protests, lawsuit, filing the claim*, наприклад, «*Between mid-May and mid-August 2021, when the Delta variant reigned supreme, full vaccination reduced the risk of testing positive by 64-70%. Past infection without vaccination had a similar effect (65-77%). Across all analyses, two vaccine doses were more effective than one. **There was higher protection against getting Covid-19 with symptoms.** The results may add to the **intensity of the debate over mandated vaccination, but it is vital that policy decisions are based on the best possible statistical analysis***» [Spiegelhalter, Masters 2021]. Поборників вакцинації

в більшості контекстів зображують емоційно нестабільними або дезінформованими: «*The findings are being used by **anti-vaxxers** to claim the vaccines are dangerous, but can largely be explained by a statistical anomaly in the calculation of population sizes*» [Whipple 2021].

В текстах британських засобів масової інформації домінують лексеми, що підкреслюють вимушеність, незручність але необхідність та обов'язковість заходів боротьби з пандемією. Питання вакцинації не є для них політичним. Наповнення медіа текстів в британському варіанті передає ідею невідворотності та пролонгованості процесу (*it's our reality forever*), ідеї примирення, норми життя: «*It is a reality in this new world we are living with coronavirus... I think double vaccination is going to be a feature **forever more and most countries**, probably all countries, will require full vaccination in order for you to enter*» [The Times 2021].

Сфери роботи та освіти мають велику цінність для британців, тому, починаючи з другої половини 2020 року в британських медіа текстах з'явилася та закріпилася значна кількість неологізмів, що репрезентували нові понятті та процеси в цих аспектах за часів пандемії COVID-19 (*reboarding, banter flexischooling, microschoool, zoombombing, zoom fatigue*).

В британським медіа текстах значну увагу приділено цінності подорожей, часто наявність вакцинації пов'язано не лише з захистом від хвороби, але позиціонується як **атрибут свободи** пересування (*vaccination passport, certificate, green pass*): «*He said that the vaccine rollout has been 'the big game changer' in allowing **the further opening up of international travel**....having said that, the levels of vaccination and what we now know about the virus, what our scientists have been able to work out in the last year, means that people should be able to go away, **enjoy their holidays** without looking over their shoulders the whole time*» [там само].

Говорячи про ціннісні орієнтири британців слід підкреслити неодноразове позиціонування в медіа текстах окремих груп робітників (вчителів, медиків) в якості героїв. Дійсно, жителі Британії цінували самовіддану працю цих

категорій населення. Ця позиція характерна і для контекстів постковідних часів.

Таким чином, серед ціннісних орієнтирів жителів Великої Британії, які ми зафіксували в медіа текстах за темою COVID-19, домінуючими стали: загальнолюдські цінності життя та здоров'я, проте у фокусі опинився не тільки фізичний, але й ментальний аспект здоров'я людини; безпека членів родини та друзів, дотримання балансу «життя – робота», «життя – навчання», безумовним ціннісними орієнтирами стали можливість соціалізації та подорожей, як атрибуту свобод та прав людини. Також в якості аксіологічного стрижня британські медіа тексти позиціонують єдність суспільства перед фактом загроз.

Література

«Corona corridors» will allow Germans a return to holidays. *The Times*. URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/corona-corridors-will-allow-germans-a-return-toholidays-sm5ph2dr5>. Accessed: 22.10.2021.

Covid : 10 new mass vaccination centres to open in England. *BBC News* URL: <https://www.bbc.com/news/uk-55692321>. Accessed on 28 June 2021.

Gutiérrez P., Kirk A. Vaccine inequality : how rich countries cut Covid deaths as poorer fall behind. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/ng-interactive/2021/jun/28/vaccine-inequality-how-rich-countries-cut-covid-deaths-as-poorer-fall-behind>. Accessed on 28 June 2021.

Spiegelhalter D., Masters A. Which protects you more against Covid – vaccination or prior infection? *The Guardian* URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/oct/24/which-protects-you-more-vaccination-or-prior-infection>. Accessed on 24 October 2022.

Whipple T. Coronavirus : Government's Covid vaccine data 'providing material for conspiracy theorists'. *The Times* URL: <https://www.thetimes.co.uk/article/coronavirus-governments-covid-vaccine-data-providing-material-for-conspiracy-theorists-spghqs7vc>. Accessed: 22.10.2021.

~~~~~

КОГУТИЧ В. І., КОЛЯСА О. В.

(Дрогобицький державний педагогічний університет імені І. Франка)

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОНІМІВ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Антроніми — поширене мовне явище, невід'ємна частина кожної мовної

системи. По суті, антропоніми – це лише слова, утворені та вживані відповідно до мовних норм і правил, але вони виконують важливі соціальні та культурні функції. Найголовніша і найважливіша функція антропонімів — диференціація, виділення особистості з кола інших. Без цієї функції існування антропонімів практично неможливе, оскільки власні імена здатні відрізнити людей один від одного, визначати соціальний статус особистості та визначати її як суб'єкта правовідносин.

Сучасний світ, заснований на міжкультурній взаємодії та глобалізації, вимагає особливої уваги до вивчення лінгвокультурних особливостей мови, які надають іменам і прізвищам неперевершеної культурної і лінгвістичної цінності. Антропоніми, які є іменами та прізвищами людей, відіграють важливу роль у вираженні культурної специфіки різних національних спільнот і у формуванні структури тексту в художній літературі. Однак, незважаючи на історичний та культурний багаж, який несуть антропоніми, ця тема залишається недостатньо дослідженою, і потребує подальших наукових досліджень та аналізу.

Лінгвістичний аналіз антропонімів у художньому тексті є важливим і багатогранним завданням, яке дозволяє глибше зрозуміти та розкрити численні аспекти тексту та його контексту. Він дозволяє виявити такі ролі антропонімів у художньому тексті: [Вегеш 2012].

Створення образів та характеристика персонажів: антропоніми надають індивідуальність персонажам і допомагають читачу уявити їхні зовнішні та внутрішні риси.

Відображення культурного та історичного контексту: антропоніми можуть вказувати на історичний час та культурну сферу, в якій розгортається дія твору.

Створення атмосфери та настрою: вибір антропонімів може впливати на загальний тон твору.

Порушення або підтвердження стереотипів: автори можуть свідомо використовувати антропоніми для підтвердження або, навпаки, порушення

стереотипів. [Бондаренко 2009, с. 213].

Аналіз інтертекстуальних зв'язків: антропоніми можуть посилатися на інші літературні або культурні тексти, створюючи інтертекстуальні зв'язки та алюзії.

Вплив на переклад та міжкультурне сприйняття: аналіз антропонімів має важливе значення для перекладу художніх текстів.

Вплив на психологічну глибину персонажів: лінгвістичний аналіз антропонімів може розкривати психологічні аспекти персонажів. [Антонюк 2015].

Вивчення семантики та мовного гри: деякі антропоніми можуть містити семантичні ігри, алегорії або графічні ефекти.

Лінгвістичний аналіз антропонімів дозволяє глибше зрозуміти роль антропонімів у створенні текстуального значення та сприяє розумінню впливу культурної сфери на мовлення та мовні рішення авторів. Для проведення ефективного антропонімічного аналізу необхідно використовувати комплекс лінгвістичних засобів та методів.

Класифікація антропонімів за різними ознаками дозволяє виокремити їхні типологічні особливості та функції. Функціонально-стилістичні варіації антропонімічних одиниць відображають різноманіття авторських стилів та манер письма. [Бондаренко 2009],

На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- Антропоніми є важливим засобом художнього аналізу. Вони можуть використовуватися для розкриття образу персонажа, створення певної атмосфери та висловлення авторської позиції.
- Антропоніми відображають особливості мови та культури, в якій створено твір.
- Для аналізу антропонімів у художньому тексті необхідно використовувати різні лінгвістичні методи та підходи.
- Розширення інформації про тенденції антропонімів: можна розглянути вплив різних факторів на розвиток антропонімів, а також прогнози щодо їх майбутнього розвитку [Карпенко 2014, с. 216].

Практична і теоретична цінність проблеми дослідження та її ширша перспектива полягає в тому, що результати роботи можуть слугувати основою для подальших досліджень у галузі антропоніміки.

Література

Антонюк О. В. Прізвисько як елемент комунікативного акту. *Записки з ономастики*. 2015. Вип. 18. С. 6–16.

Бондаренко В. Г. Антропонімія : теорія та практика: навч. посіб. Київ : Видавничий дім "Академія", 2009.

Вегеш А. І. Традиції та новаторство української літературнохудожньої антропонімії посттоталітарної доби: Монографія. Ужгород, 2012. 271 с.

Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко : Монографія. Одеса : Астропринт, 2014. 216 с.

МАМЕДОВА А. І.

(Запорізький національний університет)

КОНЦЕПТ MENSCH В НІМЕЦЬКІЙ ЕСЕЇСТИЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

Об'єктом нашого дослідження є концепт MENSCH. **Предметом** – реалізація цього концепту в німецькій есеїстиці ХХ століття, а саме в есе Михайла Хірхольцера «Курт Тухольський». **Актуальність** нашого дослідження визначається тим, що аналіз концепта MENSCH зроблено на прикладі тексту есе. Зазвичай концепти розглядаються на прикладах творів художньої літератури.

Звернемося до визначення такого поняття, як концепт. І. А. Бехта впевнений, що концепт – це знання, структуроване у фрейм [Бехта, с. 35-78]; А. М. Приходько дефінує концепт як етно-соціо-лінгво-культурну одиницю з чітко вираженим валоративним компонентом [Приходько, с. 80-102]. Концепт MENSCH розглядатиметься нами не лише як понятійний, а й як суспільний субстрат. Це диктується специфікою жанру. У документальній прозі –

вербальне аранжування концепту представлено на прикладі конкретної особи. Саме характеристики головного героя, що наводяться у тексті, є водночас і вербальними маркерами концепту MENSCH, який трактується з погляду його суспільного сприйняття та особистої самореалізації.

В есеїстці концепт трактується з професійної точки зору, оскільки йдеться про відомого письменника: „*Meister der kleinen Form, hervorragender Stilist, Schriftsteller, Journalist*“; „... *er habe „zu den bestbezahlten deutschen Journalisten*“, „...*ein auf unmittelbare Wirkung zielender Autor*“. Курт Тухольський розглядається і як людина, і як письменник, в свою чергу, дає нам можливість розглядати його як людину, котра поєднує в собі ці дві характеристики. Він сам, його твори, його творчість гідні наслідування: „*Kurt Tucholsky, der für einen Tag schrieb, wird mittlerweile wie ein Klassiker gelesen*“. Тобто концепт MENSCH розглядається і як людина з точки зору її особливості, і як людина – представник соціуму, яка виконує певну діяльність на користь останнього.

Курт Тухольський постає перед читачем не тільки як письменник, але і як юрист, солдат, політик, що характеризує його, і разом аналізований концепт, всебічно: „*Tucholsky ist zwar weder Amtsrichter noch Rechtsanwalt geworden*“; „*1915 wird Tucholsky mit einer Arbeit über Hypothekenrecht von der juristischen Fakultät der Universität Jena zum Dr. jur.promoviert*“; „*Am 10. April 1915 wird er eingezogen; dreieinhalb Jahre lang trägt er Uniform*“; „*Tucholsky wird USPD-Mitglied ... Nach Auflösung der USPD wird er im selben Jahr SPD-Mitglied*“.

Відмінною рисою концепту є не тільки якості, пов'язані з професією, але й якості, наявність яких збагачує основний рід занять. Так, письменник Тухольський досить професійно займався економікою: „*Die Ökonomie steht im Vordergrund, alles, so scheint es ihm, wird ihr unterworfen*“; „*Am 1. März tritt er als Volontär in die Bank Bett, Simon & Co. ein*“. Концепт MENSCH, на прикладі Курта Тухольського, охоплює його політичні характеристики і уподобання: „*Tucholsky wird USPD - Mitglied*“; „*Nach Auslösung der USPD wird er im selben Jahr SPD – Mitglied*“. При цьому його політична заангажованість виступає певною характеристикою життєвої філософії: „*In der Folge tritt Tucholsky*

häufig als Redner auf, hält Lesungen und Vorträge. 1922 spricht er erneut bei einer „Nie wieder Krieg“ – Veranstaltung in Berlin; rund 100 000 Menschen hören ihm zu“; „Tucholsky wie anderen Linksintellektuellen ist vor allem von konservativer Seite immer wieder vorgeworfen worden, durch überzogene Forderungen zum Scheitern der Weimarer Republik beigetragen zu haben“.

Розглядається головний герой, отже, і сам концепт, як з професійної погляду, так і як особистість, що розвивається, само реалізується: „Nach dem zweiten Weltkrieg wurde Tucholsky, in dessen Arbeit literarische Qualität und politisches Engagement eine seltene Einheit bilden, für viele deutsche Intellektuelle zu einer Art Symbolfigur: Er schien geradezu idealtypisch die Gestalt des „geistigen Menschen“ zu verkörpern, der mit höchsten moralischen Anspruch gesellschaftliche Grundsatzfragen aufwirft und sich als Mahner und Warner in der Öffentlichkeit zu Wort meldet“. Він служить прикладом для наслідування: „... so schrieb der Literaturkritiker Marcel Reich-Ranicki, „war gewiss kein Genie, aber er ist in der Geschichte der deutschen Literatur unseres Jahrhunderts ohne Konkurrenz“; „Nach dem zweiten Weltkrieg wurde Tucholsky ... für viele deutsche Intellektuelle zu einer Art Symbolfigur: er schien geradezu idealtypisch die Gestalt des „geistigen Menschen“ zu verkörpern, der mit höchstem moralischen Anspruch gesellschaftliche Grundsatzfragen zu Wort meldet“.

Не чуже цій людині ніщо людське: він любить природу, описує її у своїх творах: „Die Schönheit und Eigenart der deutschen Landschaften waren immer wieder Gegenstand von Reiseschilderungen Tucholskys; in den süddeutschen Mittelgebirgen fand er das ursprüngliche Deutschland, einen Gegenpol auch zur hektischen Metropole Berlin“.

Таким чином, виходячи зі всього вище сказаного, ми можемо дійти певних висновків: концепт MENSCH досить повно і всебічно може бути описаний на есе. У цьому простежується певна односторонність під час писання концепту, тобто на перше місце виводяться такі якості як професійна діяльність, політичні та суспільні уподобання. Особистісні характеристики і все з ними пов'язане в літературі такого типу відсувається на другий план.

Література

Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній прозі. Київ : Грамота, 2004. С. 35-78.

Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

Duden Bedeutungswörterbuch. Mannheim / Wien / Zürich : Dudenverlag, 1985. Bd. 10. 798 S.

Hierholzer M. Kurt Tucholsky. Bonn : Inter Nationales, 1990. 62 S.

MARILLIER T. M.

(Université Nationale de Zaporijjia, Le Mans Université (France))

«REVERSING LANGUAGE SHIFT»: RENVERSEMENT DIGLOSSIQUE EN UKRAINE ?

Le contact des langues ukrainienne et russe dans le contexte ukrainien est caractérisé par des rapports et politiques linguistiques asymétriques depuis des siècles.

La langue ukrainienne était minorisée (donc dévalorisée, infériorisée et dominée [Blanchet 2005, p. 22]) par le pouvoir russe encore au temps des tsars. Lors de l'existence du Tsarat de Moscou et de l'Empire Russe, la production en ukrainien était beaucoup censurée et même interdite (par plusieurs ordres entre XVII et XX siècles), les œuvres déjà existantes étaient brûlées et l'éducation en ukrainien – prohibée.

N'étant pas minoritaire (plus de 50% d'ukrainophones dans les régions ukrainiennes), l'ukrainien continuait d'être une langue minorisée également pendant l'Union Soviétique. Le XX siècle a été particulièrement chargé en événements d'ordre «linguicide» et génocidaire contre le peuple ukrainien en passant par toutes les étapes qui forment l'identification ukrainienne (avant tout par la langue et la culture). La minorisation de l'ukrainien face au russe a changé le paysage linguistique en Ukraine : de plus en plus de personnes majoritairement ukrainophones devenaient russophones au quotidien.

Et même après l'indépendance de l'Ukraine en 1991, le pouvoir symbolique et par conséquent l'hégémonie du russe continuaient de s'y enraciner. Malgré la reconnaissance de l'ukrainien en tant que seule langue officielle du pays, la domination du russe était sur tous les niveaux de la vie sociale (communication quotidienne, média, commerce, etc.) dans la plupart des régions (oblasts). Seules les démarches administratives sont passées en ukrainien.

L'Ukraine demeurait donc dans ce bilinguisme historiquement présenté plutôt comme une diglossie. Selon Sériot, le paradoxe de l'Ukraine du début du XXIe siècle était que «la langue d'État soit minoritaire et en situation de danger» [Sériot 2005, p. 43].

L'Ukraine se retrouvait donc dans un vrai «conflit linguistique» [Simonin & Wharton 2013, p. 227] où l'ukrainien était dominé par le russe. Mais cette situation change considérablement quand la guerre éclate.

Depuis 2014 (la guerre au Donbass) et surtout depuis l'invasion russe à grande échelle (le 24/02/22), la langue russe est associée chez les ukrainiens à l'ennemi, étant la « langue de l'agresseur » (témoignages collectés dans les médias ukrainiens et lors des entretiens semi-directifs menés dans le cadre de ma recherche doctorale).

Depuis, l'ukrainien et le sourjyk (un interlecte russo-ukrainien) sont revitalisés et le russe est stigmatisé. La diglossie, est-elle en train de renverser ? Et comment ce «reversing language shift» [Fishman 1991, p. 8] est-il vécu par des millions d'ukrainiens russophones ?

Plusieurs témoins déclarent avoir changé de langue et être passé à l'ukrainien, d'autres se sentent coupables de continuer à parler russe. Un grand sentiment d'insécurité linguistique [Bretegnier 1999, p. 220] envahit la population ukrainienne de nos jours.

Bibliographie

Blanchet P. Essai de théorisation d'un processus complexe. *Cahiers de sociolinguistique*. Rennes : Presses universitaires de Rennes. 10 (1), 2005. P. 17–47.

Bretegnier A. Sécurité et insécurité linguistique : approches sociolinguistique et pragmatique d'une situation de contacts de langues : La Réunion. : Thèse de doctorat. La Réunion, 1999. 781 p.

Fishman J. A. Reversing language shift: Theoretical and empirical foundations of assistance to

threatened languages. Clevedon, Philadelphia : Multilingual Matters, 1991. 413 p.

Sériot P. Diglossie, bilinguisme ou mélange de langues : le cas du surzyk en Ukraine. *La linguistique*. Paris : Presses Universitaires de France. 41 (2), 2005. P. 37–52.

Simonin J., Wharton S. Sociolinguistique des contacts de langues. Un domaine en plein essor. *Sociolinguistique du contact : Dictionnaire des termes et concepts*. Lyon : ENS Éditions, 2019. P. 13–18.

ПОЛЄЖАЄВ Ю. Г.

(Запорізький національний університет)

ФРАЗЕОЛОГІЯ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ АВСТРАЛІЙСЬКОГО АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ДИСКУРУ

Дискурс являє собою мегасферу інституційного та повсякденного спілкування, яке складається з численних та різноманітних інтеракцій та передбачає реалізацію певних стратегій спілкування в процесі інтерпретації дійсності. Мовленнєва поведінка членів суспільства унеобхіднює ретельний відбір мовних засобів задля успішної реалізації інтенцій комунікантів. Пріоритетність тих чи тих мовних засобів визначається не лише їх структурно-семантичними особливостями та адекватністю для передачі інформації, але й необхідністю забезпечити продуктивність спілкування, високий ступінь взаємовпливу та переконання.

За таких умов мовленнєва діяльність перетворюється на творчість, відхилення від нейтральних засобів спілкування. Цей процес пов'язаний з уживанням одиниць, які привертають увагу співрозмовника, швидко запам'ятовуються, додають спілкуванню емоційного чи експресивного забарвлення. До таких одиниць мови належать фразеологізми.

Загальновідомо, що фразеологізми мають лексичне значення і виникають на позначення конкретних фактів, подій чи явищ. Проте вони також здатні, на кшталт дискурсивних слів, маркувати певні аспекти спілкування, регулювати

процес взаємодії між адресантом і адресатом.

В останні роки спостерігається значний інтерес до фразеології та її використання в широкому діапазоні дискурсів. Застосування різних підходів дозволило виявити структурні, когнітивні та прагматичні аспекти фразеологізмів [Idioms... 1995; 2014; Kozlova, Polyezhaev 2022; Strässler 1982]. Попри такий інтерес, функційні особливості фразеологізмів та їх важливість для етнокультурної детермінації національного дискурсу залишаються недостатньо вивченими.

Мета цього дослідження полягає в аналізі функційного аспекту фразеологічних одиниць в австралійському англійськомовному дискурсі. Для перевірки гіпотези про вплив культурної специфіки, сленгової природи та яскравої експресивності австралійської фразеології на подання адресантом конкретної інформації застосовано комплекс надійних методів, зокрема фразеологічну ідентифікацію, описово-варіаційний метод, контекстний та компонентний аналіз, а також дискурс-аналіз.

На прикладах уживання фразеологізмів у масмедійному дискурсі продемонструємо ефективність фразеологічних засобів для акцентуації уваги реципієнта повідомлення на різних типах інформації в австралійських ЗМІ (учасники, місце, час, перебіг подій тощо).

За допомогою образу пролітої кислоти, на основі якого вибудовується внутрішня форма ідіоми *put the acid on* “to exert a pressure that is difficult to resist”, акцентовано увагу на особливостях перебігу події: у статті йдеться про виборчу кампанію та наміри кандидатів чинити тиск, якому важко протистояти, щоб усунути передбачувані перешкоди (‘пролити кислоту’ > ‘нейтралізувати, очистити’ – “One option would be to skip the spill motion and go directly to a call for candidates for the leadership. It would **put the acid on putative challengers and catch them out if they are not ready**” (Australian (Sydney) Feb 6, 2015)). Дискурс ґрунтується на суміщенні епох через апеляцію до історичного періоду активного видобування золота в Австралії, коли використовували нітратну кислоту для очищення золота та підтвердження його присутності у складі

речовини.

Ознаку гендерної невизначеності обрано за мотиваційну основу ідіоми ***not know whether you are Arthur or Martha*** “to be in a state of confusion”, яка трапляється у текстовому фрагменті про план водопостачання в один із регіонів Австралії: “*The position is that residents of Lavington do not know whether they are Arthur or Martha. They do not know by what amount the original estimate of cost of the water supply scheme will be increased, they do not know if it would be cheaper to get the water from Albury City Council or if this plan was given full and mature consideration; whether ample provision is being made for continual expansion of the area to be reticulated; if it is possible to secure larger inlet pipes to properties than the rumored three-quarter inch limit, to permit of market gardening by irrigation; and many other questions of definite interest to them*” [Tréque 2021]. В австралійському соціумі, де історично домінує маскулінний тип культури, ознака гендерної невизначеності оцінюється вкрай негативно. У наведеному прикладі увагу акцентовано на учасниках події, а дискурс ґрунтується на критичній оцінці їх стану автором повідомлення, його невідповідності очікуваній або нормальній ситуації. Комунікативний ефект досягається особливою роллю оцінки, гумористичною тональністю повідомлення та створенням відчуття здивування від неправильності, нелогічності того, що відбувається.

Отже, уживання фразеологізмів в масмедійному дискурсі забезпечує образну репрезентацію хронологічного та просторового складників, тип перебігу, учасників, сфери вияву ситуації чи події. За допомогою яскравої образності, емоційно-експресивної насиченості та етнокультурної маркованості фразеології досягається фокусування уваги на різних аспектах повідомлення. Дослідження австралійських фразеологізмів у масмедійному дискурсі засвідчило, що їх функції зумовлені авторською метою та підходом до подання інформації.

Література

Idioms: Processing, Structure, and Interpretation /ed. by Cristina Cacciari, Patrizia Tabossi. New

York : Psychology Press, 2014. 360 p.

Idioms: Structural and Psychological Perspectives / ed. by Martin Everaert, Erik-Jan van der Linden, Andr, Schenk, Rob Schreuder, Robert Schreuder. New York : Psychology Press, 1995. 336 p.

Kozlova T., Polyezhayev Yu. A Cognitive-Pragmatic Study of Australian English Phraseology. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2022. Vol. 12. Issue 1. P. 85–93.

Strässler J. *Idioms in English: A Pragmatic Analysis*. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1982. 160 p.

Tréque P. Word Histories. Australia & New Zealand, etymology, literature, public affairs. 24th Nov 2021. <https://wordhistories.net/2021/11/24/arthur-martha/>

~~~~~

ПРИХОДЬКО Г. І.

(Запорізький національний університет)

ГЕНДЕРНА СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК МОВЛЕННЄВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Гендер – це великий комплекс складних соціальних і психологічних процесів, а також культурних настанов, породжених суспільством, що здійснюють вплив на поведінку національної мовної особистості. Гендер конструюється через певну систему соціалізації, яка виконує функцію класифікатора в побудові світу.

У гендері відбувається складне переплетіння культурних, психологічних і соціальних аспектів. Він є складником індивідуальної та колективної свідомості, виявляється в стереотипних уявленнях про мужність і жіночності, в мовленнєвій поведінці і фіксується в мові.

Поряд із загальновідомими відмінностями між чоловіками і жінками, як, наприклад, відмінності в одязі, русі, голосі тощо, все частіше називають відмінності в уживанні мовних засобів. Хоча обом статям надана однакова мова, використовується вона в різний спосіб. До недавнього часу лінгвісти, вивчаючи особливості чоловічого і жіночого мовної поведінки, не приділяли

чоловічої і жіночої мовленнєвої поведінки, не приділяли особливої уваги аналізу культурного компонента феномену «гендер», обмежуючись лише психологічними і соціальними площинами.

Дослідники встановили, що у чоловіків і жінок різні і стратегії поведінки, і стратегії мовленнєвої комунікації. У результаті досліджень вченими було виявлено низку особливостей в мовленнєвій стратегії чоловіків і жінок на рівні лексики, граматики, стилістики, фонетики. Чоловічий тип комунікації – це менш гнучка, але більш динамічна і менш орієнтована на співрозмовника комунікація, для чоловіків характерний прямий мовленнєвий стиль; жіночий тип орієнтований на співрозмовника, на діалог, на підпорядковану роль у спілкуванні. Найбільш розповсюджений тип комунікації у чоловіків – бесіда-інформація, у жінок – приватна бесіда, орієнтована на встановлення контакту і довірчих відносин з співрозмовником. Причину такого стилю вбачають у щоденній звичці чоловіків говорити так в процесі трудової діяльності, діловому спілкуванні і переносити цей тон на особисте життя.

Чоловік і жінка є представниками різних соціальних груп і виконують різні соціальні ролі. У зв'язку з цим суспільство чекає від них певних моделей мовної поведінки. Стиль виховання, відповідно до очікувань суспільства, вимагає від мовної особистості й відповідної мовної поведінки. Було встановлено, що у чоловіків і жінок різні і стратегії поведінки, і стратегії мовної комунікації.

Причинами відмінностей в стратегіях є такі фактори. Чоловіки ставлять в центр уваги інформаційний параметр, і тому послуговуються швидше прагматичним діловим стилем. Це забезпечує їм рішення проблем й утвердження в ієрархії. Для жінок, навпаки, важливий аспект встановлення стосунків, тому їх мова характеризується емоційністю, довірливістю. Зменшувальні форми та евфемізми використовуються жінками для того, щоб підтвердити свою жіночність, м'якість. Уживання коротких, еліптичних речень допомагає чоловікам висловити головне, в той час як для жінок важлива думка оточуючих, альтернативні шляхи розв'язання проблем. Чоловіки ж не

залишають шансу для інших, приймаючи самостійне рішення.

Однак з підвищенням рівня освіти розбіжності в мові згладжуються. Тому мовний стиль успішної жінки сьогодні не відрізняється від чоловічого стилю спілкування. Більшість жінок вчаться переключатися з жіночої мови на нейтральну, стаючи білінгвами. Але, як і багато білінгвів, жінка не може опанувати обидві мови досконало. Одна (перша) мова все ж залишається для неї природною або рідною, а друга придбаною, чим і пояснюються певні відмінності, які мають місце в мовленнєвих стилях гендерів.

Отже, мовленнєва поведінка гендерів будується на базі історично сформованих стереотипів, зафіксованих у мові. Можна говорити про те, що гендерні стереотипи – це система уявлень про те, як повинні поводитися чоловік і жінка. Наведені відмінності в мовленнєвій поведінці можуть слугувати свідченням того, що, чоловіки і жінки дійсно застосовують різні мови комунікації (або говорять на різних мовах), що, в свою чергу, служить створенню певного «комунікативного бар'єру».

~~~~~

ШИМЯНОВА М. В.

(Запорізький національний університет)

ПРОСТОРОВІ ВІДНОШЕННЯ І МОВНА КАРТИНА СВІТУ

У сучасному мовознавстві, встановлюючи зв'язок між універсальними та специфічними мовними категоріями, лінгвісти спираються на антропоцентричну парадигму, основою якої є єдність людини, мови та культури [Whorf 1956; Weisgerber 1962; Lakoff & Johnson 2003; Селіванова 2008; Kozlova 2019; Dąbrowska 2019]. Принцип антропоцентризму проявляється у двох аспектах: перший – людина в мові, де вона виступає як форма свідомості і транслятор культури, другий – мова в людині, що є мірою всіх речей, у тому числі мови та культури.

Вербальним відображенням уявлень мовців про світ, сформованих на основі взаємодії з оточенням, є мовна картина світу (далі МКС). У XIX ст. В. фон Гумбольдт започаткував напрямок дослідження мовних питань у тісному зв'язку з національними та культурними особливостями народу. У працях філософа була сформульована проблема індивідуальних процесів мислення та культурних переконань [Бацевич 2008, с. 38], а також розглянута МКС як унікальна й індивідуальна для кожного народу «мовна форма» [Brown 2014], що представляє різну єдність мовних елементів. Концепція В. фон Гумбольта слугує підґрунтям “цілісної теорії взаємозв'язку взаємодії мови, культури і мислення” [Даниленко 2009, с. 3].

МКС утворюється протягом багатовікової історії певного народу, репрезентується за допомогою мовних номінацій [Шкоріна 2016, с. 44] та відображає особливості сприйняття людиною матеріального та духовного світів. Вона представлена внутрішніми та зовнішніми структурованими уявленнями про довкілля. Кожна природна мова має своє вираження сприйняття світу, тобто у кожній мові закріплені певні знання про світ, у які вплетений національно-культурний досвід конкретної мовної спільноти. Наразі здійснено чимало спроб з'ясувати особливості концептуалізації просторових відношень у формуванні національних картин світу [Козлова 2005; Kozlova 2020; Meredith 2014; Lavrenova 2019].

Серед просторових відношень, які люди найчастіше вербалізують у повсякденному житті, дослідники виділяють такі: дейктичні (*here, there*), топологічні (знаходження об'єкта у певному місці), проєктні (розташування об'єктів відносно один одного) [Kemmerer 2010, с. 141-168]. Ці відношення утворюються у трьох підсистемах просторової семантики: форма, рух та місце.

Окремі вчені схиляються до думки про те, що простір концептуалізовано двома підсистемами [Talmy 2000, с. 180-181]: перша підсистема представлена у вигляді матриці, відносно якої знаходиться об'єкт. За статичних умов вона є контейнером для об'єкта та виконує роль «місця». У динаміці вона співвідноситься з поняттям шляху. Конфігурація, форма та відношення між

об'єктами визначаються за допомогою другої підсистеми. У її межах встановлюється форма та конфігурація об'єктів (за статичних умов). У динаміці фіксується переміщення одного об'єкта відносно іншого.

Внаслідок такої складності відображення просторових характеристик, «мовна об'єктивація просторової інформації відбувається одночасно на мікро- та макрорівнях» [Talmy 2000, с. 178-179]. Мікрорівень є граматичним, а до макрорівня належать окремі речення та абзаци.

Оскільки простір – це категорія, яка позначає «основні форми буття матерії» [Feshchenko 2021, с. 79], можемо стверджувати, що категорія локативності є універсальною, і «значна частина кожної мови світу орієнтована на опис фізичного простору» [Bergen 2010, с. 79]. Втім засоби її експлікації у різних мовах та культурах відрізняються один від одного. Тому зіставне дослідження вербалізації просторових орієнтирів та їх функційного потенціалу у різних МКС, зокрема виражених засобами національних варіантів поліетнічних мов, відкриває перспективу для міждисциплінарних досліджень.

Література

- Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : Підручник. Київ : ВЦ “Академія”, 2008. 240 с.
- Даниленко Л. Лінгвістика ХХ-початку ХХІ ст. у пошуках цілісної теорії взаємозв'язку мови, культури і мислення. *Мовознавство*. 2009. № 5. С. 3-11.
- Козлова Т. О. Концепт “Порубежъ” в парадигме англоязычной культурной традиции. *Проблеми семантики, речення та тексту* : зб. наук. пр. / гол. ред. Н. Корбозерова. Київ : ВЦ КНЛУ, 2005. Вип. 13. С. 156–170.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
- Шкоріна І. М. Національно-мовні картини світу : погляд О. О. Потебні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія», (74), 43-46.
- Bergen B. Language and inner space. *Language, Cognition and Space : The State of the Art and New Directions*. L.: Equinox Publishing Ltd, 2010, P. 79–92.
- Brown R. Wilhelm von Humboldt's Conception of Linguistic Relativity. Berlin : Walter de Gruyter, 2014. 132 p.
- Dąbrowska E. *Cognitive Linguistics – Foundations of language*. Berlin : Walter de Gruyter, 2019.

320 p.

Feshchenko V. In the Three-Dimensional Space of Linguistic Theory and Literary Experiment. Critique and Semiotics. Vol. 39, 2021. P. 78-93.

Gerland D. Frames and Concept Types : Applications in Language and Philosophy. Germany : Springer International Publishing, 2013. 362 p.

Kemmerer D. A neuroscientific perspective on the linguistic encoding of categorical spatial relations. Language, Cognition and Space: The State of the Art and New Directions. L. : Equinox Publishing Ltd, 2010, P. 139–168.

Kozlova T. Cultural variation of orientational metaphors in pluricentric English. *Мова і міжкультурна комунікація : теорія та практика : колективна монографія.* Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 256 с. С. 126-132.

Kozlova T. O. United in Diversity : Cultural and Cognitive Grounds for Widespread Phraseologisms. *Efficiency Level and the Necessity of Influence of Philological Sciences on the Development of Language and Literature.* Lviv-Torun : Liha-Pres. 2019. P. 91-108.

Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. New York : the University of Chicago Press, 2003. 277 p.

Lavrenova O. Spaces and Meanings : Semantics of the Cultural Landscape. Berlin : Springer, 2019. 216 p.

Meredith P. Instruments of Communication : An Essay on Scientific Writing. Amsterdam : Elsevier, 2014. 666 p.

Talmy L. Toward a cognitive semantics. Concept structuring systems. Cambridge : MIT Press, 2000. Vol. I. 480 p.

Weisgerber J. L. Grundformen sprachlicher Weltgestaltung. Köln, 1962. 68 p.

Whorf B. Language, Thought, and Reality: Selected writings by Benjamin Lee Whorf. Cambridge : MIT Press, 1956. 278 p.

Секція 5.

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ **МОВНИХ ОДИНИЦЬ**

БОНДАРЕНКО А. С., ХАПІНА О. В.

(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)

КОНСТРУКЦІЇ ОЦІННОЇ СЕМАНТИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ІНТЕРВ'Ю

Людське пізнання супроводжується оцінкою: сприймаючи навколишню дійсність, людина обов'язково долучається до оцінювання цієї дійсності і самої себе. Як слушно зазначає М. Б. Добровольська, «оцінка неодмінно є всюди, де відбувається будь-яке зіткнення суб'єкта пізнання з об'єктивним світом. Реальні проблеми пізнання навколишнього середовища вимагають вивчення взаємодії усіх аспектів функціонування мовних засобів у системі семантики й прагматики» [Добровольська 2023, с. 30]. Наразі в лінгвістиці оцінка вивчається як мовна категорія з чітко окресленим когнітивно-дискурсивним потенціалом. За визначенням І. В. Онищенко, оцінка є сукупністю різнорівневих мовних одиниць з оцінним значенням, які виражають позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту повідомлення, спрямоване на реалізацію певного комунікативно-прагматичного завдання [Онищенко 2004, с. 17].

Пропонована розвідка є спробою встановити конструкції оцінної семантики в мовленні Еми Томпсон. Матеріалом дослідження слугувало інтерв'ю Еми Томпсон, яке вона дала Бойду Хілтону 24.11.2013 загальною тривалістю 65 хвилин.

В мовленні Еми Томпсон оцінка присутня в окремих словах, в словосполученнях, і в цілих фразах. Лексичне вираження характеризується використанням прикметників та іменників позитивної чи негативної оцінки. Посилення позитивної оцінки прикметника досягається вживанням

прикметника з прислівником-інтенсифікатором, наприклад, *so, quite, very, absolutely, utterly, incredibly*.

Аналіз кількісної представленості предикативних одиниць, які забезпечують оцінність в інтерв'ю з Емою Томпсон, дозволяє стверджувати, що оцінка реалізується переважно синтаксичними конструкціями 1) Prn / N + BE + (intens.) + Adj та 2) Prn/N + BE + (intens.) + Adj + N. Наведемо приклади:

- 1) *And **he was heavenly**, you don't get this from many actors who are in their 60s and as big and as famous as he is and was* (перша модель);
- 2) *So we all had dinner and I remember Mel Smith was there, and **he was lovely*** (перша модель);
- 3) *But **it was odd** in the sense that it didn't have a laugh track* (перша модель);
- 4) *No **it's really entertaining film*** (друга модель);
- 5) *No, **he's the most wonderful man*** (друга модель).

Спостереження над фактичним матеріалом дозволяють стверджувати, що характерною для оцінної семантики в мовленні Еми Томпсон є також синтаксична модель Prn/N + LOOK + Adj, про що свідчать наступні приклади:

- 1) *No, I much prefer '**don't look so old**' to 'that was so great'.*
- 2) *and I had orange hair from doing Suzi Kettle, so that's why I had to wear a wig that **looked like a cow pat stapled to my head**.*

Семантика оцінки відтворюється також в окличних реченнях, серед яких найбільш поширеними є моделі What + Adj. + Noun і How + Adj., наприклад:

- *So I could hold the Oscar up to these screens. That was the best bit, that was the most extraordinary thing when you realized what a powerful object it is.*
- *And it was about a Hampstead hostess talking about **how marvellous it was** to have a black person at her party.*
- *Whereas we get very overexcited when we make films that show truly **how utterly miserable** the course of human life can be.*

Слід акцентувати увагу на тому, що в наведених прикладах *what* і *how* є сигналами, що упереджують фокус інформації, яка міститься в другій частині висловлювання, - позитивну чи негативну оцінку.

Оцінка також афіксована у синтаксичних моделях Prn/N + like /love /adore /hate:

- *And I **like** those films too, don't get me wrong, I really do. I **loved** Naked, I like Nil by Mouth, I **loved** War Zone, I **loved** those movies, but there has to be a balance surely.*
- *We know you **hate** wigs don't you? You are wig averse.*
- *And that's the one thing that I really **hate**. That. It's just not fair, and it's very unattractive.*

Крім того, оцінка наявна в синтаксичній конструкції Prn/N + SEEM + Adj + (N), наприклад:

- *I mean he **seems** just like kind of an incredibly lovely man, from the outside I mean.*
- *But now nobody **seems** to have it at all, so I can't understand where it's gone?*

Синтаксичну конструкцію Prn/NPhr + SOUND + Adj + (Noun) спостерігаємо в таких репліках Еми Томпсон:

- *Well that sounds really good.*
- *"That sounded an excellent idea,"*

Менш поширеною в матеріалі розвідки виявилася синтаксична конструкція Prn/N + Vtr + (Adj) + N. У цій моделі переважно використовується дієслово *have*, а пряме доповнення виражене оцінними прикметниками й іменниками, що номінують позитивні та негативні риси, здібності, про які йдеться в розмові:

- *She was a hospital administrator, and she **had very good shoes** and was very articulate.*
- *and I'll never forget it, because he was dressed in a lot of khaki and **had that kind of sloping, slightly uncomfortable elegance** that he still has.*

Ще одною синтаксичною конструкцією, яку Ема Томпсон використовує для вираження оцінки, є модель Prn/N + V + Adv, наприклад:

- *At the moment I need some advice on how to approach it from a different eye, as to how to improve it **immensely**.*

- *t's still the same thing that being a woman means you're not allowed somehow to be funny.*

Отже, проведене дослідження дозволяє на матеріалі мовлення Еми Томпсон прослідити, які синтаксичні конструкції в сучасному англомовному неформальному спілкуванні залучаються до експлікації оцінних значень.

Література

Добровольська М. Б. Засоби вираження імпліцитної оцінки в англійськомовному художньому дискурсі : лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти : дис. ... д. філософії : 10.02.04. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 194 с.

Онищенко І. В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2004. 19 с.

~~~~~

ГУСТЕРА Р. М.

(Запорізький національний університет)

ТЕРМІНОСИСТЕМА ТРИБОЛОГІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Термінологічна лексика грає важливу роль у забезпеченні ефективного спілкування серед фахівців різних галузей знань та сприяє розширенню наукового діалогу. Терміни сприяють передачі професійних понять, забезпечуючи необхідну ясність та точність комунікації.

Багато лінгвістичних досліджень спрямовані на вивчення фахових термінологій. Сьогодні увагу науковців все більше привертають підмови, що є менш дослідженими. Однією з таких підмов є фахова мова трибології, науки з дуже великим внеском у розвиток індустрії, що зумовлює актуальність дослідження та необхідність визначення ряду ознак системності трибологічної термінології в англійській мові.

Під терміном трибології розуміємо таке слово або словосполучення, яке слугує для вираження поняття цієї науки. Трибологічний термін є одиницею термінологічної системи цієї галузі знань.

Слово «трибологія» з'явилося у 1966 році. Трибологія є самостійним науковим напрямом, який в собі об'єднує завдання і питання, наукові дослідження та їх практичну реалізацію, пов'язані з проблемою тертя, мащення і зношування [Закалов 2011, с. 6]. Проблемам цієї науки приділяється особлива увага з огляду на її центральне завдання – зменшення енергетичних втрат на тертя, яке, згідно з рядом експериментальних досліджень, поглинає приблизно четверту частину всієї використовуваної енергії людиною [Дмитриченко 2006, с. 8]. Все це активно сприяє розвитку відповідної термінології.

Проаналізувавши різні визначення трибології, можна зробити висновок, що центральними поняттями в цій галузі знань є *тертя (friction)*, *зношування (wear)* та *мащення (lubrication)*, які тісно пов'язані між собою.

Системний характер термінології виявляється насамперед у вираженні родо-видових відношень [Яценко 2009, с. 38]. Проілюструємо наявність цих зв'язків між елементами терміносистеми трибології. Прикладами трибологічних термінів, які вступають у такі відношення, є *friction* (тертя) та *rolling friction* (тертя кочення). До того ж окремий термін може одночасно бути як родовим так і видовим по відношенню до різних термінів, наприклад, термін *abrasive wear* (абразивне зношування) є видовим по відношенню до терміна *wear* (зношування) та родовим по відношенню до терміна *hydroabrasive wear* (гідроабразивне зношування). У відношеннях супідрядності перебувають трибологічні терміни-еквоніми *hydroabrasive wear* (гідроабразивне зношування) та *gasoabrasive wear* (газоабразивне зношування). Ще однією ознакою системності трибологічної термінології є наявність у її структурі гіперо-гіпонімічних груп. Так, для гіпероніма *friction* (тертя) можна утворити гіперо-гіпонімічні групи, а саме «види тертя в залежності від умов руху поверхонь» та «види тертя в залежності від наявності мастильного матеріалу». Першу групу складають такі терміни, як *static friction* (тертя спокою), *sliding friction* (тертя ковзання) та *rolling friction* (тертя кочення), а представниками другої є *lubricated friction* (тертя з мастильним матеріалом) та *unlubricated friction* (тертя без мастильного матеріалу), що також є прикладом наявності між

трибологічними термінами іншого виду парадигматичних відношень – відношень смислового протиставлення.

Окрім функціонування у сфері трибології, трибологічні терміни також стають основою для термінів інших галузей, де мають місце явища тертя, зношування та мащення. Насамперед, як наукова дисципліна трибологія охоплює експериментально-теоретичні дослідження фізичних та хімічних явищ, пов'язаних з тертям [Дмитриченко 2006, с. 5]. Саме тому тож більшість трибологічних термінів функціонує у підмовах транспортного машинобудування. Інтенсивне розширення саме цих галузей стало важливим чинником у розвитку трибології як науки. Насамперед йдеться про суднобудування, авіаційне та автомобільне машинобудування. Прикладами термінів деяких з вищезазначених галузей є терміни *aviation turbine lubricant* (мастило для авіаційних турбін) та *automotive gear oil* (автомобільне трансмісійне масло). Прикладом з енергетичної галузі може бути термін *sliding electrical contact wear* (зношування електричних контактів при терті ковзання). Крім вивчення фізичних та хімічних явищ, у фокусі трибології також знаходяться біологічні явища, пов'язані з тертям [Дмитриченко 2006, с. 5]. Саме тому трибологічні терміни можна зустріти у біомеханіці. Тут найчастіше йдеться про явища тертя та зношування, що пов'язані із рухом у суглобах, наприклад, *cartilage wear* (зношування суглобового хряща).

Отже, трибологія є наукою з чітко окресленими межами дослідження, а вищенаведені зв'язки є ознакою системності трибологічної термінології, уможливлуючи її подальший розгляд у якості терміносистеми.

Література

- Дмитриченко М.Ф., Мнацаканов Р.Г., Мікосянчик О.О. Триботехніка та основи надійності машин : навчальний посібник. Київ : Інформавтодор, 2006. 216 с.
- Закалов О.В., Закалов І.О. Основи тертя і зношування в машинах : навчальний посібник. Тернопіль : Видавництво ТНТУ ім. І. Пулюя, 2011. 322 с.
- Яценко Н.О. Формування назв військового одягу в українській мові : монографія. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. 179 с.

МОВНА ТА МОВЛЕННЄВА ЕКСПРЕСИВНІСТЬ

Явище експресивності є складним і, визнаючи його багатогранність, можемо трактувати цей феномен у вузькому і широкому розумінні.

У вузькому сенсі експресивність визначається як збільшення ступеня прояву ознаки референта, посилення якості або кількості сигналу й протистояння сукупності нейтральних засобів. Окремі слова, вирази та фразеологізми, наділені експресивними властивостями, легко виявляються при зіставленні з їхніми нейтральними еквівалентами [Bally 1909]. Експресивність у широкому сенсі розглядаємо як ступінь впливу певних мовних одиниць на почуттєву сферу людини [Чабаненко 1984].

Лексична експресивність являє собою суб'єктивно-емоційне відношення мовця до висловлення, виражене лексичними засобами. Слід також зауважити, що це прояв людського фактора в мові і мовленні, певна універсальна інтегральна категорія, яка забезпечує можливість експресивного розшарування будь-якого феномена картини світу людини.

Оскільки поняття експресивності може тлумачитися по-різному, ми розуміємо, що з одного боку, експресивність може бути і стилістичною, і лексикологічною категорією, а з іншого – необхідно враховувати той факт, що експресивність має мовну природу, тобто діє через механізми мови, а ефект її проявляється тільки в мовленні. Звідси й випливає, що експресивність має двоїсту природу: мовну та мовленнєву. Ці висновки підтверджуються і в дослідженнях В. Чабаненка, який визнає, що експресивність може бути й мовленнєвою, і мовною [Чабаненко 1984, с. 7], і в дослідженнях Н. Бойко [Бойко 2008, с. 116], яка розрізняє два типи експресивності: експресивність мовних одиниць та експресивність мовлення. Отже, лексичну експресивність можемо розглядати у зв'язку із двома категоріями – мовною (семантичною) та

мовленнєвою (функціонально-стилістичною).

Перша кваліфікується як загальна, абстрактна, інваріантна, мовна категорія, яка реалізується через ряд мовних субкатегорій (варіантів) – емотивність, оцінка, інтенсивність, параметричність, образність і т.д. В межах системно-структурного підходу мовну (семантичну) експресивність розуміють як сукупність конотацій мовних одиниць, що розглядаються поза контекстом [Мойсієнко 1990, с. 26]. Мовні засоби вираження експресивності включають ті, що властиві власне системі мови та ті, що є регулярно відтворюваними.

Друга категорія ґрунтується на стилістичних маркерах, тобто потенційних можливостях стилістично маркованих лексичних одиниць здобувати статус функціональної експресивності у зв'язку з порушенням правил стилістичної однорідності тексту. При функціонально-стилістичному підході мовленнєву експресивність вважають особливою організацією мовних засобів, яка створює загальну забарвленість мови.

Хоча експресивність виявляється виразніше на мовленнєвому рівні, вона є безперервним джерелом розвитку мовної. Під мовними засобами вираження експресивності розуміються експресивні засоби, які стають такими лише у контексті, при використанні у мовленні. Обов'язковими складовими мовленнєвої експресивності є інтенсивність, посилена виразність, оцінка, образність і емоційність висловлювання, що виявляє себе в комунікативному акті підвищуючи силу впливу на реципієнта.

Слід також звернути увагу на нерівнозначну по своїй природі семантичну й стилістичну експресивність. При більш ретельному розгляді стає очевидним, що семантична категорія експресивності пов'язана з експресивною функцією мови, має певну систему засобів на різних рівнях мови і слугує для її реального втілення в мовленні [Бойко 2016, с. 40], а стилістична експресивність – явище мовне і формулюється мовцем свідомо за допомогою системи експресивних мовних засобів і стилістичних прийомів.

В свою чергу стилістична експресивність може поділятися на функціональну та емоційну. Перша характеризує мовну одиницю з погляду

частоти її вживання у певному стилі (науковому, діловому і т.д.) та наділяє її конкретним забарвленням. Друга ж апелює до оцінного значення слова, що набуває емоційного забарвлення та впливає на наші почуття, викликає певні емоційні реакції.

Як бачимо, термін експресивність мовлення ширше, ніж термін експресивність мовних засобів, оскільки експресивність мовлення виявляється у результаті використання засобів мови на усіх рівнях мовної структури. Хоча категорія експресивності частково й перетинається з такими лінгвістичними явищами як емоційність і оцінка, дані поняття є нетотожними у мові і мовленні. Поняття емоційного, оцінного й експресивного часто виявляються нерозчленованими й подекуди використовуються синонімічно. Через посилення виразності за рахунок інтенсивності, емоційності, образності та оцінки, а також інших різноманітних стилістичних прийомів або їх комбінацій у структурі самого висловлювання, проявляється мовна експресивність. Проте очевидно, що мовна експресія, обумовлена експресивною функцією мови, знаходить своє реальне вираження в мовленні. Виходячи з вищесказаного, вважаємо слушними зауваження щодо потенційності мовної експресії та про першорядність мовленнєвої експресії.

Література

- Bally C. Traité de stylistique française. 2 vols, Carl Winter, C. Klincksieck. Heidelberg, Paris, 1909.
- Бойко Н.І. Проблема експресивної маркованості лексичних одиниць у працях українських мовознавців. *Література та культура*. Полісся, 2008. Вип. 43. С. 115-121.
- Бойко Н.І. Семантична основа лексичної експресивності. *Лінгвостилістичні студії*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. Вип. 4. С. 39-54.
- Мойсієнко А.К. До питання про експресивність. *Стилістика української мови : Зб. наук. пр.* Київ : Вид-во КДПІ, 1990. С. 26-28.
- Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. Київ : Вища школа, 1984. 168 с.

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ DEFENCE В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Юридичний дискурс визначається як особливий тип інституціонального дискурсу, семіотичний простір якого характеризується сукупністю вербальних і невербальних знаків, що формують різні форми спілкування, в яких суб'єкт / об'єкт, адресант / адресат чи зміст мовлення стосується юриспруденції. У юридичному дискурсі різні висловлювання можуть нести однакову інтенцію і навпаки – в залежності від ситуації комунікації.

Юридичний дискурс має чітку мету, визначених учасників та встановлений шаблон розгортання мовленнєвої ситуації. Юридичний дискурс розуміється як текст права в динаміці, в процесі тлумачення і роз'яснення. Як зазначає Н.Є. Коваль [Коваль 2006], він є специфічним видом комунікації, який функціонує у різних середовищах:

- 1) судові засідання;
- 2) консультація (адвокат – клієнт);
- 3) допит свідка в усній формі;
- 4) законодавчі документи (закони, контракти, угоди);
- 5) судові протоколи та рішення суду.

Юридична сфера охоплює широкий діапазон явищ:

- 1) юридичні товариства та спільноти;
- 2) юридичні суб'єкти, інститути;
- 3) нормативні підсистеми, традиції;
- 4) методи, засоби юридичної діяльності;
- 5) юридична етика та культура.

Всі елементи юридичного поля опосередковані дискурсом, відображаються в дискурсі, реалізуються через дискурс: вони або становлять

предмет спілкування (його референтний аспект), або виступають як елементи прагматичного контексту.

Попри широке дослідження лінгвопрагматичного потенціалу різних мовних феноменів [Арешенкова 2016; Іваницька 2019; Макарова 2017], у переважній більшості досліджень вчені не дають визначення цього поняття, що спонукає самостійно сформулювати цю дефініцію.

Ключовим словом в словосполученні «лінгвопрагматичний потенціал» є слово «потенціал», яке походить від латинського слова *potentia* ‘сила’. Більш широке тлумачення цього поняття означає можливості, наявність сили, запаси, засоби, які можуть бути використані або внутрішні можливості, ресурси, спрямовані на досягнення результату. Тому лінгвопрагматичний потенціал концепту в юридичному дискурсі розуміємо як його лінгвістичні засоби та ресурси, які можуть бути мобілізовані для певних прагматичних цілей у певних комунікативних умовах.

Юридичний дискурс визначається специфічною мовною практикою, де кожне слово несе велике значення. Один із ключових концептів, який активно функціонує в цьому середовищі, – це концепт DEFENCE. Лінгвопрагматичний аналіз концепту DEFENCE в юридичному дискурсі виявляє його багатогранність та значення.

В аспекті етимологічного аналізу, П. Симоненко [Симоненко 2018] зазначає, етимологічне дослідження терміну *defence* вказує на його походження з латинської мови, де *defensio* означає захист або оборону. Це свідчить про його коріння та первинне призначення в контексті захисту прав та свобод особи. Професор Д. Сміт [Сміт 2008] додає, що термін несе в собі не лише фізичний аспект захисту, але й відображає правові механізми захисту інтересів.

Один із ключових аспектів лінгвопрагматичного потенціалу концепту DEFENCE – це його використання в юридичних документах. Аналіз використання концепту в юридичних документах розкриває його різноманітність та значущість. Концепт DEFENCE визначає не лише юридичний аспект справи, але і комунікативну роль у судовому процесі.

Використання концепту формує не лише юридичний контекст, але й впливає на емоційний та переконливий відтінок судового процесу. Адвокати часто вдаються до виразів, що підсилюють захисну роль, наприклад, *zealous defence* (невідступний захист).

У вербальній аргументації концепт DEFENCE виступає як потужний інструмент, та означає не лише «захист», але і створює ефективні лінгвопрагматичні засоби переконання та доказу.

Аналіз контекстуальних аспектів використання концепту DEFENCE дозволяє краще розуміти його лінгвопрагматичний потенціал. Спрямований захист у судових процедурах відрізняється від захисту прав у адміністративних питаннях, вказуючи на універсальність та контекстуальні варіації концепту.

Концепт DEFENCE в юридичному дискурсі є ключовим елементом, що несе в собі багатогранність значень та функцій. Його етимологічне коріння, вживання в документах, комунікативна роль у судовому процесі та лінгвістичні вирази визначають його лінгвопрагматичний потенціал та важливість в контексті юридичної мовної практики.

Література

- Арешенкова О. Ю. Комунікативно-прагматичний потенціал маніпулятивних формул у текстах комерційної реклами. *Лінгвістичні студії*. 2016. Вип. 32. С. 62-65.
- Іваницька Н. Б. Комунікативно-прагматичний потенціал інтерогативів англomовної наукової статті. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 63-69
- Коваль Н.Є. Комунікативно-прагматичні аспекти юридичного дискурсу. *Викладання англійської мови як мови фаху в контексті глобалізації університетської освіти*. Вип. 1. Львів, 2006. С. 87 – 97.
- Макарова О.А. Комунікативно-прагматичний потенціал образності австралійських художніх текстів. *Одеський лінгвістичний вісник : Збірник наукових праць*. 2017. Випуск 9. Том 1. С.136-138
- Симоненко П. «Etymological Analysis of the Term 'DEFENCE' in Legal Discourse», 2018.
- Сміт Д. The Role of Legal Terminology in Defense Strategies. *Journal of Legal Discourse*, 12(3), 2008.

GENDER-BENDING AND ITS INFLUENCE ON CHARACTER'S LANGUAGE USE

Stereotypes are pervasive in our everyday life. Gender stereotypes consist of descriptive and prescriptive components, which refer to beliefs about typical and expected behavior for males and females [Koenig 2018]. These stereotypes also extend to the way men and women are expected to speak. The focus of the present research is to observe the changes in speech patterns that occur when a person adopts the speech characteristics typically associated with the opposite gender.

The research was conducted on the movie “She’s the Man” by Andy Fickman, which was released in 2006. The plot was inspired by William Shakespeare’s play “Twelfth Night” and tells the story of a girl named Viola who is determined to prove that girls can play soccer as well as boys do. In order to do this, she disguises herself as her twin brother Sebastian, and attends a new boarding school in his place. While being there she tries out for the soccer team.

We conducted a quantitative research study and used LIWC-22 (Linguistic Inquiry and Word Count) to analyze the data [LIWC]. To compare the results and determine which category indexes increased or decreased, we referred to the movie-related indexes from a table created from randomly selected subsets of text from 15 different English language sets. This table was presented in the work “The development and psychometric properties of LIWC-22” [Boyd 2022, p. 8].

Let us start with the category of personal pronoun usage. In Bozic Lenard’s study “Gender differences in the personal pronouns usage on the corpus of congressional speeches”, it was found that male and female politicians used personal pronouns equally, except for the overall category of pronouns and the pronoun “you”, which were used more frequently by male politicians [Bozic Lenard 2016, p. 183]. Our research partially confirms this finding, as Sebastian has a higher index of

pronoun usage compared to Viola. Sebastian's index of 24.53 exceeds the average, while Viola's index of 23.95 falls within the norm. At the same time, Sebastian's index of personal pronoun usage is also higher than Viola's: 17.92 and 16.54, respectively. The same trend is observed in the usage of the pronoun "you" as Sebastian had a higher score than the average with an index of 6.86, while Viola's index of 5.79 falls within the norm.

It's worth noting that Viola and Sebastian tend to use first-person singular pronouns more frequently, with an index of 7.93 and 8.42, respectively. According to Zimmermann and colleagues' research, excessive use of first-person singular pronouns is associated with discomfort in social situations and a desire for attention from others [Zimmermann 2013, p. 223]. The plot of the story seems to confirm this, since Viola, while both being herself and pretending to be her brother always strives to demonstrate that she can exceed others' expectations of her.

In addition to other categories, the usage of social words is also worth considering. According to the research "Gender Differences in Language Use: An Analysis of 14,000 Text Samples" conducted by Newmann and his colleagues, women tend to use more social words than men in their language [Newman, 2008, p. 223]. In the present research, we found that both Viola and Sebastian had higher scores than the mean values, with indexes 19.66 and 19.6, respectively. However, Viola used more words related to the categories of "Social Behavior" and "Prosocial", with scores exceeding the mean being equal to 6.65 and 2, respectively. Sebastian's indexes for both categories were within the norm: 5.17 and 0.72.

It is worth mentioning another category called "Affiliation". According to Luxen's research, women tend to show more affiliation in both verbal and non-verbal behavior [Luxen 2005, p. 331]. This statement aligns with the results obtained in our present research. Viola's index in this category exceeds the average being equal to 3.79, whereas Sebastian's score falls within the norm which is 2.35.

The obtained results demonstrate that changing one's gender identity affects speech characteristics that are stereotypically associated with men and women, such as the use of personal pronouns, social words, and affiliation categories. The

discrepancies found during the research require further analysis in future studies.

References

- Bozic L. D. Gender differences in the personal pronouns usage on the corpus of congressional speeches. *Journal of Research Design and Statistics in Linguistics and Communication Science*. 3, 2016. Pp. 161-188.
- Gender Differences in Language Use : An Analysis of 14,000 Text Samples / Newman M., Groom C., Handelman L., Pennebaker J. *Discourse Processes*, 45, 2008. Pp. 211-236.
- Koenig A. M. Comparing Prescriptive and Descriptive Gender Stereotypes About Children, Adults, and the Elderly. *Frontiers in Psychology*. 9 : 1086, 2018. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2018.01086/full>
- LIWC – Linguistic Inquiry and Word Count. URL: <https://www.liwc.app/es>
- Luxen M. F. Gender differences in dominance and affiliation during a demanding interaction. *The Journal of Psychology : Interdisciplinary and Applied*. 139(4), 2005. Pp. 331-347.
- The development and psychometric properties of LIWC-22 / Boyd R. L., Ashokkumar A., Seraj S., Pennebaker J. W. Austin, TX : University of Texas at Austin, 2022. URL: <https://www.liwc.app>
- The way we refer to ourselves reflects how we relate to others : Associations between first-person pronoun use and interpersonal problems / Zimmermann J., Wolf M., Bock A., Peham D., Benecke C. *Journal of Research in Personality*, Volume 47, Issue 3, 2013. Pp. 218-225.
- She's the Man. Directed by Andy Fickman, DreamWorks Pictures, Lakeshore Entertainment, 2006.

ТЕРЕХОВЕЦЬ А. О., ХАПІНА О. В.

(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)

КОНВЕРСАЦІЙНІ ФОРМУЛИ ВИБАЧЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Матеріалом пропонованої розвідки слугує англomовний художній дискурс. Наразі дискурс витлумачують як тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, письмову, паралінгвальну), що відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями й тактиками учасників; а також як синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних

тощо) чинників, які визначає конкретне коло «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [Бацевич 2004, с. 138].

Художній дискурс постає комунікативною подією, ознаками якої є відсутність реальних денотатів та створений автором контекст та екстралінгвальні умови існування об'єктів у дискурсі. Літературний художній дискурс адресатно спрямований, і науковий аналіз інтенції персонажів є неможливим без урахування умов спілкування. За визначенням О. А. Семенюк, художній дискурс є комунікативним актом, сукупністю мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних із пізнанням, осмисленням і презентацією світу адресантом і осмисленням його мовної картини світу реципієнтом. Саме тому метою художнього дискурсу дослідниця вважає вплив письменника на систему цінностей, знань та переконань читача за допомогою свого твору [Семенюк 2019, с. 8].

Т. М. Буренко вважає вибачення конвенціональним мовленнєвим актом, скерованим позамовними соціокультурними конвенціями. Мовленнєві акти вибачення, на думку дослідниці, функціонують у ситуаціях порушення етикетних норм як метакомунікативні засоби регулювання емоційної тональності спілкування [Буренко 2019]. Т. М. Буренко акцентує увагу на тому, що конвенціональний характер мовленнєвого акту вибачення зумовлює вживання мовленнєвих стереотипів, що мають фіксовані лексико-семантичні властивості та реалізують прагматичну функцію вибачення поза контекстом і ситуацією [там само].

Вибачення видається доцільним при порушенні норм кооперативної взаємодії і за наявності бажання у мовця відновити комунікативну гармонію, що склалася до здійснення негативної події. Мовець, який завдав якусь шкоду, бажає змінити негативну оцінку його дій, що склалася у адресата. Тому він здійснює комунікативні дії, за допомогою яких він інформує адресата про свій психологічний стан і намагається виправити стан справ. Для цього в художньому дискурсі використовується переважно формула (*I am*) *sorry*, і

менш часто формули *I apologise, Forgive me* та *Pardon*.

Конверсаційна формула (*I am*) *sorry* є однією з самих високо ритуалізованих мовленнєвих форм в англійській мові. Контекст ситуації вираження комунікативної дії вибачення визначається наступними умовами успішності :

- 1) наявність збитку, нанесеного Мовцем Адресатові;
- 2) прийняття Мовцем відповідальності за нанесений Адресатові збиток;
- 3) психологічний дискомфорт, що випробовується їм;
- 4) бажання відновити або попередити викликане діями Мовця порушення кооперації.

За обсягом висловлення вибачення може збігатися з реченням або включати кілька речень, якщо мовець відчуває свою провину та намагається вплинути на адресата, відновити дружні стосунки з ним. У фразях вибачення вживаються різні за комунікативним типом речення: розповідні, спонукальні та питальні. Переважна більшість реплік вибачення утворені розповідними реченнями (85,8%).

Аналіз лексичного наповнення реплік вибачення свідчить про те, що вибачення експлікується різними лексичними одиницями із семою 'вибачатися': дієсловами *apologize, forgive, excuse*; іменниками *apology, pardon* та *forgiveness*; прикметником *sorry*, який вживається у функції предикативу. Найбільшою частотністю серед них вирізняється прикметник *sorry*, який увиразнюється за допомогою інтенсифікаторів.

Крім того, в художньому персонажному мовленні вживається синтаксична конструкція з умовним підрядним реченням *If..., then I am sorry /I apologise*, що служить сигналом небажання Мовця взяти на себе відповідальність за негативну подію, що сталася, яка завдала деякого збитку його співрозмовникам, або опосередкованим вираженням незгоди Мовця з тим, що здійснена ним дія могла завдати хоч якого-небудь незначного збитку Адресатові. У подібних ситуаціях Мовець як би робить Адресатові «поступку» або послугу, але в той же час прагне наслідувати прагматичний Принцип Ввічливості і зберегти

кооперативний характер комунікації.

За даними нашої вибірки, вживання форми *Forgive me* спостерігається в 5% від загальної кількості ситуацій. Ця мовна одиниця не використовується для вираження інших комунікативних сенсів і служить виключно для реалізації емпатичного вибачення. Ця особливість відрізняє *формулу Forgive me* від інших формул з семантикою вибачення, які придбали додаткові відтінки значення і можуть служити засобами реалізації інших мовленнєвих актів.

В художньому діалозі формули *I apologise* і *Apologies* використовуються менш часто (7%): при далеких соціально психологічних стосунках між комунікантами, коли співрозмовники або зовсім незнайомі один з одним, або знайомі, але не знаходяться у близьких або дружніх стосунках.

Крім того, проведений аналіз показав, що окрім розглянутих формул вибачення, широко використовуються вигуки *Oh, Ah*, інтенсифікатори *really / so / very / sincerely / terribly / extremely* та звернення.

Вибачення може бути виражене й непрямыми мовленнєвими актами, в яких констатується факт визнання мовцем своєї провини, надається пояснення причин образливих вчинків мовця і розкаяння у заподіяній шкоді.

Отже, способи реалізації вибачення в англomовному художньому дискурсі є варіативними і не зводяться лише до вживання мовленнєвих форм з семантикою вибачення. Моделі вибачення часто супроводжується інтенсифікаторами, які посилюють семантику вибачення.

Література

- Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 343 с.
- Буренко Т. М. Мовні засоби реалізації прямого вибачення в англomовному дискурсі. *Держава та регіони*. Серія : Гуманітарні науки. 2019. № 2 (57). С. 37–41.
- Семенюк О. А. Художній дискурс як відображення авторської картини світу (лінгвокультурологічний підхід). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. Т. 30 (69), № 1. Київ : Гельветика, 2019. С. 7-10.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-ЦІЛЬОВИХ АСПЕКТІВ СМИСЛОУТВОРЕННЯ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Ціннісно-цільова проблематика осмислення дійсності людиною є однією з найважливіших граней буття. Вона здобула висвітлення у роботах Аристотеля, І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля у вигляді моральної телеології. У поетичній формі її сутність влучно сформулював А. Поуп. Він писав, що нас рухають до досягнення мети (*the end*) егоцентричні мотиви (*self-love*), а утримує у межах норм моральності – розум. Ні перше, ні друге не є злом, чи добром. Лише те, заради чого особистість використовує ці властивості, надає нам підстави кваліфікувати (*ascribe*) вчинок як благо (*good*) або зло (*ill*) [Pope 1951, p. 191].

Характерним у цьому контексті є використання видатним філософом і поетом дієслова '*to ascribe*', що позначає '*відносити до певного класу, приписувати*'. У термінах лінгвістики, зокрема психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, семантики, йдеться про смислоутворення, приписування або атрибуцію смислу лексичним репрезентаціям певних фактів реальності відповідно до ціннісно-цільових критеріїв. Ключовим для осягнення ціннісно-цільових аспектів смислоутворення у дискурсі є надзвичайно складне і багатогранне поняття 'смысл'. З огляду на мотиваційно зумовлену рухомість і особистісність, його вважають найскладнішим поняттям щодо визначення, виявлення і витлумачення у мовленнєвому потоці. Саме діалектика співвідношення особистісного і об'єктивного у формуванні смислу висловлення під час його продукування і сприйняття спонукала до лінгвістичного повороту в аналітичній філософії. Л. Вітгенштейн не без підстав стверджував, що смысл котрий може актуалізувати слово, визначається його використанням. При цьому, будемо розуміти, використання слова має бути

доцільним. Професор О. Селіванова ототожнювала смисл з метою. У термінах телеології Аристотелівська фінальна мета (*Телос*) може бути розглянута як регулятивний чинник смислоутворення у комунікативній діяльності.

Однак, з багатьох причин, виявляється недостатнім задекларувати цю тезу і прийняти як істину. Потреба у подальшому більш глибокому і аргументованому розгляді проблеми смислоутворення у дискурсі зумовлена самою природою феномена цілеспрямованості. Мета як діяльнісне і соціально-комунікативне поняття вимагає від адресанта і адресата неухильно виходити за межі мінімалістської лексико-синтаксичної структури продукowanego і сприйнятого висловлення у позатекстовий семіотичний простір реальної дійсності. Саме цей факт спонукає науковців винаходити новітні способи і підходи до вирішення проблеми смислоутворення і смислосприйняття. Зокрема, сучасним дослідженням із зазначеної проблематики властиве урахування чинників антропоцентричного гатунку і залучення міждисциплінарного категоріально-понятійного апарату контекстуалізму, прагматики, герменевтики, евристики, інтуїтивізму, утилітаризму.

Плідна міждисциплінарна взаємодія та навіть зіткнення інтересів суміжних наук у межах різних підходів віддзеркалені у витлумаченні самого поняття 'смысл'. У традиційній семантиці це те, що 'виражає' (*expresses*) речення або слово [Matthews 2014, p. 238]. Таке визначення смислу відповідає принципам семантичного мінімалізму Оксфордської семантичної школи, яка у певному сенсі дискутує правомірність контекстуалістського підходу [Borg 2004]. Мовознавці Кембріджа тяжіють до постулатів філософського контекстуалізму у лінгвістичному застосуванні та до принципів 'пост-Грайсової' (*post-Gracian*) прагматики [Jaszczolt 2012, 2015]. Якщо прихильники мінімалізму у семантиці відкидають можливість урахування зовнішніх чинників впливу на виражений у певному висловленні смисл, то погляди прибічників контекстуалістського та прагматичного підходу пост-Грайсової доби викликають певні асоціації з фундаментальними положеннями герменевтики та феноменології. Згадаємо, що Ф. Шлеєрмахер пропонував враховувати і лексику, і синтаксис, і стиль, і те, що

було, і те, що буде (есхатологія), та прагнути розуміти смисл висловленого чи написаного навіть краще, ніж сам автор [Inwood 1995, p. 353].

Семантика контекстуалістського спрямування прагне подібним чином зважати на семантично значущі, визначені ще у 'Риториці' Аристотеля, чинники: передтекстові, позатекстові, наслідкові, репутаційні (*ethos*), морально-етичні (*pathos*) фактори впливу на семантику висловлення, залучаючи такі поняття, як контекст мовця і контекст реципієнта та застосовуючи категорії умово-істиннісної (*truth-conditional*) семантики. У межах філософського контекстуалізму та пост-Грайсової прагматики сформувалася семантична теорія контекстуально зумовленого пріоритетного смислу, котрий сприймається як даність у певній ситуації (*Default Semantics*). Авторка цієї теорії К. Джашолт виокремлює 5 семантично важливих факторів: значення слова і синтаксична організація висловлення (*word meaning and sentence structure*); дискурсивна ситуація (*situation of discourse*); здатність людського мозку виконувати аналітичні (інференційні) операції (*properties of human inferential system*); соціальні стереотипи і культурні конвенції (*stereotypes and presumptions about society and culture*); життєвий досвід, знання про світ (*world knowledge*) [Jaszczolt 2015, pp. 743-770].

Як бачимо, номенклатура чинників об'єктивного і суб'єктивного гатунку, які можуть визначати смисл висловлення у певному контексті або у певній ситуації, є надзвичайно розлогою, якщо не безмежною. Проте, у будь-якому випадку, неодмінним і обов'язковим для смислоутворення і смислосприйняття у дискурсі залишається чинник цілеспрямованості у вигляді судження щодо доцільності висловлення або як вияв прагматичної інференції (*pragmatic inference*) [Jaszczolt 2015]. Таке розмаїття семантично значущих чинників впливу на висловлення у дискурсі та їхня онтологічна різноплановість неухильно виводять дослідників на проблему евристичності актуалізації смислу.

Проаналізований емпіричний матеріал вказує радше на імовірність, вірогідність, правдоподібність (*plausibility*) актуалізації смислу висловлення у

політичному дискурсі, ніж на цілковиту відповідність пропозитивної структури висловлення умовам істинності. До цього додається розбіжність 'контексту адресанта' і 'контексту адресата' та чинник ціннісно-цільової рефлексії мовців як судження стосовно морально-етичної відповідності висловлення, його доречності, доцільності, істинності і т. д.

Наведемо приклад, котрий, на нашу думку, досить наочно висвітлює варіативність актуалізації смислу, а саме логічні, психологічні, семантичні та рефлексивні механізми смислоутворення і смислосприйняття в англomовному політичному дискурсі, зосереджуючи особливу увагу на ціннісно-цільових (телеологічних) аспектах семантики: *The EU agreed to use Argentina's name for the Falklands 'Las Malvinas' in a treaty* [Daily Mail. 19 June. 2023]. По-перше, визначимо, чи задовольняє умови істинності зазначена пропозиція, тобто те, що висловлене (*de dicto*). Також виявимо, наскільки істиннісним є позначення об'єкта (*belief*), про котрий йдеться у повідомленні (*de re*). Робимо висновок, що *de dicto* задовольняє умови істинності. Дійсно, у протоколі перемовин між Аргентиною і Європейським Союзом зафіксована назва островів '*Las Malvinas*'. Щодо *de re*, тобто географічного позначення островів, то питання істинності набуває надзвичайної політичної чутливості, викликає численні телеологічні (ціннісно-цільові) судження і рефлексії та розмаїту атрибуцію смислу лексичним репрезентаціям цього факту дійсності.

Зокрема, виявляються додаткові семантичні нашарування, які є результатом телеологічної рефлексії стосовно мети, імовірних наслідків і моральності зазначеного факту дійсності: *Buenos Aires hails it a 'diplomatic triumph' and vows to use it to make (a) renewed bid for 'sovereignty negotiations'* [Daily Mail. 19 June. 2023]; *The controversial statement <...>, predictably, was heralded as a victory by Argentina* [Daily Mail. 20 July. 2023]; *Former defence minister Alec Shelbrooke said the EU was being 'petty' and 'trying to upset the UK because we left them'* [Daily Mail 20 July 2023]; *Prime Minister Rishi Sunak criticised the EU for a 'regrettable choice of words'* [Daily Mail. 20 July. 2023]. В той же час, при осмисленні цієї події залучено один із головних принципів утилітаризму, відповідно до якого

критерієм блага (*GOOD*) є користь для більшості: *Ten years ago, 99.8 per cent of Falkland Islanders voted in a referendum to say they wanted to stay part of the UK* [Daily Mail. 19 June. 2023]; *The Falklands are British - that was the choice of the islanders themselves* [Daily Mail. 20 July. 2023]. Також виявлено численні особистісні варіанти ціннісно-цільової атрибуції смислу зазначеному факту реальності, зокрема у емоційних коментарях.

Таким чином, можемо дійти висновку, що смислоутворення у політичному дискурсі є складним, динамічним і імовірнісним феноменом, котрий є процесом і результатом взаємодії різнопланових факторів суб'єктивної і об'єктивної природи, узгоджених з ціннісно-цільовою складовою політичного дискурсу.

Література

Borg, E. Minimal Semantics. Oxford : Clarendon Press, 2004. 288 p.

Daily Mail. 19 June. 2023.

Daily Mail. 20 July. 2023.

Inwood M.J. Hermeneutics. *The Oxford Companion to Philosophy*. Oxford, 1995. P. 353.

Jaszczolt K. M. Propositional Attitude Reports: Pragmatic Aspects. *The Cambridge Handbook of Pragmatics*. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. Pp. 305-328.

Jaszczolt K. M. Default Semantics. *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. 2nd edn. / B. Heine, H. Narrog. (eds.). Oxford : Oxford University Press, 2015. Pp. 743–770.

Matthews P. H. The Concise Oxford Dictionary of Linguistics. Oxford : Oxford University Press, 2014. 443 p.

Pope A. Essay on Man. *Collected poems. Everyman's Library*. London: J. M. Dent & Sons Ltd. New York : E. P. Dutton & Co. Inc., 1951. Pp. 181-215.

~~~~~

ШЕВЧУК О. В., ДОМБРОВСЬКА В. Е.

(Запорізький національний університет)

ПОСЕСИВНІ КОНСТРУКЦІЇ N'S N ЯК ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ВЕРБАЛІЗАЦІЙ ПОСЕСИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Посесивність в англійській мові є одним з основних способів вираження

відношень між об'єктами. Вона реалізується на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях. На лексичному рівні посесивність виражається за допомогою присвійних прикметників та займенників. Вони конкретизують посесора, вказуючи на його особу, число, стать. Присвійні лексеми є одним з основних засобів вираження посесивності в англійській мові.

На морфологічному рівні посесивність реалізується за допомогою родового відмінка іменників та прикметників на -'s. Ця граматична категорія дозволяє виразити відношення належності та володіння без використання додаткових слів. Синтаксичний рівень представлений аналітичними конструкціями з прийменниками *of*, *with* тощо. Вони виражають широке коло посесивних відношень між предметами та явищами. Кожен з цих засобів має свою специфіку та особливості вживання.

Метою нашого дослідження є визначення ролі та особливостей функціонування посесивних конструкцій N's N, як основних засобів вербалізації посесивності в сучасній англійській мові.

Лексичні одиниці конкретизують посесора, морфологічні форми виражають посесивність компактно без додаткових слів, а аналітичні конструкції дозволяють виразити складні семантичні відносини.

Посесивні конструкції виконують різноманітні функції в англійській мові. Вони можуть виражати відносини володіння, належності, спорідненості, частини і цілого. Вибір певної посесивної форми залежить від її семантичних та стилістичних особливостей. Посесивні конструкції сприяють визначенню об'єктів через вказівку на їх зв'язок з іншими предметами та явищами. Посесивність також тісно взаємодіє з категорією визначеності/невизначеності. Категорія посесивності реалізується і на рівні словосполучення та речення. Посесивні відносини є одним з основних засобів зв'язку між компонентами фрази та частинами складного речення.

Отже, категорія посесивності в англійській мові є багатоплановою, вона охоплює всі мовні рівні та тісно взаємодіє з іншими граматичними категоріями. Посесивність виконує важливу роль в організації та структуруванні

висловлювання, допомагаючи встановити зв'язки між предметами та явищами. Вивчення посесивних конструкцій дає цінне розуміння глибинних принципів будови англійської мови.

Посесивні конструкції типу N's N (наприклад, *John's car* – машина Джона) є одним з основних способів вираження посесивності в сучасній англійській мові. Вони використовуються для позначення відношень належності між двома іменниками, при цьому перший іменник (посесор) позначає власника, а другий (посесум) – об'єкт володіння [Левицький 2010, с. 298].

Посесивні конструкції N's N можуть виражати різні типи посесивних відносин, включаючи володіння *the professor's office* (кабінет професора), родинні зв'язки *my brother's bike* (велосипед мого брата), частина-ціле *the table's leg* (ніжка столу) тощо. Вони є продуктивним морфосинтаксичним засобом, який дозволяє утворювати посесивні словосполучення від практично будь-яких іменників шляхом додавання апострофа та літери s до посесора [Thomas 2001, p. 267].

Посесивні конструкції у формі N's N є одним з найбільш поширених і продуктивних способів вираження відношень належності та присвійності в сучасній англійській мові. Вони характеризуються простою і лаконічною структурою, що складається з іменника в присвійному відмінку (N's) та залежного іменника (N). Наприклад: *John's car* (машина Джона), *the teacher's book* (книга вчителя), *my sister's dress* (сукня моєї сестри).

Основні продуктивні моделі утворення посесивних конструкцій N's N в англійській мові включають:

1. Конструкції з іменниками на позначення осіб: *father's house*, *student's perspective*, *singer's voice*. Вони виражають відношення належності певного об'єкта конкретній особі.

2. Конструкції з іменниками на позначення неістот: *country's border*, *car's engine*, *book's cover*. Вони вказують на приналежність частини цілому.

3. Конструкції з абстрактними іменниками: *peace's promise*, *nature's beauty*, *logic's laws*. Вони позначають абстрактні відношення.

4. Складні конструкції з прийменниками та дієслівними формами: *mother's advice, the poet's contribution to literature* [Пархоменко 2011, с.126].

Отже, як вже зазначалося вище, в англійській мові існують три основні типи посесивних конструкцій з різними семантичними та стилістичними особливостями. Родовий відмінок частіше вживається в художніх та наукових текстах, а конструкція з прийменником *of* – в публіцистичних. Щодо української мови, посесивність виражається інакше, переважно за допомогою морфологічних засобів.

Доходимо до висновку, що конструкції за моделлю N's N є провідним засобом вираження семантичних відношень належності та присвійності в сучасній англійській мові. Вони мають просту будову, широкі можливості для утворення різноманітних посесивних значень, вживаються в усіх стилях мовлення. Разом з тим, їх коректне вживання потребує врахування синтаксичних, семантичних та стилістичних особливостей.

Література

Левицький В.В Лексикологія німецької мови. Київ : Наукова думка, 2010. 298 с.

Пархоменко О.М. Мова і культура. Херсон : Науковий вісник, 2011. 126 с.

Thomas J. Meaning in Interaction : An Introduction to Pragmatics. London : Longman 2001. 267 p.

~~~~~

РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ ГЕРМАНСЬКИХ ТА
РОМАНСЬКИХ МОВ.
ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ГУДЗОВАТА С. В.

(Запорізький національний університет)

НЕМОРФОЛОГІЧНІ СПОСОБИ ТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО
СЛОВНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Англомовний лексикон економічної галузі є динамічним прошарком лексичного складу англійської мови, оскільки він покликаний мовно обслуговувати окрему сферу діяльності. Динамічний характер цього лексичного пласту проявляється у тому, що у його складі постійно виникають нові одиниці за допомогою як морфологічних так і неморфологічних способів словотворення. Суть неморфологічних способів словотворення полягає у тому, що дериваційне значення у похідних словах виражається за допомогою специфічного перетворення парадигми словозміни твірного [Вакарюк 2010, с. 184]. Цей спосіб словотворення має два різновиди: морфолого-синтаксичний та лексико-семантичний.

Морфолого-синтаксичний спосіб полягає у трансформації частиномовної приналежності похідного слова. Як зазначає І. Ковалик, суттю морфолого-синтаксичного способу є те, що новоутворене слово набуває нових морфологічних категорій і починає виконувати нові синтаксичні функції в реченні [Ковалик 1961, с. 20]. Інша назва цього способу словотвору в мовознавстві – конверсія, яку у вузькому сенсі науковці розглядають як спосіб творення, що ґрунтується на функції словозмінної парадигми – вживання слова у новій синтаксичній функції, що супроводжується набуттям нового

морфологічного значення і зміною засобів його вираження [Горпинич 1999, с. 125].

Наведемо декілька прикладів лексичних одиниць, утворених способом конверсії. Лексична одиниця *to market* “to advertise a product in a particular way in order to make people want it” утворилася від ЛСВ “a particular area, country or section of the population that might buy goods”. Таким чином, похідне значення дієслова базується на вихідному значенні іменника, когнітивні ознаки якого є в повній мірі збереженими.

Лексема *to hedge* “to put a hedge around a field” утворилася від дієслова *hedge* “a way of protecting yourself against the loss of something, especially money”. Таким чином, у цьому випадку спостерігаємо не лише функціональну трансорієнтацію мовної одиниці, але й елементи семантичної деривації, коли ознака “protection” була переосмислена у контексті фінансового захисту.

Наступним розглянемо приклади семантичної деривації. У загальноживаній лексиці лексема *vehicle* / *транспортний засіб* означає “a machine, usually with wheels and an engine, used for transporting people or goods on land, especially on roads” [Oxford Dictionary]. Однак, в економічній сфері, ця одиниця зазнала вторинної концептуалізації, що привело до утворення значення “a specific tool that is used to deliver an advertisement to its intended audience” [Glossary of Marketing Terms]. Сутність метафоричного перенесення полягає у тому, що когнітивна риса домену джерела VEHICLE “ability to deliver goods” переноситься на цільовий домен BRAND задяки асоціативній близькості: подібно до того як автомобіль доставляє людей та речі до пункту призначення, так і *marketing vehicle* доставляє інформацію до реципієнта.

Словосполучення *viral marketing*, яке означає “a type of advertising used by Internet companies in which computer users pass on advertising messages or images through email, sometimes without realizing that they are doing this relating to or caused by a virus” [Glossary of Marketing Terms] об’єктивує концептуалізацію процесу реклами та просування товарів на основі переосмислення вихідного значення слова *virus*. У результаті переосмислення вищеаналізована лексема

зазнала вторинного семантичного розвитку і у ній з'явився новий лексико-семантичний варіант “*spreading marketing ads via social networks in geometrical progression*” [Glossary of Marketing Terms]. Формування цієї семантики відбулося за рахунок перенесення типової ознаки домену VIRUS “ability to multiply, оскільки віруси розмножуються у геометричній прогресії.

Отже, доходимо висновку, що неморфологічні засоби словотворення є продуктивними у формуванні англомовного словника економічної сфери. Проведений аналіз довів, що часто нова одиниця створюється із залученням одночасно двох різновидів неморфологічного словотворення: конверсії та семантичної деривації, що дозволяє новоутвореній лексемі не лише змінити частиномовну приналежність, але також модифікувати власну семантику на основі асоціативних зв'язків із концептуальним доменом, який об'єктивується семантикою вихідної одиниці.

Література

Вакарюк Л. Українська мова. Морфеміка і словотвір : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 200 с.

Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ : Вища школа, 1999. 208 с.

Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Львів : Видавництво Львівського університету, 1961. Вип. 2. 84 с.

Glossary of Marketing Terms. URL : <http://www.fao.org/3/W5973E/w5973e0j.htm>.

Oxford Learner's Dictionary. URL : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>.

KOZLOVA T. O.

(Zaporizhzhia National University)

PHILOLOGY TODAY:

VIRTUES AND CHALLENGES FROM TECHNOLOGY

Today, philology has obtained an unprecedented opportunity to apply a diverse range of technological advancements. New technologies designed for language are

used to store data, digital speech, and contemporary or ancient language systems [Sproat 2010]. However, the implications for applied linguistics and literary studies are not limited to just digitalization [Sproat 1997]. They are also important for second language teaching and assessment, use and analyses of language [Macià, Cervera, Ramos 2006; Dash 2005; Chapelle 2003]. While the digital age poses serious challenges to philologists, it seems we also have to praise the virtues of the digital environment [Dejica et al. 2016].

The challenges arise due to the epistemic gap, or understanding of how philology can adapt to the current situation. To decrease the existing distance between what we do and what society demands, Nielsen suggests that we are “1) to educate the philologists of tomorrow, for example by arousing the interest of talented students, 2) to maintain the status of philology in scholarly contexts by convincing scholars from other fields that their research must be based on properly edited texts, and 3) to demonstrate the importance of philology in today’s culture” [Nielsen 2017, p. 58]. It is necessary to reconsider the research and learning impact of new technologies as well as their contribution to the quality of education.

Firstly, the use of new technologies influences language and literature studies in many advantageous ways. New technologies provide hypothetically unlimited access to electronic databases and books, which are stored in digital libraries. The use of digital data undoubtedly expands the horizons for linguistic and literary in-depth studies.

Secondly, with new techs, we have obtained efficient analytical tools accelerating data processing, linguistic pattern identification, tracing historical shifts in language dynamics, successful machine translation procedures, and instruments for text analyses.

Thirdly, there have been developed various educational platforms and applications that can ease interactions, drills, and instant feedback to language learners.

These and many other opportunities look quite challenging because of other demands and gaps. One of them is caused by the need and affordability of special

equipment or technologies. It is, then, calling for digital literacy development and proficiency in the effective use of digital tools among researchers. Other problems address insufficient awareness of the technological instruments or tools, and unsatisfactory critical thinking – hence cognitive uncertainty in the avalanche of application methods.

The epistemic gap in the pedagogical sphere has become evident in two aspects. First of all, there is confusion about diverse educational platforms, their opportunities, efficiency and limitations, lesson design, and planning. More importantly, it is the low level of harmonization between digital and face-to-face learning tools. As a result, there is an acute necessity for blended curriculum design, technologically-enhanced teacher training and the adoption of online education with a well-rounded teaching/learning format.

What we are to admit, perhaps inevitably, is that language production and acquisition have taken a new turn with the increase of digital media. Digital technologies have dramatically changed the way we research, teach, and learn. These changes are occurring in all social fields including communication policy. To cope with the epistemic challenges, philologists should be open to semiotic *interregnum* with the intertwining of heterogeneous signs, leading to novel interdisciplinary research, new technology exploration, collaborative projects, and multifaceted cooperative teaching accomplished through technologically-based practices.

References

- Sproat R. Language, Technology, and Society. Oxford : Oxford University Press, 2010. 302 p.
- Sproat R. Multilingual Text-to-Speech Synthesis: The Bell Labs Approach. New York : Springer US, 1997. 300 p.
- Macià E. A., Cervera A. S., Ramos C. R. Information Technology in Languages for Specific Purposes: Issues and Prospects. New York : Springer Science & Business Media, 2006. 267 p.
- Dash N. S. Corpus Linguistics and Language Technology: With Reference to Indian Languages. New Delhi : Mittal Publications, 2005. 445 p.
- Chapelle C. A. English Language Learning and Technology: Lectures on applied linguistics in the age of information and communication technology. Amsterdam, New York : John Benjamins Publishing, 2003. 213 p.

Nielsen M. *Philological Virtues in a Virtual World. Philology Matters!* Leiden : Brill, 2017. P. 58–74.

Dejica D., Hansen G., Sandrini P, Para L. *Language in the Digital Era. Challenges and Perspectives.* Berlin : Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2016. 270 p.

~~~~~

КУЗНЄЦОВА Г. П., НАБОКА О. М.

(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Останні десятиліття розвитку світової постіндустріальної спільноти відзначені появою низки нових технологій, які дуже вплинули на соціальну складову життя суспільства, в тому числі і на вищу освіту, яка, без сумніву, є рушійною силою науково-технічного та соціального прогресу постіндустріальної світової спільноти.

Необхідно відзначити, що лідерами науково-технічного прогресу в 20-му столітті стали англomовні країни, більшість наукових статей в галузях машинобудування, транспорту, морської та наземної логістики, авіації, космічних досліджень, медицини, інтелектуальних технологій написані англійською мовою, багато англійських технічних термінів увійшли до інших мов, що особливо видно на прикладі комп'ютерних користувачів, де англійська комп'ютерна термінологія, зокрема й англійський комп'ютерний сленг, стала основою комунікації між різними галузями науки й техніки, соціального життя суспільства.

У зв'язку зі швидким світовим індустріальним зростанням у багатьох країнах змінилися вимоги до вищої освіти, з'явилися нові спеціальності, поділ на гуманітарні та технічні вищі навчальні заклади, виникла потреба у комунікації між ними у вигляді симпозіумів, науково-технічних конференцій, конгресів, оскільки всі сфери життя міжнародного співтовариства тісно

пов'язані між собою і витікають один із одного. Такий стан справ призвело до того, що англійська мова стала засобом міжнародного спілкування в індустріальному та постіндустріальному співтоваристві та його роль та значення суттєво зросли [Шпірко 2009]. Відповідно до вищезгаданого зросли вимоги до викладання та вивчення англійської мови у вищій школі в нових умовах. Змінилися вимоги до викладацького складу, які мають навички вільно користуватися засобами сучасних інтелектуальних технологій, володіти методикою викладання на основі використання Інтернету та нових комп'ютерних програм. У технічних університетах частина лекцій читається викладачами за своєю основною спеціальністю не лише українською мовою, а й англійською, що є особливо привабливим для студентів із зарубіжних країн, які приїхали на навчання до нашої країни.

Необхідно відзначити, що якість викладання англійської мови в технічних вузах залежить від якості рівня спеціальної мовної підготовки студентів та викладачів і має бути пов'язана з елементарними знаннями в галузі технічного спрямування університету. Велику роль відіграють курси англійської мови для викладачів, які читають свій предмет, наприклад, у галузі бездротового зв'язку, англійською мовою для українських та іноземних студентів. У цьому випадку викладач курсів має володіти елементарними знаннями в галузі комунікацій та володіти спеціальною термінологією англійською та українською мовами, використовувати методичні посібники, написані спеціально для викладання англійської мови для фахівців у цій галузі техніки. [Gavdzinskii, Korobova 2008]

Найбільш слабким місцем під час навчання фахівців викладачами свого предмета англійською є вимова, що було зазначено у дослідженнях, проведених співробітниками англійських та американських організацій Корпусу Миру та Британська Рада, які працювали в Україні. [Московчук 2022; Болайто, Вест 2017]

У зв'язку зі зростанням вимог до якості вивчення англійської мови студентами вищих навчальних закладів різного профілю підвищилася роль застосування нових технологій у викладанні англійської мови.

Використання комп'ютерних технологій, штучного інтелекту, додаткової реальності, інтерактивних пристроїв та приладів для створення графічних зображень досліджуваного матеріалу на основі тексту, що подається англійською мовою, наприклад, студент прослуховує опис якоїсь деталі або обладнання, предмета, і графічно відтворює його на інтерактивному пристрої, планшеті, комп'ютері.

Таким чином, ми бачимо, що нові технології в галузі вивчення англійської мови є не тільки вітанням часу, але й гострою необхідністю. Вони економлять час викладача у плануванні та проведенні занять, призводять до розширення обсягу навчального матеріалу, сприяють активній індивідуальній роботі студентів з розвитку письма, читання, вимови та сприйняття на слух англійської мови, дозволяють студентам користуватися сучасними електронними пристроями, звичними для них у повсякденному житті, тобто комп'ютерами, планшетами, смартфонами та іншими електронними пристроями. Нові технології надають суттєву допомогу викладачам технічних університетів, які читають лекції зі своєї технічної спеціальності англійською мовою.

Література

Шнірко П. Ф. Сучасні та інноваційні підходи викладання англійської мови для студентів інженерних факультетів. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць.* 2009. № 1(25). С. 196–200.

Московчук Н. М. Теоретичні засади україномовної підготовки іноземних фахівців технічних спеціальностей. Одеса : ФОП Бондаренко М.О., 2022. 150 с.

Gavdzinskii V.N., Korobova L.N. Theory of Probability : educational aid. For Students Studying a Course of Higher Mathematics in English. ONAT. Odessa : 2008. 40 p.

Болайто Р., Вест Р. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови : Проект «Англійська мова для університетів». Київ : «Видавництво «Сталь», 2017. Р. 33-77.

~~~~~

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ З ГАСТРОНОМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У сучасному світі, охопленому глобалізацією та урбанізацією, поступово стираються кордони між культурними особливостями окремих народів. У спробах зберегти культурну самобутність та ознайомити з нею інших з'являється найпопулярніший та наймасовіший вид туризму – культурний туризм. Він умовно розділяється на три основні галузі: висококультурний (музейний, літературний та інше), освітній (навчальні, мовні подорожі та інше) та універсальний культурний туризм (міський, релігійний та інші) [Борисюк 2017, С. 5]. Гастрономічний туризм це один зі шляхів збереження традицій та звичаїв. Він є не лише актуальним, але й ефективним засобом вивчення власної національної культури через призму кулінарного мистецтва, а також через освоєння гастрономічних традицій інших народів.

Основою для гастрономічного туризму стає продукт, що асоціюється з конкретним регіоном - це те, що може привертати туристів саме до цієї країни, міста чи інших локацій. Таким чином, гастрономічні бренди (наприклад, певні види вина чи сирів) та національні страви, що характерні тільки для певного регіону чи асоціюються виключно з ним, стають центральним елементом у гастрономічному туризмі.

Гастрономічний туризм суттєво впливає на розвиток національної інфраструктури. Завдяки гастрономічному туризму виникає більше закладів, спеціалізованих на національних стравах та напоях, відновлюються старі ринки та ферми, приватні виробництва, що проводять на своїй території екскурсії для ознайомлення з технікою приготування тощо. Такий підхід сприяє популяризації місцевої продукції та стимулює місцеве господарство через залучення туристів.

На території Іспанії існує багато видів гастрономічного туризму на території Іспанії. Серед них, наприклад, такі специфічні напрями як олеотуризм, енотуризм та кесотуризм [Informe del turismo gastronómico en España 2023]. Важливо відзначити, що ці терміни поки не є офіційно зареєстрованими в українських словниках, але вони активно використовуються в іспаномовних джерелах й україномовних періодичних статтях. Ці напрями привертають увагу не лише завдяки популярності серед туристів, але й тим, що вони відображають унікальність іспанської гастрономічної культури.

Джерелами нашого дослідження є тексти туристичних довідників, гайдів, періодичних видань та інформація, розміщена на вебсайтах виробництв та закладів. Характерною рисою цих текстів є їх маніпулятивність. В першу чергу це можна помітити на рівні мови, використанні мовних особливостей з метою впливу на аудиторію. Вербальні засоби поєднуються разом з ілюстраціями, аудіо та відео, що говорить про креолізованість тексту.

Використання оцінної лексики є суттєвим інструментом маніпуляції у туристичних текстах з гастрономічним компонентом. Вона допомагає створити позитивні емоції та асоціації, спрямовані на формування позитивного враження та переконання споживача у виняткових якостях гастрономічного досвіду, що може вплинути на його рішення здійснити покупку чи відвідати певний заклад. Серед мовних засобів можна виділити:

1. Прикметники: *natural, único, rico, excepcional, saludable, nuevo, tradicional*. Вони відіграють ключову роль у формуванні позитивного враження.

2. Іменники: *excelencia, desarrollo, experiencia, profundidad, calidad, tradición, garantía, trazabilidad, libertad, oportunidad, importancia, entusiasmo, intensidad*. Вони звертаються до вічних цінностей людини та змушують сприймати послугу чи товар як таку ж саму цінність.

3. Дієслова: ***revolucionar*** el turismo convencional; ***capturar*** la esencia de la cultura; ***difundir*** el conocimiento; ***disfrutar*** de los beneficios; ***vivir*** las experiencias en primera persona; ***volvemos*** a nuestro origen, a nuestras raíces. Вони допомагають у створенні позитивного образу та спонукають до дії, приймання

певних рішень.

Також важливо враховувати лексику, яка підкреслює індивідуальність та особливості конкретних гастрономічних турів. Автори роблять акцент на тих позитивних емоціях, які можна отримати відвідавши саме їх туристичні маршрути. Таким чином, не лише підкреслюються позитивні характеристики рекламованих гастротурів, але й формується загальний позитивний образ. Важливою частиною опису турів є відзначення зв'язку із традиційною культурою Іспанії, де продукти не лише важлива складова харчування, але й спосіб об'єднання поколінь, що століттями виробляли їх у цій місцевості.

У гастрономічних путівниках наголошується на унікальності кожного виду туризму, робиться акцент на позитивному досвіді, який може отримати людина. Олія, вино чи сири представляються не просто як харчові продукти, а як історичне надбання, що зберігає унікальну культурну інформацію. Допомогає формуватися певному образу, що асоціюється з іспанською культурою: країни-винороба, чії страви та продукти наскільки ж смачні, наскільки привабливі зовнішньо. Це привело до того, що Іспанія отримала високий престиж та визнання як на національному, так й на міжнародному рівні. Також, для кожного закладу ці гастрономічні тури – це можливість прорекламувати та реалізувати свою продукцію як безпосередньо на місці, так й у майбутньому через магазини на власних сайтах.

Література

Борисюк О.А. Міжнародний туризм в контексті сучасного безпекового виміру. *Географія і туризм* : зб. на-ук. праць. Київ : Альфа-ППК, 2017. Вип. 37. С.3-14

Informe del turismo gastronómico en España 2023: [Електронний ресурс]. URL : https://www.hosteltur.com/155417_informe-del-turismo-gastronomico-en-espana-2023.html

‘SABOREA ESPAÑA’, clave y motor del turismo gastronómico español. URL : <https://tastingspain.es/saborea-espana-clave-y-motor-del-turismo-gastronomico-espanol/>

Typology of Gastronomy Tourists and Tourism. URL : https://www.academia.edu/32044565/Typology_of_Gastronomy_Tourists_and_Tourism

~~~~~

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТВОРЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ІННОВАЦІЙ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Перебуваючи в світі пост-пандемії, в період повномасштабної війни та прориву штучного інтелекту, людський лексикон так чи інакше стає переповненим неологізмами. З огляду на швидке зростання їх кількості та поширене використання є необхідним окреслити певного роду тенденції та конкретну сферу застосування на прикладі їх виникнення в одній з найбільш поширених мов в світі - англійській.

Найбільшого поширення отримують нові слова в тому значенні і контексті, який ілюструється і подається авторами статей та інших текстів. Коронавірусна лексика, лексика ІТ сфери, які стали частиною не тільки англійської, української чи інших мов, заслуговують бути окресленими та їх тенденції мають бути чітко визначеними. Розвиток словникового запасу мови завжди залишається активним. Нові сутності входять у мову з появою нових ідей, концепцій, соціальних практик і речей.

Деякі сутності можуть бути замінені або можуть припинити використовуватися через зникнення названих ними об'єктів. Інші повинні адаптуватися до нових реалій і розвивати нові значення. Лексика є найбільш гнучким лінгвістичним доменом, який відкритий для майже всіх видів проявів мовної творчості. Однак не кожне новостворене слово стає частиною словникового запасу, оскільки існують певні фактори, які впливають на встановлення нових слів і етапи, які вони повинні пройти. Зміни мови та розвитку національних, міжнародних чи етнічних мов не уникнути. Вони зумовлені культурною акумуляцією.

Згодом з'являються нові діалекти, нові слова, і навіть синтаксична структура мови також змінюється. Це відбувається природним шляхом -

швидко або повільно. Крім того, на процеси змін в мові може впливати багато факторів, включаючи імміграцію, цінність і статус мови в певній спільноті, а також освітніми можливостями наступного покоління. Нові технології, досвід і продукти потребують нових слів для ефективного та чіткого позначення. Отже, мова ніколи не перестане змінюватися і завжди відповідатиме потребам людей.

Неологізація — морфологічний процес, за допомогою якого в мові утворюються нові слова. Його метою є створення нових слів або словоформ у мові. Водночас, процес неологізації – це створення нових слів викликаний умовами змінного світу.

Пандемія коронавірусу стала предметом численних гуманітарних досліджень. Увага приділялася радикальним змінам практично в усіх сферах життя. Так, набув поширення наратив, згідно з яким «світ ніколи не буде таким, який був раніше». Почали використовуватися фрази на зразок «нова норма», «новий світовий порядок», які вже стали кліше не лише в політичному дискурсі. Коронавірусна пандемія ставить в однакові умови як ліберальний, так і авторитарний режими, але засоби боротьби з кризою у них неоднакові, тому невідомо, хто раніше за інших виявиться переможцем. Але можна точно сказати, що ще Колишній держсекретар США Кіссінджер у своїй публікації для Wall Street Journal вказує на важливість ініціативи США у боротьбі з глобальною політичною та гуманітарною кризою. На його думку, політичне лідерство США має проявлятися на трьох фронтах: глобальному, економічному відновленні та збереженні ліберальних цінностей. У назві статті він використовує фразу «пандемія назавжди змінить світовий порядок» [Keating, 2020; Lilleker et al, 2021].

Цілком природно, що мова змінюється та ця зміна впливатиме на всі сфери використання мови. Зміною мови можна назвати явище, при якому з часом відбуваються постійні зміни в особливостях і використанні мови. [Nordquist 2019, р. 212] Неологічні мовні моделі, які створюються у молодіжному спілкуванні звучать дивно для старшого покоління, оскільки вони не звикли їх чути. Крім того, зміна та розвиток мови може відбуватися як всередині, так і

зовні. Внутрішні зміни спочатку відбуваються в поведінці мовців у повсякденному житті. Зовнішні зміни спричинені контактом між однією мовою та іншою, оскільки люди, як соціальні істоти, взаємопов'язані та їх мова зазнає різних лінгвокультурологічних змін.

У результаті аналізу було виявлено, що глобалізаційні процеси впливають на лексичну палітру мови через швидке поширення новітніх технологій, міжнародну комунікацію та культурний обмін. Цей вплив відображається у зміні семантики деяких слів, утворенні нових лексичних одиниць та адаптації іншомовних висловів до потреб англomовного спілкування. Такий процес не лише збагачує мову новими термінами, але й відображає трансформацію суспільства та його сприйняття нових реалій.

Слід відмітити складні зв'язки між глобалізацією та лексичним розвитком англійської мови, вказуючи на важливість цього явища в контексті сучасного світу. Вивчення впливу глобалізації на мову є актуальним напрямком лінгвістичних досліджень, оскільки це допомагає краще розуміти еволюцію мови в умовах постійних змін та сприяє вдосконаленню методів її вивчення та використання.

Література

Keating J. Covid-19 is the first truly global event. Slate, 2020.

Lilleker D., Coman I., Gregor M., & Novelli E., Political communication and Covid-19: Governance and rhetoric in global comparative perspective, Routledge, 2021.

Nordquist R. Language change: Glossary of grammatical rhetorical terms. ThoughtCo., 2019.

~~~~~

Секція 8.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

БАРАНОВСКИЙ О. П., ТАРАСЕНКО К. В.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ СКОРОЧЕНЬ АНГЛОМОВНОЇ АВІАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Переклад абревіатур англomовної авіаційної термінології є особливо складним завданням для перекладачів, оскільки вони повинні не тільки практично досконало володіти мовою, а й мати ґрунтовні знання в авіаційній галузі. Необмежена тенденція до неологізації сучасної мови в галузі авіації і, відповідно, виникнення нових абревіатур, їхнє неймовірно розвинене дублювання – все це ускладнює процес перекладу навіть у досвідчених перекладачів.

Під час перекладу авіаційної термінології використовується метод прямого запозичення, тобто перенесення скорочення у його оригінальній формі в текст перекладу, нерідко у сполученні із пояснювальним загальним словом: *DME FIX – відстань за DME. , у такий спосіб відтворюються марки літальних апаратів (B737-200, ATR-42, DC-8-54), авіаційних двигунів (RTM322, TRE331-14, JT15D4), пілотажно-навігаційного обладнання (AN/AC182, LRN500, ASR360) тощо.*

Найпродуктивнішими типами абревіатур в англomовній авіаційній термінологічній системі є «ранні» абревіатури, які перекладаються методами транслітерації та транскрипції.

В англійській авіаційній термінологічній системі основою для моделювання літерних абревіатур найчастіше слугують трикомпонентні словосполучення: *UHF (ultra high frequency) – ультрависока частота.*

Транслітерація як метод перекладу є непродуктивним методом. Він знаходиться на стадії входження в систему авіаційної термінології і використовується для перекладу термінів, які не мають кодифікованих еквівалентів українською мовою: *autopilot* – *автопілот*; *avionics* – *авіоніка*; *monitoring* – *моніторинг* – *постійне спостереження для оцінювання стану*. Цей спосіб широко застосовується для передавання запозичених скорочень: без використання лапок і прописними літерами пишеться багато асимільованих термінів, які запозичені методом транслітерації з англійської мови, як, наприклад, *LORAN* – *long range navigation* – *система дальньої (гіперболічної) радіоаеронавігації «Лоран»*; *MARISAT* – *maritime satellite* – *МАРИСАТ (морська супутникова система)*. Як результат передавання аббревіатури часто народжується невмотивована з погляду мови перекладу одиниця.

Транскрипція оригінальної форми допускається тільки тоді, коли аббревіатура є назвою організації, агентства або компанії, тобто відсутні аналоги: *BOAC* (*British Over-seas Airways Company*), авіаційна компанія, українською мовою називають її *Бріміш оверсіз ервей компані*; *SL-spacelaboratory* – космічна лабораторія «Спейслаб». Цей метод також використовується при перекладі акронімів українською мовою, наприклад, англійська аббревіатура *EAGLE* (*elevation angle guidance equipment*) передається українською як «Ігл», тобто відтворюється вимова самого слова і воно позначає птаха – орла. Сюди ж можна віднести транскрипцію політерної вимови скорочення, яка останнім часом набула популярності.

Наступний спосіб перекладу аббревіатур – переклад відповідною повною формою слова або словосполучення. Цей спосіб використано перекладачами нормативно-технічної документації ІКАО за умови відсутності в мові перекладу відповідного скорочення, наприклад, *GA* – *general aviation* – *авіація загального призначення*, *GA* – *gliding angle* – *кут планерування*.

У випадку, коли в мові перекладу немає еквівалентної аббревіатури, застосовується описовий метод, якщо в мові перекладу взагалі не існує еквівалента: *АІІ* – *район льотної інформації верхнього повітряного простору*,

DEPA – deportee accompanied – депортований із супроводженням. Отже, більшість ініціальних абревіатур перекладається українською мовою описовим способом.

Якщо в оригіналі скорочення в дужках після подання повної форми скорочення і далі в тексті скорочення вжито кілька разів, перекладач вживає відповідне скорочення українською мовою. Повна форма скорочення перекладається якомога точніше за допомогою калькування так, щоб з перекладеної повної форми можна було утворити скорочення: *ESA – European space Agency – Європейська космічна агенція – ЄКА, FAR – Federal Aviation Regulations – федеральні авіаційні правила – ФАП*, як бачимо з прикладів, це стосується, загалом, назв федерацій, агенцій, установ. Проте, у більшості випадках зафіксовано відхилення від дослівного перекладу з тим, аби врахувати норми мови перекладу та повніше передати зміст скорочення: *TFD – time frequency dissemination – передавання по радіо сигналів точного часу та частот..*

Абревіатури авіаційного сектора характеризуються розширеними омонімами: чим менше кількість символів, тим омонімія вище, тобто багато абревіатур з різними референтами мають однаковий або майже однаковий літерний (складовий) склад, графічна форма при майже повній немотивованості цих одиниць. Наприклад, абревіатура *RTA (Runway Traffic Alert)* перекладається як: *зіткнення в зоні злітно-посадкової смуги* та *[required time of arrival] заданий час прибуття* в авіаційній галузі; *дорожньо-транспортне управління* – в автомобільній галузі.

Інший тип абревіатури-усічення – привертає особливу увагу при перекладі, оскільки граматична інформація про слово вирізається разом із закінченням. Тому практично неможливо точно перекласти таку абревіатуру, не використовуючи контекст. Одним із найпродуктивніших виступає вид апокопи, коли для моделювання абревіатури використовуються перші три чотири букви. В українському словотворі такий спосіб не набув значного поширення, а тому в мові перекладу, безвідносно до графічного оформлення англійської

аббревіатури, еквівалентом звичайно виступає повна форма розшифрованого терміна: *aux (auxiliary)* – допоміжний; *cor (correction)* – корекція; *pil (pilot)* – пілот.

При визначенні вихідної форми англійського терміна перекладачеві слід враховувати, що усічення може зазнавати не тільки перший, а й останній компонент словосполучення: *ACCID – notification of an aircraft accident* – повідомлення про авіаційну пригоду. Переклад аббревіатур такого типу здійснюють шляхом повного перекладу вихідної форми англійського терміна: *APP (approach control office)* – диспетчерський пункт підходу; *PROP (propeller aircraft)* – гвинтове повітряне судно; *TYP (type of aircraft)* – тип повітряного судна.

Отже, зняти труднощі перекладу аббревіатур покликані такі засоби як: відтворення повними відповідниками, відповідними україномовними аббревіатурами, описовий переклад, транскрибування та транслітерація є основними способами перекладу ініціальних скорочень та акронімів. Контекст відіграє основну роль при перекладі, а отже є важливим при перекладі аббревіатур авіаційної галузі.

~~~~~

ГРУШКО С. С., ТАРАСЕНКО К. В.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО КОМП'ЮТЕРНОГО СЛЕНГУ

Переклад сленгу є дуже складним завданням, так само питання специфіку сленгу залишається досі дискусійним. В процесі перекладу у фахівців незрідка виникають сумніви, чи належить те чи інше слово до сленгової лексики або ж це жаргон, аргі чи просторіччя. Потрібно звертати увагу на контекст, у якому він використовується. оскільки сленгізми, у більшості випадків, вирізняються

рухливістю та стилістичною маркованістю. Саме цей фактор ускладнює їхній переклад.

Проблема перекладу комп'ютерного сленгу зумовлена, як і згадувалося вище, комп'ютерними технологіями, що стрімко змінюються. Однією з причин проблем перекладу – громіздкість перекладу терміна. Приміром, термін «*browser*» залишився в англійській «обгортці»: *браузер*. Хоча перекладачі програмного забезпечення запропонували варіант «*вебоглядач*», який неособливо прижився в сленгу якраз з огляду на свою громіздкість (браузер – два склади, вебоглядач – шість складів).

Друга, хоч і не така поширена, причина – невідповідність між варіантом перекладу, запропонованим перекладачем, і терміном, що прижився в середовищі комп'ютерників. Випадок у деяких випадках схожий на другий, але тут головним чинником є не громіздкість виразу.

Іншою проблемою є те, що під час перекладу англійські словосполучення рідко відповідають українським аналогам: *редактор пошти Golg Edit* – *голий дід*, *Corel Draw* – *горілі дрова*, *карельські дрова*, *кострубати дрова*; *Volkov Commander* – *командир вовків*; *вільна гілка Linux від Fedore Core* – *федорине горе*; *компілятор мови програмування Turbo Pascal* – *турбо паскаль*.

Як було зазначено раніше, скорочення широко використовуються в англійській мові, особливо серед користувачів комп'ютерів. При перекладі на українську мову скорочення можуть перекладатися як різними частинами мови, так і цілими фразами: IC – I See (зрозуміло); WBU–What about you (Ти як?); ASAP – As soon as possible (якомога швидше). При вживанні скорочених лексичних одиниць виникають певні проблеми, які потребують розв'язання, а саме: проблеми морфеми, структури слова, значення слова тощо. При перекладі іноді буває важко знайти відповідні лексичні одиниці в мові перекладу. Однією з причин цього може бути те, що історичні, культурні, соціальні умови життя народу, мовою якого здійснюється переклад, не потребували певного слова.

Більша частка аббревіатур у комп'ютерному сленгу є професіоналізмами, термінами, які з'явилися в лексиконі як частина професійного жаргону

програмістів: *3D*, що позначає характеристику звукового або відео оформлення (*three-dimensional* – тривимірний), *RAM* (*Random Access Memory*) – оперативний запам'ятовувальний пристрій), *LAN* (*Local Area Network*) – локальна мережа, *Kb* (*kilobyte*), *Mb* (*megabyte*), *Gb* (*gigabyte*).

Інша причина використання великій кількості скорочень – це нестача часу, що знаходиться в розпорядженні комп'ютерних користувачів. Очевидно, що заміна цілого слова або навіть речення кількома буквами значно збільшує кількість інформації, що передається за одиницю часу. Таким чином, цей фактор є якщо і не основною причиною виникнення аббревіатур у комп'ютерному сленгу, то, напевно, найбільш плідним у царині створення різних інновацій: *EG* – *Evil Grin* – Злісна усмішка; *EOM* – *End Of Message* – Кінець послання; *ESO* – *Equipment Smarter than Operator* – Обладнання розумніше за оператора.

Отже, переклад сленгізмів-аббревіатур становить великі труднощі через багатозначність і відсутність прецеденту їх використання раніше. Наприклад, *PC* має всім відомий англійський еквівалент *Personal Computer*. Однак він має й інші еквіваленти: *potential controller* – регулятор потенціалу; *printed circuit* – друкована схема; *process control* – управління (технологічним) процесом. І це далеко неповний перелік омонімів. Лише глибоке знання предмета може допомогти правильно зрозуміти термін. Якщо ж скорочення використовуються поза контекстом (специфікації, що додаються до технічної документації, таблиці, перелік запасних частин), то необхідна консультація фахівців, робота із всесвітньою мережею, велика компаративна робота з кількома ідентичними текстами, в яких можуть зустрітися такі терміни і бути декодовані за контекстом.

Ще однією проблемою, що постає перед перекладачем англomовного комп'ютерного сленгу, є те, що перекладач може стикнутися з новими ідіоматичними фразами, які також становлять певні проблеми при відтворенні їх цільовою мовою. Як правило, такі сленгізми є неологізмами, що ще не є загальноприйнятими, але функціонують у певній сфері та мають своє конкретне

визначення: *finger* – програма, що відображає всю інформацію про окремого користувача або всіх користувачів у мережі (назва пов'язана із піктограмою програми, на якій зображений палець); *bookmark* – відмітка сайту чи вебсторінки в браузері, що дозволяє легко знайти його в майбутньому (реалізація образу закладки для паперової книги).

Складність перекладу неологізму полягає в тому, щоб зрозуміти значення нового слова. З об'єктивних причин словники не можуть повністю відобразити всі слова, які нещодавно з'явилися. Це відбувається лише тому, що лексикографи не поспішають включати до словника так звані «оказіональні» нові слова, тобто окремі нові слова, введені окремими авторами в певних випадках. Такі слова часто зникають так само швидко, як і з'являються.

За відсутності еквівалентного перекладу для відтворення англійського неологізму українською мовою використовується низка прийомів. Це транслітерація: *web* – веб, *moderator* – модератор, *troll* – троль, *skin* – скін, *spam* – спам, *menu* – меню, *avatar* – аватар; транскрипція: *bug* – баг, *flood* – флуд (від неправильної англійської вимови), *cache* – кеш, *browser* – браузер, *flame* – флейм, *driver* – драйвер; калькування: *home page* – домашня сторінка, *window* – вікно, *memory* – пам'ять, *worm* – черв'як, *to infect* – інфікувати, *mouse* – миша, *piracy* – піратство; описовий переклад: *voodoo programming* – використання програмного коду, який було створено іншою персоною, без глибинного розуміння принципів роботи такої програми; *Streisand effect* чи *Barbara Streisand effect* – інформація, що широко розповсюджується саме внаслідок спроб приховати її та пряме включення: *web page* – вебсторінка.

Отже, специфіка та труднощі перекладу англійського комп'ютерного сленгу українською мовою зумовлені не тільки структурними та семантичними характеристиками її одиниць, наявністю чи відсутністю відповідника в мові перекладу, контекстом їх використання, але й розбіжностями граматичної будови мов одиниць оригіналу та перекладу, сполучуваністю їх одиниць. Вибір засобів вираження сленгу, головним чином, залежить від значення слова в

контексті. Перекладене слово повинно передавати сленгізми засобами мови перекладу, зберігаючи сенс висловлюваного мови оригіналу.

КЛИМЕНКО О. Л.

(Запорізький національний університет)

ВІДТВОРЕННЯ «TEENSPEAK» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Е.БЕРДЖЕССА «THE CLOCKWORK ORANGE»

Як відомо, адекватний переклад передбачає врахування всіх особливостей одиниць мови оригіналу та підбір еквівалентних одиниць мови перекладу. П. Ньюмарк виділяє декілька способів їх перекладу [Newmark 2003, р. 83]: підбір функціонального еквіваленту, який нейтралізує та генералізує одиниці тексту перекладу; парафраза – пояснення значення певного елементу тексту (подібне до описового перекладу); підбір синоніму у мові перекладу (у разі відсутності відповідного еквіваленту та недостатньої важливості слова, у порівнянні із іншими).

Приймаючи до уваги те, що вибраний нами лексичний матеріал мови підлітків «teens-speak» є результатом індивідуальної авторської творчості, тобто okazіоналізмами (некодифікованими мовленнєвими елементами), ми спираємось на думку О. В. Ребрій, згідно з якою okazіоналізми є «інноваціями, які не отримали на момент дослідження розповсюдження в мовній системі і не можуть мати перекладацьких еквівалентів в інших мовах» [Ребрій 2002, с. 538]. Таким чином, з позицій перекладознавства, okazіоналізми відносяться до категорії безеквівалентної лексики, передача якої пов'язана із значними труднощами, так як вона в буквальному розумінні не перекладається, а відтворюється засобами мови перекладу.

Можливості перекладу безеквівалентної лексики, що зустрічаються в перекладах, зводяться до чотирьох загальних способів: транслітерація або

транскрипція (повна чи часткова); калькування; уподібнюючий переклад; гіпонімічний або загально-приблизний переклад, при якому слово мови оригіналу (далі МО), що позначає видове поняття, передається словом мови перекладу (далі МП), що позначає поняття родове.

Необхідно відзначити, що головним перекладацьким способом для передачі okazіоналізмів виступає транслітерування та транскрибування, але найчастіше ці прийоми не дозволяють повністю відтворити авторський ефект через об'єктивну різницю між мовними системами.

Найменш вдалим способом перекладу okazіональних одиниць є описова перифраза та лексико-граматичні трансформації, що призводять до некомпенсованого пропуску okazіоналізму. Не може бути використаний також описовий переклад, який неминуче приведе до втрати художнього значення такого концептуально важливого елементу роману, як «teens-speak».

Якщо ж okazіональна лексика передається в тексті перекладу за допомогою узуальної лексики, необхідно компенсувати втрату okazіоналізму, відтворити баланс узуальності та okazіональності в тексті, інакше існує загроза втрати стилістичного навантаження та порушення художньої цілостності тексту оригіналу. Тому перекладачу важливо пам'ятати, що включення даної лексики до системи художнього твору – не локальний прийом. Авторські okazіоналізми «teens-speak» не є автономними, а входять до системи собі подібних. Отже, okazіоналізми текстового рівня не мають стандартних відповідників. Та оскільки вони виконують стилістичну функцію лейтмотиву, можна визначити наступні критерії оцінки їх перекладу: збереження як експресивності значення так і okazіональності форми; відтворення текстових функцій; системність перекладацьких відповідників. Найбільш адекватним способом перекладу таких одиниць є створення перекладацького okazіоналізму.

Спосіб перекладу okazіоналізму як на текстовому рівні, так і в межах мікроконтексту залежить від його текстової функції. Оскільки одиниці «teenspeak» відносяться до категорії стилістично зниженої лексики, а саме молодіжного жаргону, їх слід розглядати як відхилення від літературної норми.

На думку С. Влахова та С. Флоріна, будь-яке навмисне відхилення від літературної норми повинно знайти відображення у перекладі, при можливості – аналогічне за своїм характером. Вони стверджують, що відхилення «соціального типу», як жаргони та сленгізми, принаймні піддаються перекладу функціональному [Влахів, Флорин 1990, с. 331].

Серед особливостей відтворення «teenspeak» в українському перекладі слід відзначити наступні:

- відтворення okazionalnosti форми:

*There were three **devotchkas** sitting at the counter all together, but there were four of us **malchicks** and it was usually like one for all and all for one (Burgess 1986).*

*Біля стойки сиділи рядком три **дівочки**, але ж нас, **мальчиків**, було четверо, і ми дотримувалися правила: один за всіх, усі за одного. (пер. О.Буценка)*

- відтворення прагматичної маркованості за допомогою одиниць українського просторіччя та сленгу:

*... so we rang the collocoll and brought a different waiter this time and we ordered beers... and whatever the old **ptitsas** wanted (Burgess 1986).*

*Ми дзеленькнули в колокольчик, і коли підійшов офіціант, цього разу інший, замовили собі пива ...а старим **цупам** - усе, чого їм заманеться. (пер. О.Буценка)*

- відтворення метафоричних одиниць

*We'd left them alone near three months now and the whole district had been very quit on the whole, so the armed millicents or **rozz patrols** weren't round there much, being more north of the river these days (Burgess 1986).*

*Вже місяців три ми її не чіпали, тож у цьому районі взагалі було спокійно - **патрульні рожі** (цебто озброєні полісмени) в ті дні трималися вище по річці (пер. О.Буценка)*

- відтворення структурних особливостей іншомовних одиниць:

*When the **chassos** came along, and then the Chief Chasso, and then the*

*Governor himself, all these **cell-droogs** of mine were very shoomny with tales of what I'd done (Burgess 1986).*

*Коли прийшли охораннікі, а за ними головний наглядач і сам начальник в'язниці, мої **кенти по камері** заходилися навперебій переказувати, як я піішіл того покидька... (пер. О.Буценка)*

Отже, вибір засобів перекладу одиниць «teens-speak» визначається взаємопов'язаними факторами: семантичними та структурними особливостями слова, приналежністю слова до певного стилістичного розряду та тією функцією, яку воно виконує в тексті.

Література

Берджесс Е. Механічний апельсин / Пер. з англ. О.Буценко. Львів : Кальварія, 2003. 176 с.

Влахов С., Флорин С. Непреводимото в превода. София : Издава Наука и изкуство, 1990. 356 с.

Ребрій О.В. Особенности перевода окказиональных элементов квазиязыков. Вчені записки ХГІ «Народна українська академія». Харків : Око, 2002. Т. 8. С. 534 – 543.

Bergess A. The clockwork orange. New York and London : W.W. Norton and Company, 1986. 192 p.

Newmark P. A textbook of translation. Pearson Education Limited, 2003. 293 p.

КУЗНЄЦОВА І. В.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

Як відомо, волонтерство – це добровольча діяльність, яка спрямована на поліпшення якості людського життя й приносить почуття самоповаги та задоволення, але не матеріальної вигоди. У працях вітчизняних і зарубіжних учених (Балабін В. В.; Гуржій О. І.; Rochester et al; Торпе) волонтерська діяльність представлена в різних аспектах (соцієтальному, економічному,

трудовому, релігійному тощо), що дають змогу розглядати її як такий прояв особистої позиції людини, коли вона добровільно витрачає частину власних ресурсів (сил, часу, емоцій тощо) на виконання діяльності, яка приносить користь іншим людям або суспільству загалом. Таке розуміння волонтерської діяльності актуалізує значення участі людини в процесі розв'язання нагальних соціальних проблем і позначає позицію особистості.

Волонтерський дискурс в англomовному світі належить до інституційного дискурсу, але водночас його можна охарактеризувати як гібридний дискурс, оскільки він включає в себе різні типи дискурсу залежно від хронологічних особливостей. В англomовному волонтерському дискурсі важливо розглядати інформацію з точки зору соціального контексту, де існують певні цілі, цінності, типові учасники та топоси.

Переклад англomовних волонтерських термінів може бути викликаний різними труднощами. Деякі з них пов'язані зі специфікою самого дискурсу, а інші – з особливостями перекладу термінів в цілому. Один з основних труднощів перекладу англomовних волонтерських термінів полягає в тому, що вони можуть мати різні значення в різних культурах та контекстах.

Переклад англomовної волонтерської лексики вимагає від перекладача не лише знання двох мов, але й розуміння політичних, військових та соціальних процесів. Політична риторика, військова термінологія, геополітичний контекст та історичні нюанси можуть бути складними для передавання іншою мовою. Перекладачі повинні володіти глибокими знаннями в цих сферах, щоб точно передати зміст і нюанси вихідного тексту.

Переклад англomовної волонтерської лексики є однією з найбільш важливих задач у перекладі дискурсу волонтерів. Для досягнення максимально точного та вірного перекладу, перекладач має володіти спеціальними прийомами перекладу технічної та спеціалізованої лексики, що характерна для волонтерського дискурсу.

Щоб подолати ці труднощі, перекладачам рекомендується ретельно вивчати контекст вживання терміну, його значення та особливості в

англомовному волонтерському дискурсі. Також варто використовувати різні джерела перекладу, щоб знайти найточніший еквівалент терміну в українській мові.

Одним зі способів подолання цих труднощів є використання спеціалізованих глосаріїв, які містять перелік термінів з їхніми відповідниками в українській мові та поясненнями їхнього значення. Такі глосарії можуть бути створені як окремі документи або частини загальних керівництв з перекладу, що дозволяє перекладачам звертатися до них під час роботи.

Ще одним способом подолання труднощів у перекладі англомовних волонтерських термінів є використання контекстуального підходу. При цьому перекладач повинен не тільки розуміти сутність терміну, але й брати до уваги контекст, у якому він вживається, а також враховувати специфіку дискурсу, в якому цей термін зустрічається. Такий підхід дозволяє зменшити ризик помилкового перекладу та забезпечити більш точний і адекватний переклад термінів.

Крім того, при перекладі англомовних волонтерських термінів можуть виникати труднощі через різні варіації термінів в різних країнах, де працюють волонтери. Наприклад, термін «*volunteer*» може мати різні відтінки значення в залежності від контексту та регіону. У США, наприклад, «*volunteer*» використовується не тільки для опису волонтерів, але і для опису добровольців під час війни. У Великій Британії, волонтери, що працюють у благодійних організаціях, називаються «*charity workers*», тоді як у США – «*volunteers*». Ці різниці у термінології можуть створювати труднощі для перекладача, який повинен узгоджувати терміни з місцевою термінологією.

Труднощі перекладу англомовних волонтерських термінів також можуть викликати специфічні терміни, які пов'язані з конкретними контекстами і діяльностями. Волонтерські терміни можуть мати культурно обумовлені аспекти, які важко відтворити в іншій мові. Культурні нюанси, цінності та норми можуть відрізнятися в різних країнах, що може створити труднощі при точному перекладі термінів.

Деякі терміни можуть мати кілька можливих тлумачень або використовуватися в різних контекстах з різним значенням. Вибір правильного перекладу в таких випадках може бути складним і вимагати додаткового контексту або консультацій з фахівцями.

Іншою проблемою є те, що багато англomовних термінів волонтерського дискурсу є специфічними для цієї галузі та можуть бути незнайомі перекладачеві. Наприклад, термін *«microvolunteering»* – це *форма волонтерства, при якій люди можуть виконувати короткі завдання онлайн, витрачаючи на це лише кілька хвилин свого часу*. Це поняття може бути новим для перекладача, що може знайти його складним для перекладу.

«Community outreach» – це термін, який описує *діяльність волонтерів, спрямовану на взаємодію з місцевою спільнотою та надання підтримки*. Переклад цього терміну може бути проблематичним, оскільки поняття *«community outreach»* може відрізнятися в різних культурах і не мати прямого еквіваленту в іншій мові.

«Capacity building» – цей термін використовується для *опису процесу, коли волонтери сприяють розвитку навичок, знань та ресурсів у спільноті*. Точний переклад *«capacity building»* може бути складним, оскільки термін має специфічне значення в контексті розвитку спільноти та може вимагати додаткових пояснень.

«Advocacy» – цей термін означає *підтримку, захист та просування певних питань або прав у спільноті*. Переклад *«advocacy»* може бути проблематичним, оскільки вимагає знання контексту та культурних нюансів, пов'язаних зі змістом та підтекстом терміну.

«Volunteer management» – це словосполучення використовується для *опису процесу організації та керування волонтерами*. Переклад *«volunteer management»* може бути складним, оскільки термін має специфічне значення, пов'язане з управлінням добровольцями, і може вимагати пояснень для його точного відтворення.

У цих прикладах видно, що переклад волонтерських термінів потребує

уважного вивчення контексту та культурних аспектів, а також може вимагати введення пояснень для досягнення точності.

Отже, у процесі перекладу англомовних волонтерських термінів можуть виникати труднощі, пов'язані з особливостями культурного контексту та відсутністю однозначних еквівалентів між мовами. Однак, існують кілька шляхів, які можна використовувати для подолання цих труднощів. Важливо знати мету та специфіку волонтерської діяльності, щоб правильно передати її сутність у перекладі. Також корисно мати доступ до спеціалізованих словників, глосаріїв або інших довідкових матеріалів, які містять терміни, що використовуються у волонтерському середовищі.

~~~~~

МОСІЄВИЧ Л. В., МІХ Д. В.

(Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету)

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ З ЕКОЛОГІЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Як зазначає Коваленко А.Я., [Коваленко 2004, с. 259], для коректного перекладу терміна важливо знати його словотвірну і морфологічну структуру. Екологічні терміни класифікуються за такими групами відповідно до кількості компонентів, що входять до їхнього складу:

1) прості: *contamination* – забруднення, *emission* – викид. Прості терміни не викликають труднощів при перекладі. Майже усі вони мають словниковий еквівалент.

2) складні: *climate change* – зміна клімату, *conservation organization* – природоохоронна організація, *bag filters* – рукавні фільтри, *cleaning facilities* – очисні споруди. Двокомпонентні терміни з екології відтворюються українською мовою переважно через дослівний переклад або комбінований переклад.

Робота зі словником термінів з екології безпеки [Дудар, Письменна, Заскалета 2011] показала, що найбільш частотними термінами є ті, які складаються з двох компонентів. Це характерно для багатьох галузевих термінологій.

3) багатокомпонентні: *air pollution events* – випадки забруднення повітря, *drift of industrial emissions* – перенесення промислових викидів, *submerging of significant areas of lands* – підтоплення великих територій земель.

Аналіз словникових статей екологічної термінології показав, що майже 30% досліджених термінів є багатокомпонентними. Така кількість зумовлена, з одного боку, лінгвальними чинниками (обмеженість арсеналу засобів і способів творення нових термінів), а з другого, – екстралінгвальними (потребою більш термінологічно, точно ідентифікувати об'єктивну дійсність екологічної галузі). За допомогою багатокомпонентних термінів-словосполучень можна усунути багатозначність терміна.

Для багатокомпонентних термінів характерним є безприйменниковий спосіб утворення. Безприйменникові словосполучення мають такі структури:

а) іменник + іменник + іменник: *plan energy balance* – плановий енергетичний баланс, *water treatment plant* – водоочисна станція, *case fatality rate* – специфічний рівень летальності;

б) прикметник + іменник + прикметник + іменник: *dual-use biological equipment* – біологічне обладнання подвійного призначення;

в) прикметник + прикметник + іменник: *renewable natural resources* – відновлювані природні ресурси;

г) дієприкметник (минулого часу) + іменник + іменник: *preserved water sample* – консервована проба води, *designed energy balance* – проектний енергетичний баланс.

Поява значної кількості багатокомпонентних термінів у сучасній англійській екологічній термінології пов'язана з тісним зв'язком екології з численними науково-технічними галузями, такими як фізика, хімія, енергетика. Для англійських багатокомпонентних термінів із типовим лівим розгортанням характерні залежні компоненти, які розташовані зліва від основного

компонента [Карабан 2004, с. 383]. Навпаки, українські багатокомпонентні терміни мають праве розгортання. Цей факт слід обов'язково враховувати при перекладі багатокомпонентних термінів.

При перекладі багатокомпонентних термінів, що складаються з поєднання іменника з іншими частинами мови, спочатку перекладається іменник, який є основним компонентом, а потім послідовно здійснюється переклад інших компонентів (наприклад, "air pollution events" перекладається як "випадки забруднення повітря"). Зазвичай головне слово термінологічного словосполучення знаходиться в кінці, і переклад терміна здійснюється від останнього слова до першого з включенням змістовних компонентів: *sewage treatment works* – споруди з очищення стічних вод, *tradeable pollution rights* – права на забруднення довкілля, що продаються. Якщо в багатокомпонентному терміні є прийменник, то переклад зазвичай здійснюється зліва праворуч: *drift of industrial emissions* – перенесення промислових викидів, *register of protected areas* – реєстр охоронних зон.

Ми виокремили наступні прийоми перекладу термінів-словосполучень українською мовою:

1) калькування (коли складові частини словосполучення переводяться відповідними елементами мови): *conservation of natural resources* – охорона природних ресурсів; *complex chemical compounds* – складні хімічні сполуки, *fraction of diesel fuel* – фракція дизельного палива;

2) додавання (прийменника або слова), коли при перекладі виникає нове слово: *cyclic trend* – циклічність епідемічного процесу, *deforestation* – зникнення лісів, *develop resources* – розробляти корисні копалини, *humidification system* – система зволоження повітря;

3) опущення, коли один-два компоненти не переходять до мови перекладу: *state border regime* – прикордонний режим, *recirculation water supply* – оборотне водопостачання, *sound level meter* – шумомір.

Таким чином, англомовні терміни мають різні структурні особливості, які впливають на їх переклад українською мовою. Значні труднощі викликають

багатокомпонентні терміни. Наше дослідження показало, що для безприйменникових багатокомпонентних термінів характерним є переклад справа ліворуч, починаючи з останнього компонента, який несе основне змістове навантаження. Ці терміни можуть мати різноманітні перекладацькі трансформації, серед яких найпоширеніші дослівний переклад та додавання.

Література

Дудар Т.В., Письменна О. О., Заскалета В. П. Українсько-англійський та англо-український словник з екологічної безпеки. Київ : Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2011. 244 с.

Карабан В.І. Переклад англomовної наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2020. 576 с.

Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навчальний посібник. Київ : Видавництво Карп'юка, 2018. 290 с.

МОСІЄВИЧ Л. В., ОЛІЙНИК В. А.

*(Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету)*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНОМОВНИХ ТЕРМІНІВ З МАШИНОБУДУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад термінології входить до кола найскладніших проблем у галузі лінгвістики та перекладознавства, тому що терміни відносяться до лексики, яка розвивається швидкими темпами, користується попитом у фахівців різних сфер та потребує особливої уваги [Карабан 2004, с. 315]. Але виникають певні труднощі при їх перекладі, адже адекватний переклад є неможливим без додаткових знань, пов'язаних з походженням, класифікацією, функціонуванням та особливостями перекладу саме термінів. На сучасному етапі розвитку перекладознавства підвищена увага приділяється оптимізації перекладу

термінологічних одиниць фахових мов. Зазначене вище зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз перекладу фахових термінів слід починати зі структурного аналізу термінів [Коваленко 2004, с. 259]. Матеріалом нашого дослідження слугував словник термінів з машинобудування Іванова В. О. [Іванов 2015]. Аналіз показав, що україномовні терміни з машинобудування розподіляються за наступними групами:

а) вузькоспеціальні терміни, як то *сплав – alloy, піч – furnace, шлак – slag*;

б) міжгалузеві терміни, такі як: *перехідна муфта, штуцер – adapter; механізм регулювання, регулятор – adjuster*;

в) загальнонаукові терміни: *цінність, валідність – validity; критерій – criterion*.

За кількістю компонентів терміни з машинобудування поділяються на:

Однокомпонентні:

- 1) хімічні речовини: *чавун – pig iron, кокс – coke, руда – ore, сталь – steel*;
- 2) обладнання: *піч – furnace, вакууматор – degasser*;
- 3) назви металургійних професій: в основі назв професій лежить або назва дії або назва предмета: *горновий – furnace worker, сталевар – steel maker, шихтувальник – burdener, вальцівник – mill roller, калібрувальник – roll pass designer*.

Двокомпонентні: *обвал форми – mold crush, шлакова корка – slag crust*;

Трикомпонентні: *коефіцієнт використання стану – mill utilization factor; маневровий пристрій ковзів – ladle car pushing device; стикове зварювальне з'єднання – butt weld*;

Чотирикомпонентні: *coordinate precision drilling machine – верстат координатносвердильний прецизійний, – high speed drilling center – верстат багатоцільовий свердильний flexible manufacturing automated factory – гнучкий автоматизований завод*.

Порівняльний аналіз англійських і українських термінів з машинобудування показує, що їх структура розрізняється. Розбіжності на

граматичному рівні обумовлені граматичним складом мов – аналітичної (англійської) та синтаксичної (української):

1) зміна форми родового відмінка в українській мові на форму загального відмінка в англійській:

- *регулювання валків* – *roll adjustment*;
- *регулятор тиску* – *pressure governor*;

2) зміна одного слова в українській мові словосполученням в англійській:

- *чавун* – *cast iron*;

3) зміна числа (однина-множина та, навпаки):

- *сира руда* – *crudes*;
- *холоднокатаний прокат* – *cold rolled products*;

4) вилучення прийменника з мови перекладу, тому що для англомовних термінів, як правило, характерним є безприйменниковий зв'язок:

- *здатність до згинання* – *Bendability*;
- *допуск на корозію* – *Corrosion allowance*;

Загалом, розбіжності в структурі термінів на граматичному рівні не перешкоджають досягненню еквівалентності перекладу.

Ми проаналізували основні способи перекладу машинобудівних термінів, а саме:

- 1) дослівний: *профілювання валків* – *profiling of rolls*; *гнучка автоматизація* – *flexible automation*; *допуск форми* – *form tolerance*;
- 2) додавання: *торкретування конвертерів* – *torkret process of converters*; *прокат підвищеної міцності* – *high strength rolled bars*;
- 3) опущення: *арматурний прокат в мотках* – *rebar in coils*; *шпиндель із підключенням через привідний ремінь* – *belt drive spindle*; *верстат розточувальний для чистової обробки* – *fine boring machine*;
- 4) транслітерація: *конвертер* – *converter*, *кюмпель* – *kumpel*; *робот* – *robot*; *фільтр* – *filter*; *радіус* – *radius*; *плазма* – *plasma*;

- 5) словниковий еквівалент (постійна лексична відповідність, яка точно співпадає зі значенням слова): *вогнетриви* – *refractories*, *чавун ливарний* – *cast iron*; *сталь вуглецева* – *carbon steel*, *твердість* – *hardness*.

Таким чином, термінологія машинобудування майже не викликає труднощів при перекладі англійською мовою. Серед основних способів перекладу ми виокремили переклад словниковим еквівалентом, дослівний переклад, граматичні трансформації додавання та опущення, транслітерацію. Домінуючим способом перекладу термінів з машинобудування є словниковий еквівалент.

Література

Іванов В. О. Професійна технічна термінологія у галузі машинобудування : навчальний посібник. Харків : НТМТ, 2015. 348 с.

Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.

Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навчальний посібник. Київ : Видавництво Карп'юка, 2004. 290 с.

НАЗАРКЕВИЧ М. І., ЯСКЕВИЧ О. К.

(Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка)

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІНШОКУЛЬТУРНОГО ГУМОРУ

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю розробки ефективних перекладацьких методик, що забезпечують глибинне проникнення в національно обумовлені змісти оригінальних літературних творів і, таким чином, сприяють досягненню аксіологічних пріоритетів народу крізь призму його художньої культури. Явна недостатність досліджень у галузі міжмовних лінгвопрагматичних відповідностей впливає на якість перекладу та

адекватність відображення етномовної картини світу у свідомості особистості. Ця обставина визначає доцільність звернення до лінгвокультурологічних та концептологічних досліджень, присвячених проблемам співвідношення мови, свідомості та культури перекладу іншокультурного гумору [Борбенчук 2019].

Актуальність даної роботи пояснюється такими причинами: гумор є необхідним компонентом спілкування, водночас багато характеристик гумору, зокрема його прагматика, недостатньо вивчені в лінгвістичній літературі; неминучою характеристикою міжкультурного спілкування є комунікативні збої, які у силу розбіжності картин світу і потребують лінгвокультурного пояснення; пояснення і попередження комунікативних збоїв, викликаних нерозумінням іншокультурного гумору, дуже важливо для лінгвістичної теорії.

Переклад – це інтерпретація сенсу вихідного тексту однієї мови та створення нового, еквівалентного тексту іншою мовою для того, щоб перекладений текст ніс у собі смислове навантаження вихідного тексту. Переклад включає ряд обмежень, таких як контекст, правила граматики і традиції письма [Барсукова 2015, с. 43].

Якщо говорити про людську діяльність, ми не можемо не торкнутися гумору, який є присутнім у нашому світі в кожній ситуації. Як відомо, гумор – це така якість дії чи мови, яка обов'язково збуджує почуття кумедного. Гумор – явище психологічного характеру. Гумор може використовувати іронію як один зі своїх прийомів, і в цьому випадку іронія, природно, викликатиме сміх. Але гумор не слід змішувати з іронією. Смішне зазвичай є результатом невинного очікування, деякого зіткнення позитивного та негативного. І лише в цьому сенсі іронія як мовний прийом має багато спільного із гумором.

Безперечно, при перекладі жартів, каламбурів, іронії та інших гумористичних одиниць виникають певні труднощі. Часом той чи інший каламбур буває просто неможливо передати рідною мовою. Особливе значення у комічних текстах має національний гумор, який, як правило, окреслений територіальними кордонами країн та регіонів та національною приналежністю людини.

Людина освоює національний гумор, вбирає його з культури країни, в якій він проживає, та іншокультурних перекладних текстів, останніми окреслюється необхідність передати не тільки форму, а й зміст з усім різноманіттям ув'язнених в ньому смислів за неодмінної умови збереження цих смислів. Індивідуальна своєрідність творчості, що знаходить своє вираження у системі використання засобів мови, безпосередньо пов'язана з світоглядом автора, з його естетикою. Тим самим воно для повного та всебічного висвітлення вимагає дослідження як у лінгвістичному, так і в літературознавчому розрізі [Борбенчук 2019, с. 5].

Шляхи цього дослідження можуть бути надзвичайно різноманітними, коли справа стосується художнього перекладу, тобто співвідношення двох мов та двох літератур, завдання вивчення, природно, ще більше ускладнюються. Ще більшим має виявитися різноманітність тих конкретних форм, у яких прояв індивідуальної своєрідності різних авторів може відбиватися під час перекладу.

Гумор є багатоаспектним явищем культури і в семіотичному плані передбачає розгляд з позицій ставлення знака до інтерпретатора (прагматика), до світу (семантика), до системи інших знаків (синтактика) і до форми вираження знака (сигматика). Прагмалінгвістичні характеристики іншомовного гумору полягають у сенсах, які кодуються відправником мови у гумористичних текстах і потім адекватно чи неадекватно декодуються одержувачем мови [Кагановська 2014, с. 19].

Відомо, що розуміння гумору важко піддається виміру і становить, можливо, один із найтонших механізмів психічної адаптації людини до суспільства. Тому при сприйнятті та розумінні іншомовного гумору неминучі різноманітні помилки, зумовлені як особистісними особливостями комунікантів, так і соціально-культурними характеристиками обставин спілкування.

Гумористичне спілкування є спілкуванням з наміром викликати добродушний сміх як реакцію на безглуздість. З позицій міжкультурного вивчення гумору необхідно визначити, що сприймається як безглуздість і чому

реакція цієї безглуздості виявляється у формі сміху. Аналіз лінгвістичної, культурологічної, соціологічної, психологічної та філософської літератури, а також фактичного матеріалу – жартів та анекдотів – дозволяє нам стверджувати, що безглуздом для людини є невідповідність між даним та належним [Сордель 2018, с.117].

Реакція на безглуздість може варіювати — від активного протесту до ігнорування, при цьому важливо зазначити, що незважаючи на широкий розкид індивідуально-особистісних реакцій, існують типові колективні етносоціокультурні реакції, які можна певною мірою виміряти. Гумор є м'якою критичною реакцією на безглуздість, незгідність і є карнавальним перевертанням цінностей.

Підсумовуючи, можна відзначити, що переклад гумористичних творів — це гра зі змістом, тлумачення події чи явища в абсолютно різних формах, що призводить до двоїстості розуміння. Лексичні трансформації — це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. Говорячи про лексичні трансформації, необхідно відзначити, що словниковий склад мови являє собою не просто сукупність слів, а систему, що допускає нескінчену різноманітність, але не будь-яке поєднання слів у контексті: окремі елементи словника зв'язані один з одним певними значеннєвими й стилістичними відносинами.

Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. Граматичні трансформації враховують найпоширеніші й нескладні синтаксичні конструкції мови перекладу.

Література

Борбенчук І. Метафора і метонімія у структурі поетичного тексту Катулла. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. праць*. Дрогобич, 2019. № 11. С. 5–8.

Барсукова І. В. Перекладацький підхід до класифікації жартів. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації. Житомир, 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/17108/1/%D0%91%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%92.%D0%86..pdf>.

Кагановська О. М. Відтворення комічного у художньому перекладі. *Науковий блог Національний університет «Острозька академія»*. 2014. URL:

<https://naub.ua.edu.ua/2014/vidtvorennya-komichnoho-u-hudozhnomu-perekladiavtorskyh-kazok/>

Сордель О. Стратегії і тактики відтворення комічного, втіленого в англійськомовному анекдоті, в українськомовному перекладі. *Південний архів (філологічні науки)*. Херсон, 2018. № 75. С. 117-122.

ШАМА І. М.

(Запорізький національний університет)

НОВИЙ «СТАРИЙ» РОМАН: ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО ПРОЧИТАННОГО

Творчість будь-якого письменника подібна до ріки: безперервна течія, в яку впадають нові струмки, або ж навіть потоки, – так можна було б описати появу нових книжок. Кожна з них – рух вперед, і в кожній з них – відлуння всіх тих текстів, що їх було написано автором раніше.

Подібне можна сказати і про переклад творів одного автора. В перекладі також повинна відтворюватися ця безперервна плинність творчості. В ідеалі перекладу повинні підлягати всі без винятку тексти автора оригіналу. Тільки так можна охопити поліфонічне різнобарв'я авторського доробку.

В зв'язку з цим постає проблема «перекладацьких лакун», під якими можна розуміти «прогалини» в переліку цільових текстів одного автора, тобто – неперекладені з різних причин тексти оригіналу.

Екземпліфікувати проблему, унаочнити її спробуємо на прикладі творчого доробку С. Кінга.

Стівен Кінг – письменник, відношення до якого позбавлене одностайності.

З одного боку – сповнені захоплення й визнання оцінки на кшталт «Stephen King is one of the most famous and well read authors of all times» [Wood 2011, p.1], або ж - «an author who indisputably belongs to a pantheon of several of the best writers in the genre of horror fiction» [Buday, 2015, p.8]. З іншого боку – різка критика з вуст представників літературної критики. Гарольд Блум [Bloom 2007, p.2], наприклад, вельми непримиренно заявляє, що Кінга, на його думку, дуже важко читати. І додає: «the triumph of the genial King is a large emblem of the failures of American education».

Такі полярні судження, тим не менш, свідчать лише про одне : Стівен Кінг – явище в сучасній американській літературі. Його часто називають «майстром жахів» («*the horror master*»). Хоча доробок Кінга не обмежено лише тільки горором. Як зауважує Х. Стренгель [Strengell 2005, p.3], «he has chosen the horror formula and enriches it with other literary genres».

Кінг – представник масової культури в літературі. Серед його творів чимало зразків мейнстримових фантастичних творів, жанр яких складно дефініціювати однозначно [Wood, 2011, p.3]. Говорять навіть про цілий «*the King-dom*», маючи на увазі як всі витвори Кінга, так і цілу індустрію, що виросла навколо нього (комікси, фільми, ігри, мерч тощо). Все це стало можливим завдяки очевидній «ринковості», яка незмінно асоціюється з Кінговим іменем [Magistrale, 2003, p.xi] і яку, до речі, він сам не заперечує, а, навпаки, як вказує Р. Семків [2020, с. 12], «відкрито визнає, що текстами більше прагне визнання та попиту, ніж творення мистецтва».

Сьогодні Кінг є суперпопулярним. Його вивчають в школах та університетах, про нього пишуть наукові розвідки, за його книгами знімають фільми. Проте у полі зору дослідників і перекладачів опиняються зазвичай одні й ті ж самі твори. На це свого часу звернули увагу М. А. Перрі та П. МакАлір [Perry, McAleer 2014]. На разі ситуація майже не змінилася. Ціла низка текстів все ще залишається поза межами академічного і транслятивного інтересу. Серед таких текстів - «*The Tommyknockers*», опублікований в 1987.

Романові не пощастило з самого початку. Сам Кінг в інтерв'ю часопису

«Rolling Stone» назвав свій витвір «жахливим» [Greene 2014]. П. Вуд говорить про «The Tommyknockers» як про не найвдаліший роман Кінга [Wood 2011, p.180]. «Одна з комерційних та літературних невдач», - так характеризує історію про томмінокерів М. Г. Боем [Baugham 2009, p.82].

Мінісеріал 1993 року також виявився слабкою екранізацією, яку важко і нудно дивитися [Wood, 2011, p.180]. Коли самого Кінга спитали про цей серіал, він відповів, що йому байдуже, чи має останній хоча б будь-який успіх, бо «it just didn't seem that people doing it got behind the project sufficiently and felt the story» [Magistrale, 2003, p.15].

То чому ж тоді тут йтиметься про такий суперечливий і 'здавалося-б-невдалий' роман? Причин декілька.

Перш за все, як відомо, *tempora mutantur*. З часом (а пройшло вже більше, ніж тридцять років з моменту виходу роману) змінюються погляди критиків, читачів, та й самого автора. При всій своїй незадоволеності книгою, пізніше, в 2014 році, Кінг, до прикладу, зізнається, що «there's a really good book in here» [Greene 2014]. Ре-екзаменує власне сприйняття твору і літературний істеблішмент [Семків 2020, с. 16 ; Perry, McAleer, 2014, p.1].

І ось вже «Universal Pictures» збирається вдихнути в «The Tommyknockers» нове життя. Принаймні вже було анонсовано, що вирішено проблему передачі прав і знайдено сценариста. А в літературний обіг входять нові (або як їх прийнято називати «повторні») переклади.

Кінга взагалі багато перекладають. Достатньо сказати, що існують цільові тексти творів письменника на більш ніж п'ятдесяті мовах. А ЮНЕСКО називає його в першій десятці найперекладаніших авторів художньої літератури в світі.

Україномовна «кінгіана» також налічує на сьогодні щонайменше 30 романів, і це без урахування перекладів серій, оповідань та п'єс – їх також чимало. Взагалі, популярність Кінга в Україні багато в чому завдячує саме професійності та захопленості перекладачів, серед яких в першу чергу необхідно згадати О. Красюка та О. Любенко, а також А. Рогозу, Г. Яновську, В. Куча та інших. Загалом, перекладацька «кінгова» спільнота в Україні

сукупно відтворила майже всі значні романи Кінга і постійно «тримає руку на пульсі» перебігу видавничого процесу, відтворюючи українською найновіші твори свого улюбленця.

Але в такому активному поступі є й певна проблема. Постійно рухаючись вперед, зосереджуючись на новітностях, що їх пише Кінг, перекладачі випускають з виду ті романи, які з'явилися набагато раніше і досі не отримали українських цільових текстів, а, відтак, не здобули свого читача в Україні. В результаті, без них неможливо скласти повну картину «всесвіту жахів» Стівена Кінга.

Серед таких романів – згаданий вище «The Tommyknockers». Жаль буде, якщо, попри все сказане, ця книга залишиться прикрою лакуною в перекладацько-читацькому «кінгдомі».

Література

Семків Р. Уроки короля жахів : Як писати горор? Київ : Пабулум, 2020. 184 с.

Baugham M. G. Stephen King (Who Wrote That?). New York : Chelsea House, 2009. 136 p.

Bloom H. Introduction. Stephen King (Bloom's Modern Critical Views) / Ed. by H. Bloom. New York: An imprint of Infobase Publishing, 2007. Pp. 1-3.

Buday M. Demystification of Stephen King's Fiction in the Context of Postmodernism. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015. 115 p. URL: <https://www.researchgate.net/publication/292149764> (Дата звернення : 10.11.23).

Greene A. Stephen King: The Rolling Stone Interview. The horror master looks back on his four-decade career. *Rolling Stone*. October 31, 2014. URL: <https://www.rollingstone.com/culture/culture-features/stephen-king-the-rolling-stone-interview-191529/> (Дата звернення : 10.11.23).

Magistrle T. Hollywood's Stephen King. Palgrave Macmillan, 2003. 235 p.

Perry M. A., McAleer P. Introduction: A More Subtle Macabre. Stephen King's Modern Macabre. Essays on the Later Works / Ed. by M. A. Perry, P. McAleer. Jefferson, North Carolina : McFarland & Company, 2014. Pp. 1-8.

Strengell H. Dissecting Stephen King : from the Gothic to Literary Naturalism. The University of Wisconsin Press, Popular Press, 2005. 308 p.

Wood R. Stephen King : a literary companion. Jefferson, North Carolina, London : McFarland & Company, Inc., 2011. 214 p.

Секція 9.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ

ВАСИЛИНА К. М., БАБИЧ Д. О.

(Запорізький національний університет)

РОМАН “ROSE MADDER” (1995 р.) У КОНТЕКСТІ ТВОРЧОСТІ СТІВЕНА КІНГА

Стівен Кінг вважається одним із найуспішніших комерційних авторів Сполучених Штатів, більшість його творів відразу після публікації стають бестселерами. Його творчий доробок дуже різноманітний – окрім трилерів, фентезі, наукової фантастики, він також пише вестерни, фантастичні романи та оповідання. Саме жанрова різноманітність стала запорукою широкої популярності творів цього майстра слова серед численних шанувальників.

Серед головних здобутків автора можна зазначити його оригінальне переосмислення конвенцій готичного жанру. Зокрема, Г. Гоппенстенд та Р. Б. Браун, звертають увагу на те, що Стівен Кінг вдало використовує: *“fundamental motifs of the horror story (those easily recognizable elements like the haunted house or the vampire), but ... adapts them to the emotional needs of his audience”* [Hoppenstand, Brown, 1987]. Тож очевидно, що вдаючись до творчого експерименту, поєднання у межах одного твору елементів різних жанрів (трилер, фентезі, вестерн, наукова фантастика, містика), письменник піднімає складні філософські, психологічні, етико-моральні та соціально-політичні питання.

Відходячи від традиційних кліше жанру горору, митець демонструє власний оригінальний стиль письма, заснований на гротеску, іронії, градації, активному використанні різних елементів інтертекстуальності. Думається, що саме завдяки активному зверненню автора до прийомів подвійного кодування,

його тексти і стають сучасними бестселерами.

З огляду на апелювання до конвенцій літератури жахів, яку так любить сучасний читач, за С. Кінгом напевне несправедливо закріпився ярлик представника сучасної «низької» культури. Хоча він і створив багато яскравих творів, які не лише здобули популярність серед читацького загалу, але й стали джерелом натхнення для його літературних послідовників, все ж його тексти на сьогодні недостатньо повно представлені у царині літературознавчих студій.

До числа таких текстів належить твір “Rose Madder” (1995 p.), який позначив вельми складний період у творчості С. Кінга. За словами Б. Боскі, роман виник у той період, коли *“it seemed that masterpieces – or at least strong works of character, social commentary, and improving writerly technique – alternated in no predictable way with ambitious disasters: for instance, “Misery” followed by “The Tommyknockers”*” [Bosky, 2017].

Сам С. Кінг доволі прохолодно ставився до свого твору “Rose Madder” (1995 p.), який, тим не менш, здобув друге місце у списку бестселерів *The New York Times* [The New York Times, 1995], вважаючи його «застиглим». Автор зазначив, що роман здається йому штучним, оскільки він доклав занадто багато зусиль у спробах зробити цей твір нетиповим для свого письменницького стилю [Lehmann-Haupt, Rich, 2006]. При цьому майстру слова вдалося створити вельми оригінальний твір, який є органічним елементом мистецької палітри відомого автора та представляє ще одну грань його мистецького таланту, тож, вивчення “Rose Madder” (1995 p.) надасть цікавий матеріал для уточнення специфіки розвитку творчої манери сучасного письменника.

У своєму романі “Rose Madder” (1995 p.) С. Кінг у черговий раз прагне осмислити глибинні страхи людини. У цьому випадку читача лякають не жахливі містичні істоти, а девіації людської поведінки та психіки: алкоголізм, поступова втрата здорового глузду, гомофобія та насильство. Як висловився сам автор: *“...the horror genre has often been able to find national phobic pressure points and those books and films which have been the most successful almost*

always seem to play upon and express fears which exist across a wide spectrum of people. Such fears, which are often political, economic, and psychological rather than supernatural, give the best work of horror a pleasing allegorical feel..." [King 1981, с. 18-19].

Тож, у аналізованому творі у фокусі уваги С. Кінга опиняється людська поведінка, спотворена відхиленнями: історія будується навколо життя типової американської сім'ї, у якій жінка багато років потерпає від знущань свого чоловіка-маніяка. Така здавалося б банальна історія розгортається автором у складний наратив, у якому велику роль відіграє містичний елемент, а також детективні та психологічні мотиви.

Важливу функцію у романі виконує протагоністка – Роуз Деніелз, яка наважується піти проти волі чоловіка-тирана і спробувати налагодити своє життя. Пройшовши низку випробувань, вона-таки здобуває щастя, втім, спосіб його досягнення був надзвичайно складним і небезпечним. У цій ескападі їй допомагає жінка на ім'я Роза Марена – постать із картини, яку Роуз придбала у ломбарді.

Оригінальним художнім рішенням автора є використання двох локусів – реального, який окреслений у термінах повсякдення (квартира, притулок «Доньки та сестри», студія звукозапису), та уявного (картина із зображенням пагорбу, храму та жінки у мареновому хітоні), мандруючи між якими, головна героїня поступово усвідомлює свою силу та гідність. Динамічні переміщення між буденністю та таємничим світом Марени допомагають С. Кінгу тримати читача у напрузі та за рахунок введення персонажів-двійників (Роуз Деніелз – Роза Марена, її чоловік Норман – бик Еріній), зануритися у сферу підсвідомих станів та ірраціональних мотивів.

Цей текст не лише справляє враження через глибину психологізму, але й привертає увагу цікавими і скандально-сенсаційними поворотами сюжету, які забезпечуються шляхом опису процесу розшуку чоловіком своєї зниклої дружини. Норман, який є поліцейським, використовує свої професійні навички для гонитви за Роуз, поступово перетворюючись на абсолютного безумця і

найжорстокішого вбивцю. Стабільно нагнітаючи атмосферу містичного жаху, С. Кінг веде реципієнта до розв'язки, яка дозволяє відчутти полегшення від того факту, що злодія покарано.

Водночас, цікавим у творі є подвійний фінал, адже після смерті Нормана Роузі, вже здобувши своє щастя, періодично піддається нападам агресії, що засвідчують глибоку травму, отриману героїнею у попередньому житті із психопатом. Контролювати ж цю лють їй допомагає дерево, вирощене з насіння, яке дала їй картинна Марена.

Отже, можна зробити висновок, що роман “Rose Madder” (1995 р.) дійсно є вельми нетиповим для творчості Стівена Кінга. Автор зберігає загальне налаштування на зображення психології людини у межевому стані, підтримку атмосфери горору та саспенсу, при цьому він фокусується на буденному боці життя, звертається до теми домашнього насилля, виводячи хатнього тирана і збоченця у якості готичного образу переслідувача, створюючи своє «двосвіття» та демонструючи різні грані впливу страхів, які довгий час були придушені, на особистість жертви.

Література

Bosky B. On Rereading Stephen King's Rose Madder. *The New York Review of Science Fiction*. 2017. URL : <https://www.nyrsf.com/2017/08/on-rereadingstephen-kings-rose-madder.html> (accessed: 06.11.23).

Hoppenstand G., Brown R. B. The Gothic World of Stephen King : a landscape of Nightmares. Bowling Green : Bowling Green State University Popular Press, 1987. URL : <http://surl.li/gyora> (accessed: 06.11.23).

King S. Danse Macabre : monograph. Pune : Everest House, 1981. 400 p.

King S. Rose Madder. 2015. URL : <https://readli.net/chitatonline/?b=175787&pg=1> (accessed: 06.11.23).

Lehmann-Haupt C., Rich N. Stephen King, The Art of Fiction No. 189. 2006. URL : <https://www.theparisreview.org/interviews/5653/the-art-of-fiction-no-189-stephen-king> (accessed: 14.11.23).

The New York Times : Best Sellers. 1995. URL : <https://www.nytimes.com/1995/07/09/books/best-sellers-july-9-1995.html> (accessed: 14.11.23).

**ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ОБРАЗІВ «РІЗДВЯНОЇ ПІСНІ»
Ч. ДІККЕНСА У АНІМАЦІЙНОМУ МЮЗИКЛІ “SCROOGE:
A CHRISTMAS CAROL” (2022)**

Твори Ч. Діккенса і до сьогодні надихають послідовників як у літературній царині, так і у інших сферах мистецької діяльності. Стиль письма Ч. Діккенса є ясним і чітким, описи буття його сучасників відзначаються особливою точністю та переконливістю через залучення оригінальних візуальних, аудитивних, ольфакторних, тактильних та ін. образів. Очевидно, саме така особливість мистецького таланту відомого майстра слова і забезпечила незгасний інтерес кінематографістів до його художнього спадку.

Одним із найбільш популярних у сфері кіноадаптацій є його твір «Різдвяна пісня у прозі» (1843), що представляє цікавий сплав реалістичних та романтичних рис, а також конвенцій готичної літератури. Піднімаючи у творі низку соціальних проблем, змальовуючи проблеми сімейного життя, взаємин між людьми та закладаючи основи так званої «різдвяної філософії», Ч. Діккенс дає читачеві і моральний урок. Така дидактичність у поєднанні із цікавим та інтригуючим сюжетом, яскравими образами надихає кінематографістів і сьогодні. Свідченням цьому є те, що до чергової спроби переосмислити цей класичний текст у 2022 році вдалася і відома кінокомпанія Netflix.

Нова версія відомої історії вийшла під назвою “Scrooge: A Christmas Carol” [Scrooge 2022], вона представляє жанр анімаційного мюзиклу і є римейком мюзиклу “Scrooge” (1970). Аналізований мультиплікаційний фільм вийшов у прокат у грудні 2022 року, що створило позитивний контекст для рецензії цієї версії відомої різдвяної історії. У рекламі автори екранізації зазначили: *“get ready for some Christmas fun as the Netflix adaptation Scrooge: A*

Christmas Carol has a “supernatural, time-traveling, musical” twist that is bound to put you in the festive mood” [Munro 2022].

Напевно, що виносячи у назву твору ім'я головного персонажа, мультиплікатори прагнуть зацентрувати увагу саме на цьому образі, а, отже, розгляд особливостей його візуалізації у обрамленні інших персонажів, є цікавим предметом для дослідження.

Перш, ніж перейти до власне зіставного аналізу літературних протагоністів із їхніми кінотранскрипціями, варто звернути увагу, що тут мова йдеться про анімаційний мюзикл, тож, апріорі, цільовою аудиторією цього продукту є діти, підлітки, що накладає відчутний відбиток при «транскодуванні» тексту для дорослих у музичний фільм для дітей.

Відомим є той факт, що окрім суто розважальної, мультиплікаційні фільми виконують і пізнавальну, інформативну ролі, допомагають сформувати правильні ціннісні орієнтири, тому вельми важливим є «дотримання вимог високої естетики мультиплікаційних образів, сценарно-знімального професіоналізму і належного виховного потенціалу мультфільмів» [Поплавський 2012, с. 140]. Це вимагає від мультиплікаторів не лише спрощення плану змісту, та плану вираження, але й перетворення складних образів у зрозумілі для дитячої аудиторії. Мультиплікація має здатність висловити абстрактні ідеї у візуальних, аудіальних та кінестетичних образах, створити «ефект реальності мультиплікаційного персонажа» [Сивоконь 1985, с. 48] та, таким чином, вплинути на формування світогляду підростаючого покоління.

Варто також зауважити, що цей анімаційний фільм є мюзиклом, що робить його більш яскравим і привабливим для дітлахів. За твердженням Т.МакНаллі, мюзикли допомагають по-новому відкривати відоме та представляти його у новому ракурсі [цит. за : Hutcheon 2013, р. 115].

Отже, центральним персонажем у творі Ч. Діккенса є такий-собі скнара Ебенізер Скрудж, чиє ім'я на сьогодні вже стало промовистим. Він постає перед читачем у трьох іпостасях (у старому, юному та зрілому віці) крізь ряд

прямих та непрямих характеристик. Зокрема, автор говорить про нього, що він старий, *“a squeezing, wrenching, grasping, scraping, clutching, covetous, old sinner! Hard and sharp as flint, ... secret, and self-contained, and solitary as an oyster. The cold within him froze his old features, nipped his pointed nose, shrivelled his cheek, stiffened his gait; made his eyes red, his thin lips blue; .... A frosty rime was on his head, and on his eyebrows, and his wiry chin”* [Dickens, p. 8], він постійно лається (його улюблене слово *“Humbug!”*), щиро дивується, що бідні люди можуть радіти життю і вітати Різдво. Скрудж мандрує назад у часі, з’являючись перед реципієнтом то у образі малого, самотнього хлопчика (*“A solitary child, neglected by his friends, is left there still”* [Dickens, p. 31]), то молодика, захопленого жадобою до грошей і збайдужілого до жінки, яку він кохав. Невеличкий стрибок у майбутнє, який представляє смерть протагоніста, остаточно запевняє його, що він має виправитися та переглянути погляди на життя, на роль сім’ї та нормальних людських стосунків.

У мультфільмі цей образ дещо пом’якшується і візуалізується у менш лякаючу постать – Скрудж у фільмі є не таким старим і страшним, і хоча всі його моральні якості залишаються практично незмінними, втім, наявність милого собаки на ім’я Пруденс («мудрість, розсудливість»), якого він отримав у спадок від свого партнера по бізнесу, дещо згладжує враження від зустрічі із таким злобним ворогом різдвяних святкувань. Демонструючи подорож головного персонажа різними віхами його життя, мультиплікатори роблять наголос на такій деталі його зовнішності як різнокольорові очі. Тож, юна аудиторія відразу, без особливих пояснень розуміє, що маленький нещасний хлопчик – це Скрудж у дитинстві, а розлючений юнак, що спілкується із вродливою нареченою – він же у більш зрілому віці.

Важливими для змалювання морального переродження скнари Ебенізера є образи духів, описи яких у книзі Діккенса є вельми реалістичними, втім, надто жахливими для вразливої психіки дитини. Зокрема, привид Давнього Різдва, постає як андрогінна особа невизначеного віку, здатна до зміни зовнішності, а з голови у неї ллється світло (*“like a child: yet not so like a child as like an old man,*

viewed through some supernatural medium... Its hair ... was white as if with age; and yet the face had not a wrinkle in it, ... from the crown of its head there sprung a bright clear jet of light..” [Dickens, p. 29]). Такий образ може злякати молодого глядача, тож, у мультиплікаційній версії цей дух був втілений у образі красивої феї [Scrooge 2022].

Зовнішність інших привидів також була значно візуально трансформована, тож, дух Марлі зображений як дивна постать синього кольору, від нього відлітають іскри струму, замість очей у нього монети, а все тіло оповите ланцюгами, що символізують тягар його скупості. При цьому, Привид Марлі представлений у більш статичному вигляді – він переважно сидить на такому-собі троні, що робить його менш страшним і зловісним. І особливо зворушливо виглядає сцена його зустрічі із Пруденс [Scrooge 2022].

Привид Нинішнього Різдва дуже схожий на Санта Клауса, він постійно то зменшується, то збільшується, а його манера спілкування викликає усмішку та симпатію юного глядача. Дух Прийдешнього Різдва дуже схожий на образ смерті: його очі палають вогнем, руки є худими і мають подовжені гострі нігті, втім, він переважно мовчить, дозволяючи Скруджу самому дійти необхідних висновків. Адаптуючи цей образ до параметрів дитячої стрічки, режисер та сценаристи змальовують його серед білого дня, на тлі легковажних теревенів Скруджа та веселих співів бідняків, що неприховано радіють смерті скнари [Scrooge 2022].

Таким чином, класична історія в інтерпретації сучасних мультиплікаторів перетворюється на красиву моралізуючу історію і візуальне оформлення протагоніста та основних «рушіїв» його переосмислення життєвих цінностей (привидів та духів) сприяє тому, що дитинство може засвоїти основний моральний урок на тлі комфортної атмосфери казки зі щасливим фіналом. Цьому сприяє і насичення кінонарративу багатими спецефектами, приємними звуковими образами, якісним музичним супроводом, переказом окремих подій та почуттів у ліричних піснях та динамічних танцях. Думається, що у майбутньому, на особливу увагу заслуговує саме музичний лад цього

анімаційного мюзиклу, який допомагає увиразнити образи, сюжет та мотиви вихідного тексту у манері, прийнятній для малечі.

Література

Поплавський М. М. Мистецтво дитячої мультиплікації на українському телебаченні. *Культура і мистецтво у сучасному світі : Наукові записки КНУКіМ*. Київ, 2012. Вип. 13. С. 140–146.

Сивоконь Е. Я. Если вы любите мультипликацию : Из творческого опыта режиссера. Київ . Мистецтво, 1985. 148 с.

Dickens C. A Christmas Carol. London : Chapman and Hall, 186 Strand. 93 p. URL : https://www.ibiblio.org/ebooks/Dickens/Carol/Dickens_Carol.pdf (Дата звернення 20.11.23).

Hutcheon L., O'Flynn S. A Theory of Adaptation. London and New York : Routledge, 2013. 296 p.

Munro S. Scrooge : A Christmas Carol release date, cast, synopsis, first look photos, and more. URL : <https://netflixlife.com/2022/08/31/scrooge-a-christmas-carol-release-updates/> (Дата звернення 24.11.23).

Scrooge : A Christmas Carol [Film] / director: Stephen Donnelly ; starring : Luke Evans, Olivia Colman, Jessie Buckley. Netflix. URL : <https://www.netflix.com/us/title/81028225?s=a&trkid=13747225&trg=cp&vlang=en&clip=81635540> (Дата звернення 26.11.23).

~~~~~

ВАСИЛИНА К. М., МІЩЕНКО С. Ю.

(Запорізький національний університет)

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІФОЛОГІЧНОГО СЮЖЕТНО-ОБРАЗНОГО МАТЕРІАЛУ У ЗБІРЦІ ОПОВІДАнь А. КРІСТІ “THE LABOURS OF HERCULES”

Агата Крісті, одна з найвідоміших письменниць в історії літератури, вважається справжньою майстринею створення інтриг і розв'язання детективних таємниць. Твори англійської авторки вже понад століття тримають читачів у напрузі, зачаровуючи їх низкою загадкових злочинів. Не винятком є і її збірка оповідань “The Labours of Hercules”, яка була вперше опублікована в

1947 р. Вона складається з дванадцяти творів, основою для написання яких став міф про давньогрецького героя та його подвиги.

Оповідання, що містяться в збірці А. Крісті, названі за аналогією з міфами про подвиги Геракла: на честь істот, яких він долає під час здійснення своїх подвигів, або ж речей, які так чи інакше пов'язані з його героїчними діями. Водночас, літераторка трансформує традиційний сюжетно-образний матеріал міфів про Геракла, використовуючи різні способи його обробки. Завдяки цьому, оповідання А. Крісті набули популярності не лише серед масового читача, але й серед поціновувачів літератури, котрі намагалися розгадати заплутані таємниці разом із відомим детективом.

Нагадаємо, що в найбільш систематизованому вигляді способи обробки традиційних сюжетів і образів можна представити наступним чином: заголовок, порівнянням, продовження, дописування, обробка, переказ, апокриф, сюжетом у сюжеті [Фоміна, Нямцу 2009, с. 48], тож, саме цю класифікацію покладено в основу представленого дослідження.

Перший спосіб, який був використаний в аналізованій збірці оповідань Агати Крісті – заголовок. Адже саме на рівні назви всієї книги (“The Labours of Hercules”) та окремих оповідань (“The Nemean Lion”, “The Lernean Hydra”) письменниця налаштовує читачькі очікування та орієнтує обізнану аудиторію на «зчитування» алюзивних зв'язків.

Наступний прийом – порівняння, яке у творі А. Крісті має як очевидні обриси, так і приховані натяки. Зокрема, на самому початку твору, наратор оприявнює наміри представити міфологічні подвиги у новому прочитанні. Тож, у тексті проводиться пряме зіставлення Е. Пуаро і Геракла: *“He [Hercule Poirot] looked at himself in the glass. Here, then, was a modern Hercules—very distinct from that unpleasant sketch of a naked figure with bulging muscles, brandishing a club... Yet there was between this Hercule Poirot and the Hercules of Classical lore one point of resemblance. Both of them, undoubtedly, had been instrumental in ridding the world of certain pests.”* [Christie 2011, p. 9]. Надалі протягом тексту Дама Агата вдається до накладання семантики міфологічних образів на образи

власних персонажів. Зокрема, вбивця Мараско і прямо (за обставинами буття), і непрямо (за особистими характеристиками) порівнюється з Еримантським кабаном (в оповіданні “The Erymanthian Boar”), жінки-шантажистки – із Стимфалійськими птахами (“The Stymphalean Birds”), відома балерина – із Кіренейською ланню (“The Arcadian Deer”), жорстокий лікар-вбивця – із жахливим Геріоном (“The Flock Of Geryon”), а собака з останньої новели – зі страшним стражем Аїда – Цербером (“The Capture of Cerberus”). Деякі образи з міфології екстраполюються авторкою на літературних героїв із меншим ступенем очевидності, такі ситуації потребують більшої інтелектуальної праці читача. Тож, паралелі між Немейським левом та пекінесом із оповідання А. Крісті розкриваються в самому творі, поглиблюючи символічний пласт тексту: “...*The first Labour, then, would be that of the Nemean Lion. ...a small Pekinese dog rushed forward, barking furiously, and circling dangerously round Poirot’s ankles. ...Hercule Poirot murmured: “A veritable lion, indeed”*” [Christie 2011, p. 15].

Ще одним продуктивним способом реактуалізації міфу в оповіданнях А. Крісті є прийом дописування, який дозволяє осучаснити давні сюжети та більш глибоко прописати психологічні моменти, деталізувати сучасні авторці проблеми. У творі “The Lernean Hydra” літераторка порівняла злостиві чутки, які були невід’ємною частиною буття провінційних містечок Англії, із головами міфічного створіння – коли одне джерело пліток зникає, на його місці з’являється інше. Тут головною метою відомого детектива Е. Пуаро було виявлення та знищення осередка чуток, подібно до того, як Геркулес мав позбутися гідри, відтявши її вразливу голову. У восьмому оповіданні “The Horses Of Diomedes” таке суспільне зло як наркотики було уподібнено до міфічних тварин, що живляться людським м’ясом. Очевидно, що наркотичні препарати, як власне й коні-людоджери, руйнують тіло і душу людини.

Прийом дописування в оповіданнях А. Крісті органічно доповнюється і таким способом переосмислення традиційного матеріалу як обробка. Це стосується і жанрових трансформацій (міфологічна жанрова матриця

змінюється на наративну структуру оповідання), і композиційних змін (що відбивається у структурі всіх оповідей А. Крісті), і стильового переакцентування першоджерела. Зокрема, осмислюючи міфологічні оповідки, письменниця намагається надати їм актуального звучання: історія про зниклих пекінесів (“The Nemean Lion”) рельєфно зображує проблеми суспільства ХХ століття, а саме контраст між бідними і багатими; оповідь про доктора Андерсена (“The Flock Of Geryon”) викриває релігійні секти, які є згубними для людей; наратив про пояс Іпполіти (“The Girdle of Hyppolita”) розкриває буття кримінального світу, який функціонує у сфері мистецтва тощо.

Важливо відзначити, що при зверненні до сюжетного матеріалу міфів про Геракла, А. Крісті трансформує і міфологічних персонажів. При цьому, рівні переосмислення є різними: від проведення аналогій на рівні збігу імен і назв (Геракл, Цербер, пояс Іполліти), до змалювання зовнішніх подібностей (Хью Чандлер схожий на критського бика), особистісних характеристик (жорстокість Мараско прирівнюється до вдачі Еримантського кабана, а лютість його спільників – до несамовитості кентаврів) або ж створення неочевидних на перший погляд необізнаного читача алюзій на героїв міфологічних історій (ототожнення пекінеса з Немейським левом).

Отже, актуалізуючи міф у детективному дискурсі, А. Крісті вкотре довела непересічність своєї творчої особистості та багатство своєї художньої уяви і створила ще один цікавий, глибокий твір про подвиги свого відомого детектива – Еркюля Пуаро.

Література

Фоміна Г., Нямцу А. Міф і легенда у загальнокультурному просторі : монографія. Чернівці : Рута, 2009. 263 с.

Christie A. The Labors of Hercules. New York : William Morrow and Company, 2011. 252 p.

ХРОНОТОП ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФЕНОМЕНУ ЛАВКРАВТІВСЬКОГО ЖАХУ У ВІДЕОГРІ “THE SINKING CITY” (2019)

Специфіка репрезентації місця та часу подій у художньому творі постійно опиняється у фокусі уваги літературознавців та поціновувачів мистецтва слова. Просторово-часову єдність художнього всесвіту твору традиційно позначають терміном «хронотоп» (від грец. Χρόνος - «час» і τόπος - «місце»), погоджуючись, що це поняття є одним із основних конститuentів наративної стратегії, що впливає на сприйняття читачем перебігу оповіді [Кушнірова 2018, с.19].

Запозичивши цей термін із психології, літературознавство поступово розширює сферу його застосування і послуговується ним при аналізі інших видів медіа, які є безпосередньо пов'язаними із літературними текстами. Тож, він виявляється релевантним при проведенні інтермедіальних досліджень різномедійних репрезентацій художніх творів.

Одним із популярних видів міжмедійних досліджень, які на сьогодні набувають дедалі більшого значення, є зіставне вивчення комп'ютерних ігор та художніх творів, на яких вони базуються. Відеогра при цьому не лише актуалізує літературний текст у новому виді медіа, але й надає багатий матеріал для досліджень у сфері педагогіки, пов'язаних із процесом «гейміфікації» освіти [Bischoff, Farrell, Neeser 2017, p. 677].

Індустрія відеоігор, яка наразі активно розвивається, у пошуках натхнення звертається до текстів різних епох, надаючи їм нового звучання та увиразнюючи теми та мотиви, актуальні для сучасного реципієнта. Оскільки досвід, отриманий при проходженні гри, багато у чому подібний до досвіду, отриманому при прочитанні літературного тексту [Moore 2015, p. 17], тож порівняння відеогри та її літературної першооснови є перспективним

напрямком сучасної компаративістики і дозволяє уточнити специфіку перекодування вербального тексту засобами інших медіа.

Серед мотивів, що викликають гострий інтерес розробників комп'ютерних ігор, особливе місце займає «лавкрафтівський жах». Цей феномен, укорінений у готичній традиції, характеризується підсиленням інтересом до всіх проявів ірраціонального, постійним нагнітанням тривоги та страху перед незвіданим [Lovecraft 1931, p. 260].

Одним із вдалих прикладів міжсеміотичної трансформації творів Говарда Лавкрафта є комп'ютерна гра “The Sinking City” (2019) української студії “Frogwares”, про що свідчать позитивні відгуки гравців та знавців у цій галузі. Зокрема, на сервісі “Metacritic” гра була оцінена гравцями на 8.1 балів із 10, а професійними критиками – на 75 балів зі 100 [Metacritic, 2019]. Чисельні відеорецензії на “The Sinking City” відзначають прискіпливий підхід студії “Frogwares” до деталей, які точно відтворюють атмосферу лавкрафтівського жаху і вдало відтворюють хронотоп його оригінальних творів [Horrorvisuals, 2022].

Сюжет гри ґрунтується на компіляції рис таких творів Говарда Лавкрафта як “The Call of Cthulhu”, “Dagon”, “Shadows over Innsmouth”, “In the Mountains of Madness” та ряду неканонічних оповідань “Cthulhu Mythos”, авторства Браяна Ланлі.

Дія відеогри відбувається на початку 1920-х у вигаданому місті Окмонт штату Массачусетс, США. Віртуальний хронотоп є конкретним та акцентує увагу на місці та часі подій. Основним оповіданням, з якого запозичено найбільшу кількість сюжетних особливостей, є “Shadows over Innsmouth”, тож, локус гри максимально точно відтворює часопростір саме цього твору.

У відеогрі основний акцент робиться на зображенні вигаданого міста Окмонт, яке знаходиться недалеко від лавкрафтівського міста Інсмут. Релокація подій є своєрідним «дописуванням» історії Лавкрафта, адже наприкінці “Shadows over Innsmouth” письменник робить натяк на те, що паранормальні події в Інсмуті призведуть до зникнення цього міста. Тож, студія “Frogwares”

реалізує цей задум, і жителі Інсмуту переселяються у Окмонт, рятуючись від епічної повені.

Розглядаючи часопростір “The Sinking City”, варто зазначити, що тут хронотоп є і земним, і водночас фантастичним: розгортання подій у реальному локусі (міста США) супроводжується паранормальними подіями лавкрафтівського гатунку. Тож, перед гравцями виникають картини колективних галюцинацій та дивні сновидіння, з’являються потойбічні створіння тощо.

Простір гри є відкритим та дозволяє дослідити місто Окмонт в інтерактивному форматі. Саме інтерактивність як характерна для відеоігор специфіка допомагає зануритись в часопростір на більш глибокому рецептивному рівні [Безчотнікова 2015, с. 252].

Інформацію про доба, в межах якої відбуваються події гри, реципієнт може отримати безпосередньо під час її проходження, а також у ході ознайомлення із документами, записками і газетами, які допомагають заповнити сюжетні лакуни. Таким чином можна визначити ігровий час як історичний. Крім того, він має ознаки біографічного, оскільки реципієнт сприймає події від особи головного героя Чарльза Ріда, який є свідком подій у грі та часто вдається до ретроспекцій у пошуках відповідей на хвилюючі його питання. Цей прийом дозволяє оприявнити характерний для лавкрафтівського наративу внутрішній психологізм, дослідити підсвідомість протагоніста та пояснити причини його ірраціональних страхів.

Часопросторові координати ігрового всесвіту репрезентуються за допомогою візуальних та аудитивних образів, таких як типова американська архітектура зазначеного періоду, колоритний одяг персонажів та характерний акцент, помітний у їх вимові під час спілкування. Окрім того, під час дослідження міста Окмонт, гравець чує фонову композицію “Mystery Jazz” українського виконавця Сергія Седляра. Мелодія створюється за рахунок специфічної обробки звуків музичних інструментів (реверберація, розладнання та сповільнення), що використовуються у джазі, знаковому для Сполучених

Штатів початку XX століття. Цей звук викликає у реципієнта емоцію тривоги та страху перед невідомим, що є іманентною рисою «лавкрафтівського жаху» та асоціюється із таємничою атмосферою далеких і буремних 1920-х років у США.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що перетворення лавкрафтівського часопростору у грі української студії “Frogwares” допомагає справити сильне емоційне враження на реципієнта. Використавши твори американського письменника в якості джерела натхнення, розробники відеогри створили цікавий хронотоп (США, 1920-ті роки), тож у віртуальному просторі події розвиваються у таємничому і небезпечному світі, який має ознаки і реального, і фантастичного. При цьому українській студії вдалось актуалізували такі елементи «лавкрафтівського жаху» як страх невідомого і відчуття тривоги, а також занурити реципієнта у глибини ірраціонального світу самоаналізу та саморефлексії.

Література

- Безчотнікова А. О. Комп'ютерні та відеоігри як соціально-комунікаційний феномен. *Діалог. Медіа-студії*. 2015. Вип. 20. С. 246-255.
- Кушнірова Т. В. Наративні стратегії у романних формах кінця XX – початку XXI століття. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. 145 с.
- Farrell Sh., Neeser A., Bishoff C. Academic Uses of Video Games: A Qualitative Assessment of Research and Teaching Needs at a Large Research. College & Research Libraries. 2017. Vol. 78, No. 5. P. 675–705.
- Horrorvisuals. Why You Should Play The Sinking City URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ruouhEo5moU> (accessed : 18.11.2023)
- Lovecraft H. P. The Call of Cthulhu and Other Weird Tales. Харків : Фоліо, 2021. 423 с.
- Metacritic. The Sinking City reviews. URL : <https://www.metacritic.com/game/playstation-5/the-sinking-city/critic-reviews> (accessed : 18.11.2023)
- Moore J. Playing Fiction: On the Literary Video Game. Princeton : Princeton University Press, 2015. 104 p.

**РОМАН «КОЛЕКЦІОНЕР» ДЖОНА ФАУЛЗА У
КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ПЕРЕПРОЧИТАННІ ВІЛЬЯМА ВАЙЛЕРА**

Роман «Колекціонер» справедливо вважається ключовим твором у мистецькому доробку Джона Фаулза і відіграє важливу роль не лише в його творчості, але й у контексті постмодерністської літератури загалом. Роман побачив світ у 1963 році, у період післявоєнних змін, демократичних перетворень, розвитку нових економічних і політичних програм. Збільшення розриву між різними верствами населення, проблеми освіти, працевлаштування, можливості реалізації творчого потенціалу особистості – усе це отримало свій відгук у творах повоєнних років [Puchmüller 2016]. «Колекціонер» Джона Фаулза не лише оригінально розкрив психологічні та соціальні питання свого часу, але й вразив читачів своєю провокаційністю. Він призвів до літературної революції в постмодерністській літературі й інспірував активні дискусії серед критиків та громадськості [Lyll 2005].

Незважаючи на популярність цього твору серед читацького загалу і літературознавців, він не здобув значної уваги у кінематографічній сфері. Наразі існує лише одна кіноадаптація роману – трилер 1965 року з однойменною назвою [The Collector]. На момент створення згаданого фільму, його автор Вільям Вайлер, пропрацював у кіно понад півстоліття і мав репутацію дуже прискіпливого та самовідданого у роботі режисера [Мищенко 2015, с. 15]. Тож, не дивно, що кінострічка «Колекціонер» авторства Вільяма Вайлера свого часу отримала позитивні оцінки за акторську гру та режисерське виконання і була представлена на кінопремію Оскар у трьох номінаціях [IMDb].

Варто відзначити, що хоч екранізація і досягла високого визнання у кінематографічних колах, втім, трансформації, до яких вдався кіномитець при перенесенні роману на екран, не знайшли відгук у серцях прихильників літературного таланту Дж. Фаулза. Зокрема, після виходу екранізації, відомий

кінокритик газети *The New York Times* Бослі Кроутер відзначив, що, незважаючи на вражаючий та спокусливий характер фільму, він не виходить за межі типового трилера позбавленого емоційної глибини: *“Mr. Wyler has turned in a tempting and frequently startling bewitching film, but he has failed to make it any more than a low-key chiller that melts in a conventional puddle of warm blood towards the end”* [Crowther 1965].

Нагадаємо, що при переосмисленні літературного твору кінорежисери часто змінюють вихідний текст згідно із вимогами кінотексту, обмеженого чіткими хронологічними рамками та орієнтованого на масового реципієнта. Це призводить до вилучення окремих ретардаційних елементів задля поживавлення кінооповіді, переосмислення персонажного та сюжетного рівнів тощо.

Створюючи власну кіновізію культового роману, американський режисер Вільям Вайлер вдається до оригінальних трансформацій. Зокрема, він залишає за рамками кінооповіді такий концептуально вагомий елемент композиції роману Фаулза як щоденник Міранди. Нагадаємо, що у творі саме нотатки дівчини є ключем до розуміння сутності складної натури цієї творчої особистості, розкривають багатий внутрішній світ та складний психологічний стан героїні [Fowles 1963, с. 122-264]. Таким чином, кіномитець переносить центр уваги на чисто зовнішні фактори поведінки Міранди, що значно спрощує її образ, перетворюючи на таку-собі легковажну простушку. Специфіка зовнішності екранної героїні, яка відповідає стереотипу яскравої красуні, її «стандартне» мовлення, позбавлене художньої образності, відсутність описів її внутрішнього світу нівелюють притаманну оригіналу гру контрастів та зміщують етико-естетичні акценти: протистояння Клегга і Міранди у фільмі позбавлене гострого відчуття протиріччя між світом буденності та світом мистецтва, між жорстокістю бруталного повсякдення та невинністю чистої душі [Fowles 1963].

При цьому, у картині деталізуються ті сцени, які працюють на задум режисера. Зокрема, епізод візиту сусіда до будинку Клегга, який у книзі лише згадується, на екрані здобуває більш розгорнутого вигляду: чоловік ходить

поряд із Мірандою та ледве не натикаючись на неї, все одно не помічає полонянку [Wyler 1965]. Тож, очевидно, що автор кіноверсії, орієнтуючись на конвенції тогочасного комерційного кіно, прагне вразити глядача видовищністю сцен і схвилювати його уяву шляхом акцентування елементів саспенсу.

Позбавляючи фільм психологічної складності, притаманної першоджерелу, Вільям Вайлер перетворює трагедію людини мистецтва, яка потерпає від невігластва сірого натовпу, на лякаючу історію взаємин збоченця та його не дуже розумної жертви. Спростивши сюжет книги і залишивши тільки видимий пласт вихідного психологічно насиченого наративу, режисер трансформує багаточисельний роман на трилер, що має справляти сильне враження на уяву масового реципієнта і привертати увагу до суто зовнішньої канви сюжету культового роману.

Література

Мищенко Е. Беспокойный талант. Уильям Уайлер. Київ : Мультимедійне видавництво Стрельбицького, 2015. 17 с.

Crowther B. Terence Stamp Stars in 'The Collector'. *The New York Times*. 1965. Vol. 114. No 39.227. Р. 28. URL : <https://www.nytimes.com/1965/06/18/archives/terence-stamp-stars-in-the-collector.html> (дата звернення: 09.11.2023).

Fowles J. *The Collector*. Vintage Books, 1998. 283 p.

Internet Movie Database (IMBd). *The Collector*. Awards. URL : <https://www.imdb.com/title/tt0059043/awards/#ev0000003> (дата звернення 9.11.2023).

Lyall S. John Fowles, 79, British Postmodernist Who Tested Novel's Conventions, Dies. *The New York Times*. 2005. URL : <https://www.nytimes.com/2005/11/08/books/john-fowles-79-british-postmodernist-who-tested-novels-conventions.html> (дата звернення : 05.11.2023).

Puchmüller A. Posmodern Literature. URL : <https://oercommons.org/authoring/4137-posmodern-literature/view> (дата звернення : 01.11.2023).

The Collector [кінофільм] / Реж. William Wyler.; в ролях: Terence Stamp, Samantha Eggar, Mona Washbourne; Columbia Pictures Industries, Inc – Фільм вийшов на екрані у 1965. URL: <https://www.imdb.com/title/tt0059043/> (дата звернення : 01.11.2023).

ОБРАЗИ ПРИРОДИ У ПОЕЗІЇ «A FAREWELL» А.ТЕННІСОНА

Лорд Альфред Теннісон залишається одним із провідних літературних діячів XIX століття. Його поезія займає визначне місце серед літератури Британії вікторіанської епохи, а його внесок у світову літературу досі важко переоцінити. Його твори не втрачають своєї популярності, і він є одним з найбільш цитованих поетів. Втім, творчість Теннісона залишає певні дослідницькі лакуни, приваблюючи вчених до подальшого аналізу робіт знаного майстра слова.

Відомий своєю майстерністю та неординарністю репрезентації ідей в поезії, він став натхненником для інших авторів, та навіть для представників іншого виду мистецтва - художників. Зокрема творчість А. Теннісона вплинула на художників-прерафаелітів, які брали сюжети для своїх картин з відомих творів поета. Прикладом впливу творчості Теннісона на мистецтво прерафаелітів є їх погляд на природу, як на джерело істини та краси. При цьому природньо, що різні види мистецтва звертаються до різних способів зображення природи: вербальні образи Теннісона постають у візуальній формі на картинах прерафаелітів.

Специфіка та функції образів природи у творі Теннісона є доволі маловивченим аспектом. Цьому питанню присвятили свої статті такі відомі науковці як Д. Стоун та М. Хармуш. Дослідники погоджуються, що письменник не лише описував природу, але й використовував її як метафору для глибших рефлексій про людське існування та буття в цілому [Harmoush, p. 5; Stuart, p. 142].

У фокусі уваги у цьому дослідженні опиняється поезія А. Теннісона "A Farewell", яку він написав на честь свого найближчого друга Артура Генрі Галлама, коли той раптово помер у віці 22 років. Як зазначала у своїй науковій

праці дослідниці вікторіанської літератури Холлі Фюрно, це була найважливіша подія в житті А. Теннісона, вона найбільше вплинула на його творчість та розділила його творче життя на «до» і «після».

Поезію “A Farewell” автор передусім використовує для вираження глибоко особистого досвіду скорботи та туги, створюючи цілу низку образів, які інтенсифікують настрій смутку та роздуми про вічність.

Вода у вигляді “cold rivulet” (холодний струмок), що впадає в море, слугує метафорою невинного плину часу та неминучості кінця людського буття, відбиває бентежний внутрішній стан героя. Повторення фрази “Forever and forever” [Tennyson] наголошує на нескінченності цього процесу, де кожна краплина річки – це моменти життя, який розчиняється у величезному морі вічності.

Теннісон описує “alder tree” та “aspen shiver” [Tennyson], які особливо виразно змальовують фізичний вияв емоцій, асоціюючись із дрижанням та холодом, та використовуються для передачі відчуття неспокою і тривоги. Поет вдається до цих образів, аби підсилити відчуття самотності та втрати, які переповнюють ліричного героя.

Антиномія світла і тіні, передана через образи сонця та місяця (“A thousand suns will stream on thee, // A thousand moons will quiver” [Tennyson]), засвідчує циклічність змін світла і темряви, життя і смерті, безкінечної зміни та відновлення. Ці небесні світила втілюють ідею автора про те, що життя триває незалежно від особистих переживань, і це надає надію на втіху та примирення зі своїми переживаннями та болем. Звертаючись до конкретних образів, Теннісон створює ефект присутності природи як активного учасника у траурному процесі. Це надає його поезії багатовимірності та глибини, дозволяючи читачеві відчувати єднання людини з природою у моменти душевного розладу.

Таким чином, використовуючи образи природи, А. Теннісон робить свій твір більш емоційним та переконливим, сприяє тому, що читач буквально переживає стан ліричного героя, зануреного у скорботні спогади. Так, зокрема,

у чотирьох коротких строфах поет змальовує природний пейзаж, що служить фоном для його елегійних відчуттів, залучаючи збалансовану ритмомелодику поезії для створення глибокого емоційного ефекту.

А. Теннісон використовує образи природи не лише як тло для розгортання власних меланхолійних настроїв, але й як продуктивний засіб оприявлення та увиразнення цих почуттів. Струмок, що тече до моря, осика, що тремтить перетворюються на метафори, які відбивають внутрішній світ ліричного героя. Підкреслюючи невимовний біль особистої втрати, елементи природного пейзажу відображають внутрішню пустоту та відчай, які відчуває поет після втрати близького друга Артура Галлама.

Однак, незважаючи на сум та втрату, природа у цьому творі Теннісона часто виступає і як джерело вічного відродження та надії. Вона не є німим свідком горя, а своєю красою надихає ліричного героя жити далі, нагадуючи про безсмертя духу та вічність природних циклів.

Таким чином, Теннісон, звертаючись до образів природи у своїй елегійній поезії “A Farewell”, ще раз засвідчує єдність людини із навколишнім світом, увиразнює невимовну тугу за своїм померлим другом та черпає у природних сил натхнення та наснагу.

Література

Stuart J. The Concept of Nature in the Poetry of Alfred Tennyson and George Meredith. URL : <https://shorturl.at/hmxR2> (Дата звернення 12.11.23).

Harmoush M. Tennyson's Vision of Nature. URL: https://www.researchgate.net/publication/287421188_Tennyson's_vision_of_nature#:~:text=,of%20nature%20through%20a%20careful (Дата звернення 12.11.23).

Tennyson A. A Farewell. URL : <https://www.poetryloverspage.com/poets/tennyson/farewell.html> (дата звернення 08.11.2023)

~~~~~

БІЛЯ ВИТОКІВ ЕНЦИКЛОПЕДИЗМУ ЯК СТИЛЮ МИСЛЕННЯ: АНТИЧНІ КОМПЕНДІУМИ ТА ЇХ РЕЦЕПЦІЯ В ЕПОХУ РЕНЕСАНСУ

Важливою формою репрезентації знань, яка створює більш-менш цілісне уявлення про певні феномени чи світ в цілому й водночас слугує найзручнішим інструментом пошуку потрібної інформації, постає такий вид довідкових джерел, як енциклопедія. Перші праобразы сучасних енциклопедій з'явилися ще у Давньому Єгипті в період Середнього царства (II тисячоліття до н. е.) та Стародавньому Китаї (XII ст. до н. е.), а в культурному просторі Західної цивілізації енциклопедизм як стиль мислення формувався з часів античності, набув популярності в епоху Ренесансу і став атрибутивною ознакою освіченої людини в добу Просвітництва.

Потяг до системного викладення знань, основи якого були закладені ще давньогрецьким філософом Аристотелем, за часів античності помітно посилювався. Жага знань, культ освіченості й популярність бенкетів інтелектуалів (модної серед освічених греків і римлян форми проведення дозвілля) сприяли усвідомленню потреби і значимості компендіумів – предтеч енциклопедій. Специфіка компендіумів полягала в тому, що вони давали цілісну, до певної міри навіть синкретичну, панораму найрізноманітніших знань і відомостей про світ, досить зручну для користування і упорядковану так, щоб створити враження органічного зв'язку між окремим фрагментом дійсності (описуваний об'єкт, галузь знань, тощо) та всією цілісністю.

Найвідомішою з таких книг вважається «Деїпносфіст» Афінайоса Наукратида (II ст. н. е.) – талановитого грецького ритора, граматиста і філософа. Ця праця, що складається із 15 томів, містить тексти про музику, театр, літературу, святкування, розваги, кулінарію, сексуальність та ін., які вкладаються в уста учасників бенкету в домі Ларенсіса – відомого в ті часи

бібліофіла й покровителя мистецтв. Промовці ведуть діалоги в традиціях Академії Платона (IV ст. до н. е.), цитуючи авторитетні джерела й художні твори по пам'яті. Вчений діалог, в процесі якого учасники обмінюються науковими фактами і філософськими ідеями, доповнюючи їх відсилками до визнаних авторитетів і цитатами з літературних творів, стане однією з найулюбленіших розваг представників інтелектуальної еліти в добу Відродження (гурток Лоренцо Медічі, Еразм Роттердамський і оксфордські гуманісти).

Ще одна визначна пам'ятка античного енциклопедизму, яка за манерою репрезентації матеріалу (структурованість наративу, рубрикація, посилання) значно ближча до сучасних уявлень про такі книги, – ґрунтовна праця «Природнича історія» [Pliny the Elder 1949–1954], що написана істориком, літератором і політиком Гайєм Плінієм Старшим (I ст. н. е.). Вона орієнтована на наслідування жанру компендіуму («Повчання Синові» Марка Порція Катона Старшого та «Дисципліни» Марка Теренція Варрона) та охоплює навдивовижу широке коло явищ і об'єктів, від світу тварин, анатомії й медицини до сільського господарства, географії, військової справи і космології. Прикметною рисою цієї книги, яка тривалий час слугуватиме своєрідним взірцем жанру, є підкреслено практичний характер викладу відомостей, про що говорить сам автор, окреслюючи коло тих, кому може бути корисною його праця.

Цікаво, що згодом для італійських гуманістів, ренесансних інтелектуалів та митців всієї Європи «Природнича історія» Плінія Старшого стада настільною книгою, джерелом знань із найрізноманітніших сфер життя, а також об'єктом наукової полеміки між Нікколо Леонічено та Пандольфо Колленуччо. Нею щиро захоплювалися Франческо Петрарка і Крістофоро Ландіно, який переклав її текст італійською мовою. Пік популярності цієї енциклопедії в Італії припадає на 1460–1490-ті роки. Ермолао Барбаро першим з-поміж гуманістів здійснив критичну ревізію інформації, наведеної Плінієм Старшим, та написав ґрунтовний філологічний і фактологічний коментар, який включив до видання 1497 року. Ще одним редактором і видавцем «Природничої історії» був Еразм

Роттердамський, чий авторитет, безперечно, додатково зміцнив в колах європейської інтелектуальної еліти її репутацію як вкрай корисної книги. Сліди знайомства з цією працею Плінія Старшого науковці знаходять у творах Франсуа Рабле і Мішеля Монтеня. У 1601 році вийшов друком англійський переклад «Природничої історії», здійснений Філемоном Голандом. Саме з цього тексту, на думку Дж. Л. Сіммонса, Вільям Шекспір запозичував певні відомості при написанні «Троїла і Кресіди» [Simmons 1976, с. 330]. Плінію Старшому, як доводить шекспірознавець Жан-Жак Шарден, має завдячувати Бард і низкою емблематичних метафор у п'єсах «Генріх V», «Король Лір» та «Буря» [Chardin 2016].

Література

- Chardin J.-J. The Emblem Tradition in Shakespeare's Plays : Mirror-effects and Anamorphoses. *Imago : Revista de Emblèmatica y Cultura Visual*, 2016. Num. 8. P. 93–105
- Pliny the Elder. Natural History, in 37 books / Translated by H. Rackham. London : William Heinemann. 1949–1954.
- Simmons J. L. Holland's Pliny and Troilus and Cressida. *Shakespeare Quarterly*. 1976. Vol. 27. No. 3 (Summer). P. 329–332,

Наукове видання

Тези доповідей

XV Міжнародної наукової конференції

“Іноземна філологія у ХХІ столітті”

(24 листопада 2023 р.)

Відповідальний за випуск: Залужна М. В.

Коректор: Солодченко І. В.